

Dokument nr. 12

(2003-2004)

Grunnlovsforslag

**Grunnlovsforslag fremsatt på det 148. Storting
samt Norges grunnlov**

Dokument nr. 12:1

(2003-2004)

Grunnlovsforslag fra Jørgen Kosmo, Inge Lønning, Lodve Solholm, Ågot Valle, Odd Holten, Berit Brørby og Carl I. Hagen

Grunnlovsforslag fra Jørgen Kosmo, Inge Lønning, Lodve Solholm, Ågot Valle, Odd Holten, Berit Brørby og Carl I. Hagen om endringer i Grunnloven §§ 20, 30, 86 og 87 og nye §§ 15 og 82 (Riksretten)

Til Stortinget

Undertegnede fremmer med dette grunnlovsforslag om endringer i gjeldende riksrettsordning på bakgrunn av forslagene fremsatt i Dokument nr. 19 (2003-2004).

BAKGRUNN

Den 5. juni 2003 fattet Stortingets presidentskap vedtak om å nedsette et utvalg til å utrede alternativer til den nåværende riksrettsordning. Utvalget fikk følgende mandat:

"Utvalget skal utrede alternativer til riksrettsordningen og formulere alternative grunnlovsforslag. Utredningen skal bygge videre på kontroll- og konstitusjonskomiteens merknader i Innst. S. nr. 210 (2002-2003), rapporten fra utvalget til å utrede Stortingets kontrollfunksjon (Dokument nr. 14 (2002-2003)) og debatten i Stortingets møte 28. mai 2003."

Som medlemmer i utvalget ble oppnevnt stortingspresident Jørgen Kosmo (leder) og stortingsrepresentant Carl I. Hagen. Som ekspertmedlemmer ble oppnevnt sivilombudsmann Arne Fliflet, professor Bjørn Erik Rasch og høyesterettsjustitiarius Carsten Smith.

Utvalgets rapport er trykt som Dokument nr. 19 (2003-2004).

Utvalget foreslår å beholde riksrettsordningen, men det legges vekt på å bygge ned de sider ved dagens ordning som åpner for en utpreget politisk skjønnsutøvelse, og styrke den rettslige dimensjonen.

Riksretten videreføres som en særdomstol for et avgrenset, konstitusjonelt ansvar, men det foreslås endringer i dagens ordning både når det gjelder organisering og ansvarsgrunnlag.

Det presiseres i Grunnloven § 86 og i ansvarlighetsloven at det konstitusjonelle ansvar avgrenses til brudd på konstitusjonelle plikter som påhviler statsråder, stortingsrepresentanter og høyesterettsdommere. Riksrettens kompetanse utvides for øvrig til også å omfatte erstatningssaker - uavhengig av om det anlegges straffesak og av om tiltalte i en konkret sak idømmes straff.

Ansvarlighetsloven foreslås beholdt, men bestemmelser som knytter straffansvaret til svært vidt-favnende og utpreget politiske vurderingstemaer foreslås ikke videreført. Grunnloven § 30 tredje ledd foreslås endret i samsvar med dette. Det foreslås videre å endre Grunnloven § 20 slik at det skal være adgang til å benåde en som domfelles av Riksretten dersom Stortinget samtykker.

Regjeringens opplysningsplikt overfor Stortinget og plikt til å søke avskjed etter mistillitsvotum foreslås grunnlovsfestet, jf. forslag til nye bestemmelser i Grunnloven §§ 82 og 15.

Etter dagens ordning består Riksretten av dommere fra Høyesterett og medlemmene i Lagtinget. Høyesterettsdommere skal fortsatt inngå i Riksretten, men lagtingsmedlemmene erstattes av et Riksrettsutvalg - legdommere som velges av Stortinget for en periode på 6 år. Møtende stortingsrepresentanter skal ikke lenger kunne være medlemmer av Riksretten. I henhold til den foreslåtte Grunnloven § 86 skal Riksretten bestå av 11 medlemmer - 5 dommere fra Høyesterett og 6 medlemmer valgt av Stortinget. Høyesterettsjustitiarius skal være Riksrettens president.

Av den foreslåtte Grunnloven § 86 fremgår det videre at Stortinget i plenum erstatter Odelstinget som påtalemyndighet i riksrettssaker.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen forutsettes for øvrig å erstatte protokollkomiteen som forberedende organ, og komiteens funksjon foreslås regulert i Stortingets forretningsorden. Det foreslås også at Stortinget, med tilslutning fra en tredjedel av representantene, skal kunne vedta at et nytt, uavhengig særorgan - kalt Stortingets ansvarskommisjon - som skal innlede undersøkelser med sikte på å avklare om det er grunnlag for å gjøre konstitusjonelt ansvar gjeldende mot noen. Regler om ansvarskommisjonen forutsettes gitt i riksrettergangsloven.

Om den nærmere begrunnelsen for forslagene vises det til Dokument nr. 19 (2003-2004).

FORSLAG

Ny § 15 skal lyde:

Enhver, som har Sæde i Statsraadet, er pliktig til at indlevere sin Ansøgning om Afsked, efter at Stortinget har fattet Beslutning om Mistillid til vedkommende Statsraad alene eller til det samlede Statsraad.

Kongen er forbunden at indvilge slig Ansøgning om Afsked.

Naar Stortinget har fattet Beslutning om Mistillid, kunne bare de Forretninger udføres, som ere nødvendige for en forsvarlig Embedsførsel.

§ 20 annet ledd skal lyde:

I de Sager som af Stortinget foranstaltes anlagte for Rigsretten, kan ingen anden Benaadning, end Fritagelse for idømt Livsstraf, finde Sted, medmindre Stortinget har givet sit Samtykke dertil.

§ 30 tredje ledd skal lyde:

Finder noget Medlem af Statsraadet, at Kongens Beslutning er stridende mot Statsformen eller Rigets Love, er det Pligt at gjøre kraftige Forestillinger derimod samt at tilføie sin Mening i Protokollen. Den der ikke saaledes har protesteret, ansees at have været enig med Kongen, og er ansvarlig derfor, saaledes

som siden bestemmes, og kan af Stortinget sættes under Tiltale for Rigsretten.

Ny § 82 skal lyde:

Regjeringen skal meddele Stortinget alle de Oplysninger, der ere nødvendige for Behandlingen af de Sager, den fremlægger. Intet Medlem af Statsraadet maa fremlægge urigtige eller vildledende Oplysninger for Stortinget eller dets Organer.

§ 86 skal lyde:

Rigsretten dømmer i første og sidste Instans i de Sager, som Stortinget anlægger mod Statsraadets, Høiesterets eller Stortingets Medlemmer for strafbart eller andet retstridigt Forhold, naar de have brudt deres konstitutionelle Pligter.

De nærmere Regler om Stortingets Paatale efter denne Paragraf fastsættes ved Lov. Dog kan der ikke sættes kortere Forældelsesfrist end 15 Aar for Adgangen til at gjøre Ansvar gjældende ved Tiltale for Rigsretten.

Dommere i Rigsretten ere 6 Medlemmer valgte af Stortinget og de 5 efter Embedsalder ældste, fast udnævnte Medlemmer af Høiesteret, deriblandt Høiesterets Formand. Stortinget vælger Medlemmerne og Stedfortrædere for 6 Aar. Et Medlem af Statsraadet eller Stortinget kan ikke vælges til Medlem af Rigsretten. I Rigsretten har Høiesterets Formand Forsædet.

Den der har taget Sæde i Rigsretten som valgt af Stortinget, udtræder ikke af Retten, om den Tid, for hvilken han er valgt, udløber før Rigsrettens Behandling af Sagen er tilendebragt. Heller ikke en Høiesteretsdommer, som er Medlem af Rigsretten, udtræder af Retten, selvom han fratræder som Medlem af Høiesteret.

§ 87 skal lyde:

De nærmere Forskrifter om S sammensætningen af Rigsretten og Sagsbehandlingen fastsættes ved Lov.

18. juni 2004

Jørgen Kosmo

Inge Lønning

Lodve Solholm

Ågot Valle

Odd Holten

Berit Brørby

Carl I. Hagen

Referert i Stortingets møte 18. juni 2004.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje Storting etter neste valg."

Jørgen Kosmo
president

Signe Øye
sekretær

Dokument nr. 12:2

(2003-2004)

Grunnlovsforslag fra Jens Stoltenberg, Jørgen Kosmo, Carl I. Hagen, Berit Brørby og Kjell Engebretsen

Grunnlovsforslag fra Jens Stoltenberg, Jørgen Kosmo, Carl I. Hagen, Berit Brørby og Kjell Engebretsen om endringer i Grunnloven §§ 15 (ny), 20, 23, 82 (ny), 86 og 87 med sikte på å innføre en ordning med oppløsningsrett og positiv parlamentarisme (investitur)

Til Stortinget

Norge har tradisjon for at mange og aktive partier stiller lister ved valg til Stortinget, noe som kan gjøre det vanskelig å etablere flertallsregjeringer (ettparti-regjeringer eller koalisjoner). I så fall blir det parlamentariske grunnlag for regjeringene svekket. Mindretallsregjeringer har de siste 40 år vært vanlig.

En regjering som må søke vekslende flertall fra sak til sak vil nødvendigvis få svekket sin handlekraft. For å få handlekraftige regjeringer som er i stand til å ivareta landets interesser, er et minimum av autoritet overfor nasjonalforsamlingen en forutsetning. Det er Stortinget selv som må gi regjeringen slik autoritet. Dersom denne autoriteten svekkes eller faller helt bort, har det oppstått en situasjon hvor folkeviljen på ny bør komme til uttrykk gjennom valg.

Det vil ikke være hensiktsmessig at en regjering som er dannet uten et definert flertall bak seg, skal kunne oppløse nasjonalforsamlingen i tilfelle konflikt. Konflikter mellom nasjonalforsamlingen og en slik regjering vil mer være regelen enn unntaket.

Hvis retten til å oppløse nasjonalforsamlingen blir lagt i regjeringens hånd, bør altså et flertall i nasjonalforsamlingen stille seg bak en nydannet regjering. Da vil det oppstå et synlig og definert parlamentarisk grunnlag for regjeringen. Ved at regjeringen dannes på et slikt grunnlag, blir det klart at nasjonalforsamlingen ønsker nettopp denne regjering og har utstyrt den med nødvendig autoritet.

Rett til å utskrive nyvalg etter de retningslinjer som her er formulert, fører ikke til at regjeringen kan styre på tvert av folkeviljen, men at velgerne skal avgjøre når det har oppstått en situasjon hvor det er en uløselig konflikt mellom storting og regjering.

I det følgende blir hvert hovedelement i forslaget kort gjennomgått. Sist i hvert avsnitt følger hovedalternativet av grunnlovsendringforslaget på vedkommende punkt. Til slutt i dokumentet er forslagene samlet og oppstilt i nummerrekkefølge. Her er også alternative forslag tatt inn.

I grunnlovsendringforslagene innfelt i teksten er ny tekst samt de deler av den eksisterende teksten som foreslås endret, markert med *uthevet skrift*. I det samlede forslag er disse markeringene tatt ut.

Ved den språklige utforming av forslagene til grunnlovsendringer er de råd som er innhentet fra professor Finn Erik Vinje lagt til grunn. På ett enkelt punkt (§ 12 annet ledd alternativ 1) innebærer dette at ordlyden i dagens grunnlovstekst foreslås justert i samsvar med Vinje-standard ("skal" i stedet for "skulle").

I - INNSETTINGSVEDTAK (INVESTITUR)

Regler om innsetningsvedtak (investitur) bør utformes med sikte på to typesituasjoner:

- A) Den sittende regjering ønsker å fortsette etter et valg.
- B) Den sittende regjering har søkt avskjed.

ad A)

For at systemet skal henge sammen er det viktig at enhver stortingsperiode innledes med en avklaring av om regjeringen har stortingsflertallets støtte. Dette

kan skje på den måte at den sittende regjering innen en uke etter at et nyvalgt storting har konstituert seg, enten søker avskjed eller avklarer om den har den nødvendige støtte.

Hvis regjeringen ikke i første omgang velger å søke avskjed, kan kravet om å avklare Stortingets støtte tenkes utformet etter to modeller:

- Statsministeren legger frem en *erklæring* om hvilken politikk som vil bli ført, og ber det nyvalgte storting om å votere over erklæringen.
- Statsministeren ber om flertall for å *fortsette som statsminister*.

Den sistnevnte modellen har den fordel at statsministerens nøkkelrolle blir den samme uansett situasjon; dermed blir systemet enklere totalt sett. Dessuten vil det neppe bli særlig forskjell i praksis - det vil uansett være naturlig at den som ønsker å fortsette som statsminister sier noe om den politikk som det er meningen å føre. Dette legges til grunn for grunnlovsforslaget.

Votering må holdes ved avslutningen av det møte der statsministeren ber om flertall for å fortsette eller innen utløpet av en kort frist deretter (f.eks. to dager).

Hvis han eller hun får stortingsflertallets støtte, kan regjeringen fortsette med den sammensetning den hadde før valget eller med de endringer som statsministeren anmoder Kongen om å foreta. Hvis positivt flertall ikke oppnås, må regjeringen søke avskjed.

Både dersom regjeringen søker avskjed uten først å ha søkt å oppnå Stortingets tillit og når den søker avskjed etter at et slikt forsøk ikke har ført frem, er den videre prosess som i situasjon B).

ad B)

Når Regjeringen har søkt avskjed (av en hvilken som helst grunn, f.eks. valgnederlag eller som følge av mistillitsvotum), bør Stortingets syn på hvem som bør danne regjering komme til uttrykk gjennom en votering over forslag på statsministerkandidat. Forslaget fremmes av stortingspresidenten etter at råd er innhentet fra den avgående statsminister og fra de parlamentariske lederne.

Når en statsministerkandidat har fått Stortingets støtte gir stortingspresidenten meddelelse om dette til Kongen. Kongen kjenner da Stortingets vilje og gir kandidaten i oppdrag å danne regjering.

Dersom en foreslått kandidat ikke får flertall, skal stortingspresidenten fortsette å foreslå kandidater inntil det fjerde forslaget eventuelt er nedstemt. Dersom dette skjer skal presidenten straks, men senest 30 dager etter at den sittende regjering har søkt avskjed, initiere oppløsning av Stortinget og etterfølgende nyvalg (se IV nedenfor).

Felles:

Hovedreglene om regjeringsdannelse bør samles i Grunnloven kap. C om Stortinget mv. Plassering i forlengelsen av reglene om Stortingets konstituering mv. vil være naturlig. For å få en best mulig systematikk uten bruk av tilleggsparagrafer (a, b osv.), bør det samtidig foretas den opprydding at paragrafnumrene 70 og 72, som i dag er tomme, tas i bruk.

En slik løsning gjør det samtidig mulig å begrense behovet for endringer i kap. B, som primært handler om den utøvende makt, til et minimum. Den eneste endring i kap. B som er nødvendig, foreslås inntatt i § 12.

Når § 12 først skal endres, er det nærliggende samtidig å gjøre den mer oversiktlig ved å samle (i annet ledd) de bestemmelser om regjeringens sammensetning som nå står i annet og fjerde ledd.

Hovedforslag

§ 12 første ledd skal lyde (bare tredje pkt. er nytt):

Kongen vælger selv et Raad af stemmeberettigede norske Borgere. Dette Raad skal bestaa af en Statsminister og i det mindste syv andre Medlemmer. *Før Embedet som Statsminister besættes, bør Kongen fra Storthingets Præsident have faaet Meddelelse om Storthingets Opfatning om hvem der bør vælges.*

§ 12 annet ledd skal lyde (nåværende annet og fjerde ledd slås sammen):

Af Statsraadets Medlemmer skal over det halve Antal bekjende sig til Statens offentlige Religion. Ægtefeller, Forældre og Børn eller to Søkende maa ei paa samme Tid have Sæde i Statsraadet.

§ 12 fjerde ledd oppheves.

[Nåværende § 71 skal være § 70 og får endret innhold, se V nedenfor]

Nåværende § 73 skal være § 71.

Nåværende § 74 skal være § 72.

§ 73 (ny) skal lyde:

Dersom ikke Statsministeren inden een Uge efter at et nyvalgt Storthing er aabnet, har meddelt Storthinget at Regjeringen vil ansøge om Afsked, skal han inden Udløbet af samme Frist anmode om Storthingets Tillid til sin Person. Afstemning afholdes senest to Søgnedage efter Anmodningens Fremsættelse. Saafremt Anmodningen ikke vinder Storthingets Bifald, forholdes videre saaledes som bestemt i Paragraph 74.

§ 74 (ny) skal lyde:

Dersom Regjeringen ansøger om Afsked, bør Stortingets Præsident indhente Statsministerens og Partigruppeledernes Opfatning om hvem der bør blive ny Statsminister. Derefter inviterer Præsidenten Stortinget til at udtrykke sin Tillid til en af ham foreslaaet Kandidat. Dersom Forslaget bliver antaget, skal Resultatet meddeles Kongen. I modsat Fald skal Fremgangsmaaden gjentages indtil tre Gange.

Bliver intet Forslag antaget, skal Stortingets Præsident snarest, og senest tredivede Dage efter at Regjeringen har ansøgt om Afsked, anmode Kongen om at udskrive ekstraordinært Valg til nyt Storthing.

II - RETT FOR KONGEN TIL Å UTSKRIVE NYVALG FØR VALGPERIODENS UTLØP

Maktforholdet mellom storting og regjering kan lett bli forskjøvet gjennom lengre perioder med regjeringer uten det nødvendige parlamentariske grunnlag. Dersom det parlamentariske grunnlaget for en regjering som er dannet med støtte av et flertall i Stortinget, forsvinner eller svekkes så mye at det ikke lenger kan sies å stå et parlamentarisk flertall bak regjeringen, kan spørsmålet om oppløsning av Stortinget være aktuelt. Det samme gjelder dersom en koalisjonsregjering går i oppløsning.

Adgang for regjeringen til å foreslå og for Kongen (i statsråd) til formelt å utskrive nyvalg før valgperiodens utløp vil som utgangspunkt bety en styrking av regjeringens autoritet i forhold til Stortinget. Blant parlamentariske demokratier er Norge antakelig alene om ikke å ha noen mulighet til å utskrive nyvalg til sin nasjonalforsamling. Men selv om det vanlige altså er å ha bestemmelser om dette i landets konstitusjon, varierer det sterkt hvordan bestemmelsene er utformet og i hvilken grad de blir brukt.

Forslagsstillernes forslag innebærer ikke rett til å utskrive nyvalg bare fordi regjeringen finner det politisk opportunt. Nyvalg vil kunne utløses bare i gitte situasjoner. To betingelser må samtidig være oppfylt før det kan utskrives nyvalg:

- a) Retten til å utskrive nyvalg inntreer bare dersom regjeringen lider nederlag i votering over et forslag om mistillit eller i en sak hvor det er fremsatt kabinettsspørsmål, og
- b) nyvalg kan bare utskrives dersom statsministeren eller dennes stedfortreder før voteringen har meddelt Stortinget (eller eventuelt odels- eller lagting) at det vil bli utskrevet nyvalg dersom voteringen går regjeringen imot.

Kongens beslutning om nyvalg (se også IV ned-

enfor) må treffes innen en bestemt frist etter voteringen (f.eks. to hverdager) og straks meddeles Stortinget. Nyvalg skal avholdes tidligst tre og senest ni uker etter at beslutningen er meddelt Stortinget.

Forslaget forutsetter at mistillitsforslag bare kan fremmes og vedtas i Stortinget. Derimot bør det åpnes for at kabinettsspørsmål i prinsippet kan tenkes også i odelsting eller lagting.

Hovedforslag

§ 54 annet ledd (nytt) skal lyde:

Kongen bør dog udskrive ekstraordinært Valg til nyt Storthing, som skal afløse det tidligere valgte Storthing, før dettes Funktionstid er omme, dersom Storthinget har udtrykt Mistillid til Regjeringen eller et Forslag er blevet antaget i vedkommende Thing, efter at Regjeringen udtrykkelig har modsat sig det, og Statsministeren eller dennes Stedfortræder før Afstemningen har meddelt, at der vil blive udskrevet ekstraordinært Valg, saafremt denne Afstemning faar et Resultat, som Regjeringen ikke vil acceptere.

III - PLIKT FOR STORTINGSPRESIDENTEN TIL Å INITIERE NYVALG

Dersom ingen statsministerkandidat har fått flertall innen utløpet av den ovenfor nevnte frist, skal stortingspresidenten snarest, men senest 30 dager etter at regjeringen har søkt avskjed, meddele Kongen at det skal utskrives nyvalg. Kongens beslutning om nyvalg må treffes innen en bestemt frist etter at presidenten har gitt melding om resultatet, og Stortinget skal straks underrettes. Nyvalg skal avholdes tidligst tre og senest ni uker etter at beslutningen er meddelt Stortinget.

Hovedforslag

§ 54 tredje ledd (nytt) skal lyde:

Extraordinært Valg til nyt Storthing bør også udskrives, efter at Kongen har faaet Meddelelse om, at intet Forslag til ny Statsminister er blevet antaget i Storthinget inden Udløbet af den for dette gjældende Frist.

§ 54 fjerde ledd (nytt) skal lyde:

Kongens Beslutning om at udskrive ekstraordinært Valg bør i Tilfælde fattes senest to Søgnedage efter Afstemningen, eller efter at Storthingspræsidentens Anmodning er givet, og strax meddeles Storthinget. Extraordinært Valg skal være tilendebragt tidligst tre Uger og senest ni Uger efter at Kongens Beslutning er meddelt Storthinget.

IV - FUNKSJONSTID FOR STORTING VALGT VED EKSTRAORDINÆRT VALG

Storting valgt ved ekstraordinært valg skal fungere frem til neste ordinære valg. Forslaget innebærer at et slikt storting alltid vil ha kortere funksjonstid enn de fire år som normalt følger av ordinært valg.

Storting valgt ved ekstraordinært valg skal tre sammen senest to uker etter at valget er gjennomført.

Hovedforslag

§ 54 femte ledd (nytt) skal lyde:

Efter et ekstraordinært Valg skal næste ordinære Valg holdes paa den Tid som følger af Bestemmelsen i denne Paragrafs første Led.

§ 68 annet ledd (nytt) skal lyde:

Efter et ekstraordinært Valg sammentræder det nyvalgte Storting ligevel senest to Uger efter at Valgthingene ere tilendebragte.

§ 70 skal lyde:

Saafernt der ikke bliver holdt ekstraordinært Valg, fungere Stortingets Medlemmer som saadanne i fire paa hinanden følgende Aar. Efter et ekstraordinært Valg ophører Funktionstiden senest ved Udløbet af den ordinære fireårs Periode efter første Led i Paragraf 54.

V - STORTINGETS FUNKSJON I PERIODEN FRA EKSTRAORDINÆRT NYVALG ER BESLUTTET TIL NYTT STORTING TRER SAMMEN

Det sittende storting skal være samlet i perioden fra Kongen har truffet bestemmelse om nyvalg til nytt storting trer sammen, etter de regler om dette som gjelder ved ordinære valg. Særskilt bestemmelse er neppe nødvendig.

Prosedyren for grunnlovsendringer må justeres som følge av ovenstående forslag. Enklest vil det være å beholde hovedtrekkene i dagens ordning, dvs. at systemet fortsatt bygges opp med utgangspunkt i de ordinære valgene, mens tidsfristene for henholdsvis forslag og vedtak om grunnlovsendringer knyttes til kalenderen, ikke til vedkommende stortingssejers nummer, slik som i dag. Dermed blir regelen at forslag må fremmes senest ett år før ordinært stortingsvalg og votering finne sted i løpet av de første tre år etter dette valget.

Hovedforslag

§ 112 første og andre punktum skal lyde:

Viser Erfaring, at nogen Del af denne Kongeriget Norges Grundlov bør forandres, skal Forslaget derom fremsættes *senest inden Udløbet af September*

Maaned i Aaret før et ordinært Valg og kundgjøres ved Trykken. Men først efter dette Valg og senest inden Udløbet af September Maaned tre Aar derefter, tilkommer det Stortinget at bestemme, om den foreslaede Forandring bør finde Sted eller ei.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

I Grunnloven gjøres følgende endringer:

§ 12 første ledd skal lyde (alternativ 1):

Kongen vælger selv et Raad af stemmeberettigede norske Borgere. Dette Raad skal bestaa af en Statsminister og i det mindste syv andre Medlemmer. Før Embedet som Statsminister besættes, bør Kongen fra Stortingets Præsident have faaet Meddelelse om Stortingets Opfatning om hvem der bør vælges.

§ 12 første ledd skal lyde (alternativ 2):

Kongen vælger selv et Raad af stemmeberettigede norske Borgere. Dette Raad skal bestaa af en Statsminister og i det mindste syv andre Medlemmer. Før Embedet som Statsminister besættes, bør Stortingets Præsident have meddelt Kongen hvem der ifølge Stortingets Opfatning bør vælges.

§ 12 første ledd skal lyde (alternativ 3):

Kongen vælger selv et Raad af stemmeberettigede norske Borgere. Dette Raad skal bestaa af en Statsminister og i det mindste syv andre Medlemmer. Før Embedet som Statsminister besættes, bør Stortingets Præsident have meddelt Kongen hvem der ifølge Stortinget bør vælges.

§ 12 annet ledd skal lyde (alternativ 1):

Af Statsraadets Medlemmer skal over det halve Antal bekjende sig til Statens offentlige Religion. Ægtefeller, Forældre og Børn eller to Søkende maa ei paa samme Tid have Sæde i Statsraadet.

§ 12 annet ledd skal lyde (alternativ 2):

Af Statsraadets Medlemmer skulle over det halve Antal bekjende sig til Statens offentlige Religion. Ægtefeller, Forældre og Børn eller to Søkende maa ei paa samme Tid have Sæde i Statsraadet.

§ 12 fjerde ledd oppheves.

§ 54 annet ledd skal lyde (alternativ 1):

Kongen bør dog udskrive ekstraordinært Valg til nyt Storting, dersom Stortinget har udtrykt Mistil-

lid til Regjeringen eller et Forslag er blevet antaget i vedkommende Thing, efter at Regjeringen udtrykkelig har modsat sig det, og Statsministeren eller dennes Stedfortræder før Afstemningen har meddelt, at der vil blive udskrevet ekstraordinært Valg, saafremt denne Afstemning faar et Resultat, som Regjeringen ikke vil acceptere.

§ 54 annet ledd skal lyde (alternativ 2):

Kongen bør dog udskrive ekstraordinært Valg til nyt Storting, som skal afløse det tidligere valgte Storting, før dettes ordinære Funktionstid er omme, dersom Stortinget har udtrykt Mistillid til Regjeringen eller et Forslag er blevet antaget i vedkommende Thing, efter at Regjeringen udtrykkelig har modsat sig det, og Statsministeren eller dennes Stedfortræder før Afstemningen har meddelt, at der vil blive udskrevet ekstraordinært Valg, saafremt denne Afstemning faar et Resultat, som Regjeringen ikke vil acceptere.

§ 54 annet ledd skal lyde (alternativ 3):

Kongen bør dog udskrive ekstraordinært Valg til nyt Storting, dersom Stortinget har udtrykt Mistillid til Regjeringen eller et Forslag er blevet antaget, efter at Regjeringen udtrykkelig har modsat sig det, og Statsministeren eller dennes Stedfortræder før Afstemningen har meddelt, at der vil blive udskrevet ekstraordinært Valg, saafremt denne Afstemning faar et Resultat, som Regjeringen ikke vil acceptere.

§ 54 annet ledd skal lyde (alternativ 4):

Kongen bør dog udskrive ekstraordinært Valg til nyt Storting, som skal afløse det tidligere valgte Storting, før dettes ordinære Funktionstid er omme, dersom Stortinget har udtrykt Mistillid til Regjeringen eller et Forslag er blevet antaget, efter at Regjeringen udtrykkelig har modsat sig det, og Statsministeren eller dennes Stedfortræder før Afstemningen har meddelt, at der vil blive udskrevet ekstraordinært Valg, saafremt denne Afstemning faar et Resultat, som Regjeringen ikke vil acceptere.

§ 54 tredje ledd skal lyde:

Extraordinært Valg til nyt Storting bør også udskrives, efter at Kongen har faaet Meddelelse om, at intet Forslag til ny Statsminister er blevet antaget i Stortinget inden Udløbet af den for dette gjældende Frist.

§ 54 fjerde ledd skal lyde (alternativ 1):

Kongens Beslutning om at udskrive ekstraordinært Valg bør i Tilfælde fattes senest to Søgnedage efter Afstemningen, eller efter at Storthingspræsidentens Anmodning er givet, og strax meddeles Stortinget. Extraordinært Valg skal være tilendebragt tidligst tre

Uger og senest ni Uger efter at Kongens Beslutning er meddelt Stortinget.

§ 54 fjerde ledd skal lyde (alternativ 2):

Kongens Beslutning om at udskrive ekstraordinært Valg bør i Tilfælde fattes senest tre Søgnedage efter Afstemningen, eller efter at Storthingspræsidentens Anmodning om dette er givet, og strax meddeles Stortinget. Extraordinært Valg skal være tilendebragt tidligst tre Uger og senest ni Uger efter at Kongens Beslutning er meddelt Stortinget.

§ 54 fjerde ledd skal lyde (alternativ 3):

Kongens Beslutning om at udskrive ekstraordinært Valg bør i Tilfælde fattes senest fire Søgnedage efter Afstemningen, eller efter at Storthingspræsidentens Anmodning om dette er givet, og strax meddeles Stortinget. Extraordinært Valg skal være tilendebragt tidligst tre Uger og senest ni Uger efter at Kongens Beslutning er meddelt Stortinget.

§ 54 fjerde ledd skal lyde (alternativ 4):

Kongens Beslutning om at udskrive ekstraordinært Valg bør i Tilfælde fattes senest fem Søgnedage efter Afstemningen, eller efter at Storthingspræsidentens Anmodning om dette er givet, og strax meddeles Stortinget. Extraordinært Valg skal være tilendebragt tidligst tre Uger og senest ni Uger efter at Kongens Beslutning er meddelt Stortinget.

§ 54 femte ledd skal lyde:

Efter et ekstraordinært Valg skal næste ordinære Valg holdes paa den Tid som følger af Bestemmelsen i denne Paragrafs første Led.

§ 68 annet ledd skal lyde:

Efter et ekstraordinært Valg sammentræder det nyvalgte Storting ligevel senest to Uger efter at Valgthingene ere tilendebragte.

§ 70 skal lyde:

Saafremt der ikke bliver holdt ekstraordinært Valg, fungere Stortingets Medlemmer som saadanne i fire paa hinanden følgende Aar. Efter et ekstraordinært Valg ophører Funktionstiden senest ved Udløbet af den ordinære fireårs Periode efter første Led i Paragraf 54.

Nåværende § 73 skal være § 71.

Nåværende § 74 skal være § 72.

§ 73 skal lyde (alternativ 1):

Dersom ikke Statsministeren inden een Uge efter at et nyvalgt Storting er aabnet, har meddelt Stor-

thinget at Regjeringen vil ansøge om Afsked, skal han inden Udløbet af samme Frist anmode om Stortingets Tillid til sin Person. Afstemning afholdes senest to Søgnedage efter Anmodningens Fremsættelse. Saafremt Anmodningen ikke vinder Stortingets Bifald, forholdes videre saaledes som bestemt i Paragraf 74.

§ 73 skal lyde (alternativ 2):

Dersom ikke Statsministeren inden een Uge efter at et nyvalgt Storting er aabnet, har meddelt Stortinget at Regjeringen have ansøgt om Afsked, skal han inden Udløbet af samme Frist anmode om Stortingets Tillid til sin Person. Afstemning afholdes senest to Søgnedage efter Anmodningens Fremsættelse. Saafremt Anmodningen ikke vinder Stortingets Bifald, forholdes videre saaledes som bestemt i Paragraf 74.

§ 73 skal lyde (alternativ 3):

Som alternativ 1, men slik at det i stedet for "to Søgnedage" i annet punktum skal stå:

tre Søgnedage

§ 73 skal lyde (alternativ 4):

Som alternativ 2, men slik at det i stedet for "to Søgnedage" i annet punktum skal stå:

tre Søgnedage

§ 73 skal lyde (alternativ 5):

Som alternativ 1, men slik at det i stedet for "to Søgnedage" i annet punktum skal stå:

fire Søgnedage

§ 73 skal lyde (alternativ 6):

Som alternativ 2, men slik at det i stedet for "to Søgnedage" i annet punktum skal stå:

fire Søgnedage

§ 73 skal lyde (alternativ 7):

Som alternativ 1, men slik at det i stedet for "to Søgnedage" i annet punktum skal stå:

fem Søgnedage

§ 73 skal lyde (alternativ 8):

Som alternativ 2, men slik at det i stedet for "to Søgnedage" i annet punktum skal stå:

fem Søgnedage

§ 74 første ledd skal lyde (alternativ 1):

Dersom Regjeringen ansøker om Afsked, bør Stortingets Præsident indhente Statsministerens og Partigruppeledernes Opfatning om hvem der bør blive ny Statsminister. Derefter inviterer Præsidenten Stortinget til at udtrykke sin Tillid til en af ham foreslaaet Kandidat. Dersom Forslaget bliver antaget, skal Resultatet meddeles Kongen. I modsat Fald skal Fremgangsmaaden gjentages indtil tre Gange.

§ 74 første ledd skal lyde (alternativ 2):

Dersom Regjeringen ansøker om Afsked, bør Stortingets Præsident indhente Statsministerens og Partigruppernes Opfatning om hvem der bør blive ny Statsminister. Derefter inviterer Præsidenten Stortinget til at udtrykke sin Tillid til en af ham foreslaaet Kandidat. Dersom Forslaget bliver antaget, skal Resultatet meddeles Kongen. I modsat Fald skal Fremgangsmaaden gjentages indtil tre Gange.

§ 74 første ledd skal lyde (alternativ 3):

Dersom Regjeringen ansøker om Afsked, bør Stortingets Præsident indhente Statsministerens Opfatning om hvem der bør blive ny Statsminister. Derefter inviterer Præsidenten Stortinget til at udtrykke sin Tillid til en af ham foreslaaet Kandidat. Dersom Forslaget bliver antaget, skal Resultatet meddeles Kongen. I modsat Fald skal Fremgangsmaaden gjentages indtil tre Gange.

§ 74 annet ledd skal lyde (alternativ 1):

Bliver intet Forslag antaget, skal Stortingets Præsident snarest, og senest tredive Dage efter at Regjeringen har ansøgt om Afsked, anmode Kongen om at udskrive ekstraordinært Valg til nyt Storting.

§ 74 annet ledd skal lyde (alternativ 2):

Bliver intet Forslag antaget, skal Stortingets Præsident snarest anmode Kongen om at udskrive ekstraordinært Valg til nyt Storting.

§ 112 første og andre punktum skal lyde:

Viser Erfaring, at nogen Del af denne Kongeriget Norges Grundlov bør forandres, skal Forslaget derom fremsættes senest inden Udløbet af September Maaned i Aaret før et ordinært Valg og kundgjøres ved Trykken. Men først efter dette Valg og senest inden Udløbet af September Maaned tre Aar derefter, tilkommer det Stortinget at bestemme, om den foreslaaede Forandring bør finde Sted eller ei.

18. juni 2004

Jens Stoltenberg

Berit Brørby

Jørgen Kosmo

Kjell Engebretsen

Carl I. Hagen

Referert i Stortingets møte 18. juni 2004.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje Storting etter neste valg."

Jørgen Kosmo
president

Signe Øye
sekretær

Dokument nr. 12:3

(2003-2004)

Grunnlovsforslag fra Siri Hall Arnøy, Heikki Holmås, Audun Bjørlo Lysbakken og Ågot Valle

Grunnlovsforslag fra Siri Hall Arnøy, Heikki Holmås, Audun Bjørlo Lysbakken og Ågot Valle om endring av § 50 i Grunnloven (stemmerettsalder 16 år ved stortingsvalg)

Til Stortinget

Undertegnede vil med dette sette fram forslag om å endre stemmerettsalderen fra 18 år til 16 år ved stortingsvalg.

INNLEDNING

Stemmeretten er blant demokratiets mest grunnleggende borgerrettigheter. Når borgerne gjennom valg utpeker de som skal styre landet, understreker dette det grunnleggende prinsipp om at all makt utgår fra folket. Denne retten må omfatte alle som anses voksne nok til på fritt grunnlag å gjøre seg opp en mening om hvordan staten bør styres.

HISTORIKK OG BEGRUNNELSE

Folkesuverenitetsprinsippet - tanken om at folkets vilje var statens eneste mulige legitime grunnlag - stod sentralt da den norske grunnloven ble til i 1814. Eidsvollsmennene var selv utsendt for å representere sine hjembygder, og i Grunnloven § 50 slo de fast at den lovgivende og bevilgende myndighet skulle ligge hos folket gjennom folkets representanter. Dette prinsippet har stått uforandret siden - men ideen om hvem som er folket har endret seg drastisk siden den gang. Fra 1814 måtte man være mann på minst 25 år (8 år eldre enn Riksforsamlingens yngste medlem Thomas Konow) med eiendom for å anses meningsberettiget. Det skulle gå nærmere 100 år før stemmeretten omfattet alle menn og kvinner over en viss alder. Stemmerettsalderen har gradvis blitt senket, siste

endring ble foretatt i 1980 da kravet ble endret fra å være 18 år på valgdagen til å være 18 år i valgåret. Med dette fjernet man den automatiske koblingen mellom stemmerettsalder og myndighetsalder.

Det er i Norge i dag en rekke plikter og rettigheter som tildeles på bakgrunn av alder. Fra man som seksåring får rett og plikt til skolegang og fram til at verneplikten (for menn) inntreffer det året man fyller 19 og begrensningene i forhold til kjøp av alkoholholdige drikkevarer opphører ved fylte 20 år, innføres gradvis de rettigheter og plikter som tilkommer en norsk borger. Flest mulig bør ha stemmerett i et samfunn som ønsker å ha et demokratisk styresett.

Det er da to måter å tilnærme seg spørsmålet om når den enkelte bør få stemmerett. Den ene er å ta utgangspunkt i de ulike plikter og rettigheter og ta stilling til hvilke plikter som naturlig hører sammen med stemmeretten. Den andre er å forsøke å finne ut hvor tidlig borgerne ønsker å ha denne retten.

Den mest sentrale av disse to innfallsvinklene er den første - hvilke plikter og rettigheter hører naturlig sammen med stemmeretten? Dagens 16-åringer har en rekke plikter og rettigheter. Blant annet kan nevnes:

- Plikten til å forstå og følge landets lover (uttrykt gjennom kriminell lavalder).
- Retten til selv å velge politisk og religiøst ståsted gjennom å melde seg inn og ut av foreninger og kirkesamfunn.
- Retten til abort uavhengig av foreldrenes syn og til å bli betraktet som voksen i forhold til seksualitet (uttrykt gjennom seksuell lavalder).

Ut fra det demokratiske grunnprinsipp om at flest mulig skal ha stemmerett, kan det være naturlig å se stemmeretten i sammenheng med retten og evnen til å ta selvstendige standpunkter, uttrykt i det andre av

punktene over. Videre er det grunn til å se stemmerettsalder og kriminell lavalder i en sammenheng. Den som er gammel nok til å dømmes etter landets lover, bør også ha den rett å være med å velge den lovgivende forsamling.

Den andre innfallsvinkelen, å spørre seg om hvor tidlig borgerne vil ha interesse for å stemme ved valg, kan det neppe finnes ett fasitsvar på. Det finnes ingen aldersgruppe med 100 pst. valgdeltakelse. Dessuten må en kunne anta at samfunnets holdning til hvem som kan og bør stemme - uttrykt gjennom stemmerettsalder - kan påvirke den enkeltes syn på verdien av eget bidrag. Like fullt er det interessant å se at i Tyskland, der en har gjort seg noen erfaringer med 16-års stemmerettsalder ved lokalvalg, er valgdeltakelsen høyere i gruppen 16-20 år enn i gruppen 21-25 år. Forskning fra NOVA (Norsk institutt for forsk-

ning om oppvekst, velferd og aldring) viser at 16-åringene er vel så engasjerte som de i andre aldersgrupper. Det finnes med andre ord ikke grunnlag for å nekte 16-åringer stemmerett ved å vise til at en slik rett ikke er ønsket.

FORSLAG

Det fremmes derfor følgende

f o r s l a g :

§ 50 første ledd skal lyde:

Stemmeberettigede ved Storthingsvalg ere de norske Borgere, Mænd og Kvinder, som senest i det Aar Valgthinget holdes, have fyldt 16 Aar.

18. juni 2004

Siri Hall Arnøy

Heikki Holmås

Audun Bjørlo Lysbakken

Ågot Valle

Referert i Stortingets møte 18. juni 2004.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje Storting etter neste valg."

Jørgen Kosmo
president

Signe Øye
sekretær

Dokument nr. 12:4

(2003-2004)

Grunnlovsforslag fra Carl I. Hagen, Øystein Hedstrøm og Lodve Solholm

Grunnlovsforslag fra Carl I. Hagen, Øystein Hedstrøm og Lodve Solholm om opphevelse av Grunnloven § 107 (Odels- og Aasædesretten maa ikke ophæves)

Til Stortinget

BAKGRUNN

Forslagsstillerne fremmer forslag om opphevelse av Grunnloven § 107, slik at det blir mulig å oppheve odels- og åsetesretten.

I den tid som har gått siden denne grunnlovstemmelsen ble vedtatt, har samfunnsforholdene blitt betydelig endret, noe som gjør det påkrevet at bestemmelsen oppheves. Situasjonen i norsk landbruk har også blitt betydelig endret. Landbruk står i dag overfor svært store omstillinger hvor kravene til effektivitet og rasjonalisering vil være styrende for hvordan utviklingen i landbruket skal være i årene som kommer. Dersom man skal få den ønskede utviklingen i landbruket må alle lover og forskrifter som unødvendig hindrer en riktig utvikling i landbruket, oppheves. Myndighetenes viktigste bidrag til en fremtidsrettet utvikling i landbruket er å bidra til en avbyråkratisering av landbrukssektoren og forenkling av det regelverk som setter rammene for næringen. I tillegg er det helt avgjørende at det skjer en effektivisering av bruksstrukturen. Den tekniske utviklingen i landbruket har ført til at dagens bruksstruktur som er tilpasset en annen tid, ikke er rasjonell og tilstrekkelig lønnsom, slik at det blir for få av aktørene i næringen som har eiendommer med tilstrekkelig

lønnsomhet til å skape en arbeidsplass. Odelsinstituttet er en betydelig hindring for å sikre trygge arbeidsplasser i landbruksnæringen. Forslagsstillerne mener det er unaturlig at vi i dagens samfunn skal ha et regelverk som gir enkeltpersoner en fortrinnsrett til å overta en eiendom på grunn av slektskap. Videre er det ikke hensiktsmessig at eieren av en eiendom ikke har friheten til å kunne selge eiendommen til hvem han måtte ønske, og at heller ikke faglige kvalifikasjoner skal være avgjørende for hvem som skal overta eiendommen. Odelsinstituttet gjør det også svært vanskelig for nykommere å etablere seg innen landbruksnæringen selv om de har de nødvendige faglige kvalifikasjonene, interessen for faget og næringen og kapital til å kjøpe en eiendom. Med dagens odelslovgivning er det nærmest praktisk umulig å få kjøpt en landbrukseiendom i det frie markedet.

I det regjeringsoppnevnte Odelslovutvalget var det et mindretall som gikk inn for opphevelse av odelsloven. I en høringsuttalelse om Odelslovutvalgets innstilling til Landbruksdepartementet uttaler Statens Landbruksforvaltning følgende:

"På bakgrunn av de erfaringer SLF har med odelsretten og dennes betydning for utnyttningen av landbruksressursene, mener vi at en god del argumenter taler for å oppheve instituttet. Tilsvarende tilsier vår erfaring at det ikke eksisterer noen argumenter for å beholde odelsretten som er så tungtveiende at det er formålstjenlig å videreføre rettsinstituttet. SLF anbefaler derfor at odelsretten avvikles."

Etter forslagsstillerens oppfatning er dette en rimelig klar anbefaling fra en av de viktigste faginstansene innen norsk landbruk. Statens Landbruksfor-

valtning vektlegger i sin høringsuttalelse i hovedsak de samme synspunkter som forslagsstillerne i dette dokument.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

§ 107 oppheves.

30. september 2004

Carl I. Hagen

Øystein Hedstrøm

Lodve Solholm

Referert i Stortingets møte 30. september 2004.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje Storting etter neste valg."

Jørgen Kosmo
president

Signe Øye
sekretær

Dokument nr. 12:5

(2003-2004)

Grunnlovsforslag fra Steinar Bastesen

Grunnlovsforslag fra Steinar Bastesen om endringer i Grunnloven §§ 26, 93 og 110 d med sikte på å skjerpe reglene om inngåelser av internasjonale avtaler og for å grunnlovsfeste det demokratiske systemet både lokalt og nasjonalt

Til Stortinget

BAKGRUNN

Det bør i det norske demokratiet være Stortinget og ikke regjeringen som kan binde den norske stat ved traktater. De siste årene har det vært en stor økning i antall og omfang av internasjonale avtaler både staten og andre myndigheter er "tvunget" til å etterleve og til dels å underordne seg. Dette reiser i mange tilfeller store demokratiske problem og svært uklare ansvarsforhold mellom de folkevalgte organene og velgerne, siden flertallet i mange folkevalgte organ er tvunget til å føre en politikk og gjøre prioriteringer som ikke er resultat av en politisk prosess i vedkommende valgdistrikt, men utelukkende fordi stortingsflertallet og/eller regjeringen har knyttet hele samfunnet opp gjennom sine tilslutninger til internasjonale traktater.

Det fremmes forslag om å skjerpe reglene i Grunnloven § 26 slik at Stortingets samtykke er nødvendig for alle traktater, og at traktater av viktighet og som forutsetter lovvedtak eller stortingsbeslutning krever to tredjedels flertall. Det foreslås videre at det som alternativ til å oppheve hele § 93 gis en bestemmelse om at Stortingets samtykke må - hvis traktaten skal gjøres gjeldende for et lengre tidsrom - fornyes etter fire år.

"§ 26 andre ledd skal lyde:

Traktater bliver først bindende, naar Storthinget har givet sit Samtykke dertil.

§ 26 (nytt) tredje ledd skal lyde:

Traktater angaaende Sager af særlig Vigtighed og i alle Tilfælde Traktater hvis Iværksættelse efter Konstitutionen nødvendiggjør en ny Lov eller Storthingsbeslutning, bliver først bindende, naar Storthinget har givet sit Samtykke dertil; til Storthingets Samtykke udfordres to Trediedeles af Stemmerne. Naar Storthinget skal give sit Samtykke, bør, som ved Behandling af Grundlovsforslag, mindst to Trediedeles af dets Medlemmer være tilstede.

Alternativ 1:

§ 93 oppheves.

Alternativ 2:

§ 93 første ledd skal lyde (bare siste punktum er nytt):

For at sikre den internationale Fred og Sikkerhed eller fremme international Retsorden og Samarbeide kan Storthinget med tre Fjerdedeles Flertal samtykke i, at en international Sammenslutning som Norge er tilsluttet eller slutter sig til, paa et sagligt begrænset Omraade, skal kunne udøve Beføielser der efter denne Grundlov ellers tilligge Statens Myndigheder, dog ikke Beføielse til at forandre denne Grundlov. Naar Storthinget skal give sit Samtykke, bør, som ved Behandling af Grundlovsforslag, mindst to Trediedeles af dets Medlemmer være tilstede. Storthingets Samtykke herom gjælde i høist fire Aar."

For å sikre at en av de viktigste grunnsteinene i det norske demokratiet - lokaldemokratiet, sikres et grunnlovsvern fremmes følgende forslag, som for

øvrig er likelydende med Helge Seips og Øivind Bjorvatns forslag fra 1987/88:

"§ 110 d (ny) skal lyde:

Norge er inndelt i Kommuner og Fylkeskommuner, som udøve kommunalt og fylkeskommunalt Selvstyre. Den enkelte Kommune og Fylkeskommune har Ansvar og Myndighed i lokale Sager, og i Sager af Betydning for Distriktet. Nærmere Bestemmelser om Kommuneordningen og om Myndigheds- og Ansvarsfordelingen fastsættes ved Lov.

Det er Statsmyndighedernes Pligt at sikre Kommuner og Fylkeskommuner nødvendige Tilganger til at udøve sine Funktioner og give dem reel Medindflydelse ved Afgjørelse af Spørgsmaal som ere vigtige for Distriktet".

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

§ 26 andre ledd skal lyde:

Traktater bliver først bindende, naar Stortinget har givet sit Samtykke dertil.

§ 26 (nytt) tredje ledd skal lyde:

Traktater angaaende Sager af særlig Vigtighed og i alle Tilfælde Traktater hvis Iværksættelse efter Konstitutionen nødvendiggjør en ny Lov eller Storthingsbeslutning, bliver først bindende, naar Stortinget har givet sit Samtykke dertil; til Stortingets Samtykke udfordres to Trediedeले af Stemmerne. Naar Stortinget skal give sit Samtykke, bør, som

ved Behandling af Grundlovsforslag, mindst to Trediedeले af dets Medlemmer være tilstede.

Alternativ 1:

§ 93 oppheves.

Alternativ 2:

§ 93 første ledd skal lyde:

For at sikre den internationale Fred og Sikkerhed eller fremme international Retsorden og Samarbeide kan Stortinget med tre Fjerdedeles Flertal samtykke i, at en international Sammenslutning som Norge er tilsluttet eller slutter sig til, paa et sagligt begrænset Omraade, skal kunne udøve Beføielser der efter denne Grundlov ellers tilligge Statens Myndigheder, dog ikke Beføielse til at forandre denne Grundlov. Naar Stortinget skal give sit Samtykke, bør, som ved Behandling af Grundlovsforslag, mindst to Trediedeले af dets Medlemmer være tilstede. Stortingets Samtykke herom gjælde i høist fire Aar.

§ 110 d (ny) skal lyde:

Norge er inndelt i Kommuner og Fylkeskommuner, som udøve kommunalt og fylkeskommunalt Selvstyre. Den enkelte Kommune og Fylkeskommune har Ansvar og Myndighed i lokale Sager, og i Sager af Betydning for Distriktet. Nærmere Bestemmelser om Kommuneordningen og om Myndigheds- og Ansvarsfordelingen fastsættes ved Lov.

Det er Statsmyndighedernes Pligt at sikre Kommuner og Fylkeskommuner nødvendige Tilganger til at udøve sine Funktioner og give dem reel Medindflydelse ved Afgjørelse af Spørgsmaal som ere vigtige for Distriktet.

30. september 2004

Steinar Bastesen

Referert i Stortingets møte 30. september 2004.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje Storting etter neste valg."

Jørgen Kosmo
president

Signe Øye
sekretær

Dokument nr. 12:6

(2003-2004)

Grunnlovsforslag fra May Britt Vihovde

Grunnlovsforslag fra May Britt Vihovde om endringer i Grunnloven § 107 (odels- og åsetesretten)

Til Stortinget

BAKGRUNN

Undertegnede fremmer med dette forslag om å oppheve grunnlovsvernet av odelsretten og - alternativt - odelsretten og åsetesretten, jf. Grunnloven § 107.

Den 23. oktober 2003 avga Odelslovutvalget sin innstilling til statsråd Lars Sponheim. To av utvalgets medlemmer (lederen Thor Falkanger og Merethe Storødegård) gikk inn for å avvikle odelsretten med følgende begrunnelse (side 173-174):

"Odelsretten er en viktig del av vår rettslige kultur, men dette gir i seg selv ikke tilstrekkelig grunnlag for å opprettholde odelsretten i våre dagers samfunn.

Det kan pekes på en rekke fordeler ved odelsretten. Noen er rimelig sikre, andre er av en slik art at det er vanskelig å føre noe eksakt bevis for de samfunnsmessige gunstige virkninger. I så henseende er det flere forhold i drøftelsen foran som mindretallet finner grunn til å knytte noen bemerkninger til:

- a. Det er fremholdt - etter mindretallets syn med rette - at "det sosiale livet til bondefamilien er tett sammenvevd med næringsvirksomheten" (side 209). Det er ingen klare skiller mellom arbeidsplass og hjem, og mellom arbeidstid og fritid. Og dette preger naturlig nok tilknytningen til gården. Spørsmålet er om odelsretten styrker denne tilknytning på en slik måte at man får et øket samfunnsmessig utbytte av landbruket. Under punkt 12.3.2 bokstav a om "bedre landbruk", jf. også punkt 12.3.3, gies det uttrykk for at det ikke er sannsynlig at odelsretten har noen stor betydning for et bedre landbruk, sammenlignet med det vi ville hatt uten odelsretten. Men det pekes også på

at "de sosiokulturelle holdninger og erfaringer spiller en rolle" - uten at det klargjøres hva som ligger i disse begreper og den innflytelse odelsretten har hatt og har i så måte.

- b. Bo- og driveplikt fremholdes en rekke ganger som viktige elementer i odelsretten, med betydningsfulle, gunstige samfunnsmessige virkninger. Mindretallet vil her minne om at boplikten er et forholdsvis nytt element ved samfunnets kontroll med utnyttelsen av fast eiendom. Den ble innført i vår lovgivning ved odelsloven og konsesjonsloven, begge av 1974. Og det samme gjelder driveplikten som en personlig forpliktelse for eieren (når det sees bort fra de særlige regler som var knyttet til odelsløsningstilfellene, jf. skjønnsloven av 1. juni 1917 nr. 1 § 76 slik bestemmelsen lød inntil odelsloven av 1974 trådte i kraft).

Etter mindretallets oppfatning kan de hensyn som ligger bak odelslovens bo- og drivepliktregler like godt varetas gjennom konsesjonslovsystemet.

Også når det gjelder samfunnets kontroll med eiendomsstruktur og eierforhold mener mindretallet at det som er samfunnsmessig ønskelig, kan varetas gjennom konsesjonslov sammen med jord og skoglov. Her har samfunnet de nødvendige instrumenter, og det er da et politisk spørsmål i hvilken utstrekning kontroll- og reguleringsmulighetene skal utøves.

- c. Landbruket har en lang tradisjon for fellesskap i arbeid. Kontrasten til den rettslige ulikhet det etter odels- og åseteslovgivningen har vært mellom kjønnene, er således stor. Mindretallet deler fullt ut det syn at det var betydningsfullt at likestilling i prinsippet ble kjempet igjennom i 1974, og at de siste rester av forskjellsbehandling forsvinner dersom Utvalgets forslag legges til grunn. Men en lovbestemmelse om likestilling - med den signaleffekt den gir - er etter mindretallets syn ikke en faktor som i våre dager kan tillegges vesentlig betydning når det spørres om det odelsrettslige system bør opprettholdes.

På den annen side er det ikke vanskelig å peke på at odelsretten i mange henseender voldrer problemer og kan skape skarpe konflikter. Slik må det i noen utstrekning bli med et regelverk

som skal dekke livsforhold som er meget uensartede.

Ved den endelige standpunkttagen til odelsrettsinstituttet mener mindretallet at det er nødvendig å løfte seg litt over detaljene. Det må aksepteres at det med et omfattende lovverk alltid vil kunne bli tale om løsninger som kan oppfattes som urimelige eller urettferdige. Og mangt av det som det i dag rettes kritikk mot, vil forsvinne eller bli mindre betydningsfullt dersom de forslag som er fremsatt foran i avsnitt B, blir gjennomført. På dette vis kan man høvle og høvle, og få bort i alle fall endel skarpe kanter - som en fortsettelse av det som skjedde i 1974. Men - før eller siden - stilles man overfor spørsmålet om høvlingen skal fortsette, eller om øksen skal tas frem.

Ved den totalvurdering som således må foretas, er det mindretallets oppfatning at det i dag ikke lar seg forsvare at - hvis man legger Landbruksdepartementets tall til grunn - oppimot 80 pst. av landbrukseiendommene, med dyrket jord og store skog og utmarksstrekninger - skal være odelsjord. Det vil si at det gjennom fødsel er en stadig snevrere krets av personer med en fortrinnsrett til disse verdier.

Mindretallet aksepterer - uten at det er nødvendig å foreta noen nærmere kvantifisering - at odelsretten har gunstige effekter, men disse kan ikke være tilstrekkelige til å rettferdiggjøre bruddet på likestillingsprinsippet. I særdeleshet gjelder dette fordi mange av de påberopte fordeler på en prinsipielt riktigere og på en mer systematisk og effektiv måte kan ivaretas gjennom andre virkemidler av økonomisk og lovmessig karakter. Fra den siste kategori nevnes især konsesjonsloven som gir mulighet for kontroll med erverv av landbruksjord og priser på landbruksjord så vel som etablering av bo- og driveplikt for slik eiendom."

Under henvisning til dette fremmes forslag alternativ 1.

Odelslovutvalget har videre knyttet noen bemerkninger til åsetesretten (innstillingens s. 171-172), men uten å foreta noen prinsipiell drøftelse av åsetesrettens berettigelse siden det ikke var bedt om det i mandatet.

Undertegnede mener imidlertid det ikke er noen grunn til å opprettholde grunnlovsvernet for åsetesretten dersom odelsrettens grunnlovsvern oppheves. Reglene er nær beslektet selv om bakgrunnen for instituttene er noe ulik (odelsretten er først og fremst en slektsrett, mens åsetesretten skal motvirke oppdeling (den eldstes rett til ved dødsboskifte å overta eiendommen udelt). Undertegnede mener at dette hensynet kan ivaretas gjennom annet lovverk.

Under henvisning til dette fremmes forslag alternativ 2.

FORSLAG

Det fremmes følgende

f o r s l a g :

Alternativ 1:

§ 107 skal lyde:

Aasædesretten maa ikke ophæves. De nærmere Betingelser, hvorunder den, til største Nytte for Staten og Gavn for Landalmuen, skal vedblive, fastsættes af Stortinget.

Alternativ 2:

§ 107 oppheves.

30. september 2004

May Britt Vilhovde

Referert i Stortingets møte 30. september 2004.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje Storting etter neste valg."

Jørgen Kosmo
president

Signe Øye
sekretær

Dokument nr. 12:7

(2003-2004)

Grunnlovsforslag fra Inge Lønning og Julie Christiansen

Grunnlovsforslag fra Inge Lønning og Julie Christiansen om endringer i Grunnloven § 93 med sikte på å åpne for at samtykke til suverenitetsoverføring kan gis med 2/3 flertall dersom det først er avholdt en rådgivende folkeavstemning

Til Stortinget

BAKGRUNN

Kravet i Grunnloven § 93 om 3/4 flertall for myndighetsoverføring er strengt. Men siden vedtak om slik overføring av statsmyndighet til en internasjonal organisasjon som § 93 tar sikte på, isolert sett vil være i strid med Grunnloven, må kravet forstås i lys av reglene i § 112 om grunnlovsendringer. Som utgangspunkt vil et slikt vedtak altså måtte treffes etter reglene om grunnlovsendring. Her er det tilstrekkelig med 2/3 flertall, men forslag om slik endring må hvile over et valg.

Det sistnevnte leddet i grunnlovsendringsprosedyren er prinsipielt viktig. I samsvar med grunnleggende tenkning om folkesuverenitet markerer det at Grunnloven er folkets eiendom, ikke Stortingets alene. Grunnloven § 93 gjør det mulig å treffe vedtak om suverenitetsoverføring uten å vente til over neste valg. Kravet om 3/4 flertall skal kompensere for bortfallet av denne demokratiske garanti.

Utfordringen blir altså å finne frem til en måte som gjør det mulig å sette flertallskravet i § 93 ned til et nivå som mange vil anse som mer rimelig, men uten å kaste vrak på den vel gjennomtenkte sammenheng som ligger i dagens system. Av hensyn til legitimiteten av det endelige resultat er det viktig å finne en slik balanse.

Løsningen er å beholde hovedreglene i § 93 slik paragrafen nå lyder, men legge til et nytt annet ledd om at 2/3 flertall er tilstrekkelig under visse vilkår. Dermed åpnes det også for en valgmulighet som ikke finnes i dagens system.

På denne måten oppnår man for det første å ta vare på dagens mulighet for å gå raskere frem enn etter § 112, men uten å gå veien om folkeavstemning. Som kjent ble denne adgangen benyttet for å åpne for norsk deltagelse i EØS. Men da vil det fortsatt være nødvendig med 3/4 flertall.

Samtidig innføres det et nytt ledd der flertallskravet er redusert til 2/3, men bare dersom det på forhånd er holdt rådgivende folkeavstemning. Stortingets adgang til å samtykke uten å vente til etter neste valg vil være den samme som etter paragrafens første ledd. Bortfallet av den demokratiske garanti som ligger i kravet om mellomliggende valg etter § 112, kompenseres imidlertid ved det element av direkte-demokrati som ligger i kravet om forutgående folkeavstemning av rådgivende karakter. Hvis en slik fremgangsmåte blir valgt, gir ikke lenger hensynet til folkesuvereniteten tilstrekkelig grunn til å beholde den kompensasjon som i dag ligger i kravet om 3/4 flertall.

Forslaget forutsetter selvsagt at folkeavstemningen og stortingsvedtaket gjelder samme sakskompleks, at de alternativer som legges frem for velgerne, i det vesentligste er klare, og at saken avgjøres i Stortinget innen rimelig tid etter at resultatet av folkeavstemningen er klart. Mer detaljerte regler om disse spørsmål er det imidlertid ikke grunn til å ta inn i Grunnloven.

Forslaget fremmes i to alternativer der samme realitet er forsøkt uttrykt på to litt ulike måter.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Alternativ 1:

§ 93 nytt annet ledd skal lyde:

Saadant Samtykke kan alligevel gives med to Trediedeles Flertal, dersom Stortinget først har indhentet Folkets Raad.

Nåværende § 93 annet ledd skal være tredje ledd.

Alternativ 2:

§ 93 nytt annet ledd skal lyde:

To Trediedeles Flertal er alligevel tilstrækkeligt, dersom Stortinget først har indhentet Folkets Raad.

Nåværende § 93 annet ledd skal være tredje ledd.

30. september 2004

Inge Lønning

Julie Christiansen

Referert i Stortingets møte 30. september 2004.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje Storting etter neste valg."

Jørgen Kosmo
president

Signe Øye
sekretær

Dokument nr. 12:8

(2003-2004)

Grunnlovsforslag fra Aanund Hylland og Finn-Erik Vinje, vedtatt til fremsettelse av Jørgen Kosmo og Kjell Engebretsen

Grunnlovsforslag fra Aanund Hylland og Finn-Erik Vinje, vedtatt til fremsettelse av Jørgen Kosmo og Kjell Engebretsen, om endringer i Grunnloven §§ 3, 6, 12, 14, 26, 41, 50, 60, 63, 68, 75, 87, 93, 110 og 110 a (retting av språklige feil)

Til Stortinget

BAKGRUNN

Grunnloven er skrevet på et språk som i dag virker alderdommelig. Ifølge etablert tradisjon skal forslag til grunnlovsendringer formuleres i samme språkform.

Grunnlovens ortografi har - i motsetning til hva mange tror - ikke stått uendret siden 1814. I 1903 ble det gjennomført en moderat modernisering av skrivemåten av en rekke ord, men ordvalg, grammatikk m.m. ble ikke endret. Dette skjedde ikke som formell grunnlovsendring, men ved at Stortinget lot utgi en revidert grunnlovstekst.

Språkformen fra 1903 må betraktes som normen for utforming av grunnlovsforslag i dag. Siden norsk skriftspråk har vært i rask endring på 1900-tallet, har denne språkformen etter hvert blitt fremmed for stortingsrepresentanter og andre som har satt fram grunnlovsforslag. Naturlig nok har dette ført til at forslag, og dermed også vedtatte grunnlovsendringer, har inneholdt språklige feil.

En del slike feil ble rettet da Stortinget i 1914 og 1921 lot utgi nye utgaver av Grunnloven. Som i 1903 skjedde dette uten formell grunnlovsendring. Resultatet er likevel at Grunnloven i dag inneholder et betydelig antall språklige feil. Dels er moderne rettskrivning og grammatikk brukt i tilfeller der dette strider mot 1903-normen, dels forekommer "hyperarkaiseringer", altså formuleringer som ser fine og

gammeldagse ut, men som ikke er korrekte ifølge normen.

En nærmere beskrivelse av språklige aspekter ved Grunnloven er å finne i Finn-Erik Vinje: *Frihetens palladium - i språklig belysning: Om språket i Grunnloven*, utarbeidet på oppdrag fra Stortingets presidentskap og utgitt av Stortinget i 2002.

Grunnloven er både det øverste rettslige grunnlaget for vårt statsstyre og et viktig nasjonalt symbol. Etter vårt syn er det ikke akseptabelt at denne teksten inneholder åpenbare språklige feil.

Grunnloven blir behandlet med stor respekt og pietet. Man gjør ikke endringer uten at det er strengt nødvendig. Det er imidlertid vanskelig å se at feil som har kommet inn i nyere tid, skal ha krav på særlig respekt.

De språklige feilene i Grunnloven bør derfor rettes.

Prinsipalt anbefaler vi at man følger tradisjonen fra 1903, 1914 og 1921, slik at feilene blir rettet uten at det blir fattet vedtak om grunnlovsendring i henhold til Grunnloven § 112. Vi foreslår derfor at neste gang Stortinget publiserer Grunnlovens tekst, sørger man for å rette språklige feil. Fortrinnsvis bør dette skje allerede ved utgivelsen av Dokument nr. 12 (2003-2004), som ifølge praksis skal inneholde Grunnloven slik den lyder etter de endringene som blir vedtatt i de tre første sesjonene av inneværende valgperiode.

Retting av åpenbare og udiskutable språklige feil bør etter vårt syn ikke betraktes som *endring* av Grunnloven. Det er ikke tale om noen endring av realiteter. Stortinget er ansvarlig for utgivelsen av den rettede utgaven og står dermed som garantist for at innholdet ikke blir endret. Det er ingen grunn til å tro at det vil by på problemer å trekke grensen mellom retting og endring. Her kan vi bygge på erfaring. I

1903 ble det gjort et stort antall endringer i rettskrivningen i Grunnloven, og dessuten ble en del feil rettet. I 1914 og 1921 ble feil rettet. Det har aldri fra noe hold vært antydning at noe av dette skulle ha medført realitetsendringer i Grunnloven.

Det må understrekes at vi her *ikke* tar opp forslag om språklig modernisering av Grunnloven. Vi tar det for gitt at man skal holde fast ved Grunnlovens gjeldende språkform. Poenget er at denne bør gjennomføres konsekvent.

Dersom det blir lagt til grunn at enhver endring i Grunnlovens bokstav må skje i henhold til reglene i § 112, mener vi likevel at de språklige feilene bør rettes. For dette tilfellet fremmer vi nedenstående forslag til endringer i Grunnloven.

Når det gjelder de fleste av rettelsene foreslått nedenfor, fantes det språklige feil i det opprinnelige forslaget til grunnlovsendring, og disse ble videreført i Stortingets vedtak. Det har imidlertid også forekommet at språklige feil ble innført ved at Stortinget vedtok en tekst som ikke er identisk med det kunngjorte forslaget (noe som for så vidt strider mot en streng fortolkning av § 112). Vi tar utgangspunkt i stortingsvedtakene og skiller dermed ikke mellom disse variantene.

Det fins flere mer eller mindre autoritative utgaver av Grunnloven, så som Stortingets utgave publisert på slutten av nest siste sesjon i hver valgperiode (Dokument nr. 12), Lovsamlingen (Norges Lover), Statskalenderen, samt elektroniske versjoner fra Stiftelsen Lovdata. Disse kan inneholde trykkfeil, altså tekst som avviker fra det Stortinget har vedtatt. Slike feil må uten videre kunne rettes av redaksjonen for vedkommende utgave og er ikke en del av forslagene nedenfor. Som eksempel på en trykkfeil kan vi nevne at i mange nye utgaver av Grunnloven forekommer ordet "selvstendig" i § 1. Paragrafen ble sist endret i november 1905, som en følge av unionsoppløsningen. Da vedtok Stortinget en tekst som inneholdt den språklig korrekte formen "selvstændigt".

Vi foreslår bare retting av *åpenbare og udiskutable* språklige feil. Der flere former kan godtas som korrekte ifølge normen, foreslår vi at gjeldende tekst blir stående.

Lovdatas elektroniske utgave av Grunnloven har for øyeblikket følgende overskrift eller innledning (teksten kan være litt annerledes i andre utgaver):

"Kongeriget Norges Grundlov, given i Rigsforsamlingen paa Eidsvold den 17de Mai 1814, saaledes som den er lydende ifølge siden foretagne Ændringer, senest Grundlovsbestemmelse af 27 juni 2003 nr. 772."

Her er mesteparten av teksten holdt i Grunnlovens tradisjonelle språkform, men på slutten slår man

over i moderne norsk. Det er uheldig. Teksten er ikke en del av den vedtatte Grunnloven, så vi fremmer ikke forslag om endring.

NÆRMERE OMTALE AV FORSLAGENE

På bakgrunn av ovenstående fremmer vi følgende forslag til retting av språklige feil i Grunnloven. Det dreier seg om separate forslag, som kan vedtas eller forkastes uavhengig av hverandre. For hvert forslag er det kort forklart hva rettingen består i.

Forslag A

"§ 3 skal lyde:

Den udøvende Magt er hos Kongen, eller hos Dronningen hvis hun har erhvervet Kronen efter Reglerne i § 6 eller § 7 eller § 48 i denne Grundlov. Naar den udøvende Magt saaledes er hos Dronningen, har hun alle de Rettigheder og Pligter som ifølge denne Grundlov og Landets Love indehaves af Kongen."

Forslaget går ut på å rette "erhvervet" til "erhvervet" (første punktum), og "av" til "af" (annet punktum).

Forslag B

"§ 6 fjerde og femte ledd skal lyde:

Naar en til Norges Krone arveberettiget Prinsesse eller Prins fødes, skal hendes eller hans Navn og Fødselstid tilkjendegives førsteholdende Storting og antegnes i dets Protokol.

For dem som ere fødte tidligere end Aaret 1971, gjælder dog denne Grundlovs § 6 saaledes som den blev vedtagen den 18de November 1905. For dem som ere fødte tidligere end Aaret 1990 gjælder ligevel at Mand gaar foran Kvinde."

Forslaget går ut på å rette "hennes" til "hendes" (fjerde ledd), "gjelde" til "gjælder" (femte ledd første og annet punktum), "vedtaget" til "vedtagen" (femte ledd første punktum), "født" til "fødte" (femte ledd annet punktum).

Forslag C

"§ 12 fjerde ledd skal lyde:

Ægtefæller, Forældre og Børn eller to Søskende maa ei paa samme Tid have Sæde i Statsraadet."

Forslaget går ut på å rette "Ægtefeller" til "Ægtefæller".

Forslag D

"§ 14 skal lyde:

Kongen kan beskikke Statssekretærer til at bistaa Statsraadets Medlemmer under Udførelsen af deres Forretninger udenfor Statsraadet. Den enkelte Statssekretær handler paa Vegne af det Medlem af Statsraadet, til hvem han er knyttet, i den Udstrækning Vedkommende bestemmer."

Forslaget går ut på å rette "vedkommende" til "Vedkommende".

Forslag E

"§ 26 annet ledd skal lyde:

Traktater angaaende Sager af særlig Vigtighed og i alle Tilfælde Traktater hvis Iværksættelse efter Konstitutionen nødvendiggjør en ny Lov eller Storthingsbeslutning, blive først bindende, naar Storthinget har givet sit Samtykke dertil."

Forslaget går ut på å rette "bliver" til "blive".

Forslag F

"§ 41 skal lyde:

Er Kongen fraværende fra Riget uden at være i Feldt, eller er han saa syg, at han ikke kan varetage Regjeringen, skal den til Tronen nærmest Arveberettigede, saafremt han har opnaaet den for Kongen fastsatte Myndighedsalder, forestaa Regjeringen som Kongemagtens midlertidige Udøver. I modsat Fald forestaar Statsraadet Rigets Bestyrelse."

Forslaget går ut på å rette "arveberettigede" til "Arveberettigede".

Forslag G

"§ 50 tredje ledd skal lyde:

Regler om Stemmeret for ellers stemmeberettigede Personer som paa Valgdagen aabenbart lide af alvorlig sjælelig Svækkelse eller nedsat Bevidsthed, kunne fastsættes ved Lov."

Forslaget går ut på å rette "Svækkelse" til "Svækkelse" og "Bevidsthet" til "Bevidsthed".

Forslag H

"§ 60 skal lyde:

Hvorvidt og under hvilke Former de Stemmeberettigede kunne afgive deres Stemmesedler uden personligt Fremmøde paa Valgthingene bestemmes ved Lov."

Forslaget går ut på å rette "sine" til "deres".

Forslag I

"§ 63 annet ledd skal lyde:

Regler for inden hvilken Tid og paa hvilken Maade den som har Ret til at negte Valg, skal gjøre denne Ret gjældende, fastsættes ved Lov."

Forslaget går ut på å rette "nægte" til "negte".

Forslag J

"§ 68 skal lyde:

Storthinget sammentræder i Almindelighed den første Søndag i Oktober Maaned hvert Aar i Rigets Hovedstad, medmindre Kongen paa Grund af overordentlige Omstændigheder, saasom fiendtligt Indfald eller smitsom Syge, dertil bestemmer en anden Kjøbstad i Riget. Saadan Bestemmelse maa da betimelig bekjendtgjøres."

Forslaget går ut på å rette "October" til "Oktober".

Forslag K

"§ 75 bokstav a skal lyde:

at give og ophæve Love; at paalægge Skatter, Afgifter, Told og andre offentlige Byrder, som dog ikke gjælde udover 31te December i det næst paafølgende Aar, medmindre de af et nyt Storthing udtrykkelig fornyes;"

Forslaget går ut på å rette "31. December" til "31te December".

Forslag L

"§ 75 bokstav l skal lyde:

at udnævne en Person, der ikke er Medlem af Storthinget, til, paa en Maade som er nærmere bestemt i Lov, at have Indseende med den offentlige Forvaltning og alle som virke i dens Tjeneste, for at søge at sikre at der ikke øves Uret mod den enkelte Borger;"

Forslaget går ut på å rette "virker" til "virke".

Forslag M

"§ 87 første ledd annet punktum skal lyde:

Fra hver af Siderne kunne udskydes lige mange af Lagthingets Medlemmer, dog saaledes at den Anklagede har Fortrinsret til at udskyde een mere, dersom det Antal, som kan udskydes, ikke er deleligt med to."

Forslaget går ut på å rette "kan" til "kunne".

Forslag N

"§ 93 skal lyde:

For at sikre den internationale Fred og Sikkerhed eller fremme international Retsorden og Samarbejde kan Stortinget med tre Fjerdedeles Flertal samtykke i, at en international Sammenslutning som Norge er tilsluttet eller slutter sig til, paa et saglig begrænset Omraade, skal kunne udøve Beføielser der efter denne Grundlov ellers tilligge Statens Myndigheder, dog ikke Beføielse til at forandre denne Grundlov. Naar Stortinget skal give sit Samtykke, bør, som ved Behandling af Grundlovsforslag, mindst to Trediedele af dets Medlemmer være tilstede.

Bestemmelserne i denne Paragraf gjælde ikke ved Deltagelse i en international Sammenslutning, hvis Beslutninger har alene rent folkeretslig Virkning for Norge."

Forslaget går ut på å rette "sagligt" til "saglig" (første ledd) og "Paragraph" til "Paragraf" (annet ledd).

Forslag O

"§ 110 annet ledd skal lyde:

Nærmere Bestemmelser om Ansattes Medbestemmelsesret paa deres Arbeidsplads, fastsættes ved Lov."

Forslaget går ut på å rette "sin" til "deres".

Forslag P

"§ 110 a skal lyde:

Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for at den samiske Folkegruppe kan sikre og udvikle sit Sprog, sin Kultur og sit Samfundsliv."

Forslaget går ut på å rette "Myndigheter" til "Myndigheder".

FORSLAG

Det fremmes følgende

f o r s l a g :

Forslag A:

§ 3 skal lyde:

Den udøvende Magt er hos Kongen, eller hos Dronningen hvis hun har erhvervet Kronen efter Reglerne i § 6 eller § 7 eller § 48 i denne Grundlov. Naar den udøvende Magt saaledes er hos Dronningen, har hun alle de Rettigheder og Pligter som ifølge denne Grundlov og Landets Love indehaves af Kongen.

Forslag B:

§ 6 fjerde og femte ledd skal lyde:

Naar en til Norges Krone arveberettiget Prinsesse eller Prins fødes, skal hendes eller hans Navn og Fødselstid tilkjendegives førstholdende Storting og antegnes i dets Protokol.

For dem som ere fødte tidligere end Aaret 1971, gjælder dog denne Grundlovs § 6 saaledes som den blev vedtagen den 18de November 1905. For dem som ere fødte tidligere end Aaret 1990 gjælder ligevel at Mand gaar foran Kvinde.

Forslag C:

§ 12 fjerde ledd skal lyde:

Ægtefæller, Forældre og Børn eller to Søskende maa ei paa samme Tid have Sæde i Statsraadet.

Forslag D:

§ 14 skal lyde:

Kongen kan beskikke Statssekretærer til at bistaa Statsraadets Medlemmer under Udførelsen af deres Forretninger udenfor Statsraadet. Den enkelte Statssekretær handler paa Vegne af det Medlem af Statsraadet, til hvem han er knyttet, i den Udstrækning Vedkommende bestemmer.

Forslag E:

§ 26 annet ledd skal lyde:

Traktater angaaende Sager af særlig Vigtighed og i alle Tilfælde Traktater hvis Iværksættelse efter Konstitutionen nødvendiggjør en ny Lov eller Storthingsbeslutning, blive først bindende, naar Stortinget har givet sit Samtykke dertil.

Forslag F:

§ 41 skal lyde:

Er Kongen fraværende fra Riget uden at være i Feldt, eller er han saa syg, at han ikke kan varetage Regjeringen, skal den til Tronen nærmest Arveberettigede, saafremt han har opnaaet den for Kongen fastsatte Myndighedsalder, forestaa Regjeringen som Kongemagtens midlertidige Udøver. I modsat Fald forestaar Statsraadet Rigets Bestyrelse.

Forslag G:

§ 50 tredje ledd skal lyde:

Regler om Stemmeret for ellers stemmeberettigede Personer som paa Valgdagen aabenbart lide af alvorlig sjælelig Svækkelse eller nedsat Bevidsthed, kunne fastsættes ved Lov.

Forslag H:

§ 60 skal lyde:

Hvorvidt og under hvilke Former de Stemmeberettigede kunne afgive deres Stemmesedler uden personligt Fremmøde paa Valgthingene bestemmes ved Lov.

Forslag I:

§ 63 annet ledd skal lyde:

Regler for inden hvilken Tid og paa hvilken Maade den som har Ret til at negte Valg, skal gjøre denne Ret gjældende, fastsættes ved Lov.

Forslag J:

§ 68 skal lyde:

Storthinget sammentræder i Almindelighed den første Søgnedag i Oktober Maaned hvert Aar i Rigets Hovedstad, medmindre Kongen paa Grund af overordentlige Omstændigheder, saasom fiendtligt Indfald eller smitsom Syge, dertil bestemmer en anden Kjøbstad i Riget. Saadan Bestemmelse maa da betimelig bekjendtgjøres.

Forslag K:

§ 75 bokstav a skal lyde:

at give og ophæve Love; at paalægge Skatter, Afgifter, Told og andre offentlige Byrder, som dog ikke gjælde udover 31te December i det næst paafølgende Aar, medmindre de af et nyt Storthing udtrykkelig fornyes;

Forslag L:

§ 75 bokstav l skal lyde:

at udnævne en Person, der ikke er Medlem af Storthinget, til, paa en Maade som er nærmere bestemt i Lov, at have Indseende med den offentlige Forvaltning og alle som virke i dens Tjeneste, for at søge at sikre at der ikke øves Uret mod den enkelte Borger;

Forslag M:

§ 87 første ledd annet punktum skal lyde:

Fra hver af Siderne kunne udskydes lige mange af Lagthingets Medlemmer, dog saaledes at den Anklagede har Fortrinsret til at udskyde een mere, dersom det Antal, som kan udskydes, ikke er deleligt med to.

Forslag N:

§ 93 skal lyde:

For at sikre den internationale Fred og Sikkerhed eller fremme international Retsorden og Samarbeide kan Storthinget med tre Fjerdedeles Flertal samtykke i, at en international Sammenslutning som Norge er tilsluttet eller slutter sig til, paa et saglig begrænset Omraade, skal kunne udøve Beføielser der efter denne Grundlov ellers tilligge Statens Myndigheder, dog ikke Beføielse til at forandre denne Grundlov. Naar Storthinget skal give sit Samtykke, bør, som ved Behandling af Grundlovsforslag, mindst to Trediedele af dets Medlemmer være tilstede.

Bestemmelserne i denne Paragraf gjælde ikke ved Deltagelse i en international Sammenslutning, hvis Beslutninger har alene rent folkeretslig Virkning for Norge.

Forslag O:

§ 110 annet ledd skal lyde:

Nærmere Bestemmelser om Ansattes Medbestemmelsesret paa deres Arbeidsplads, fastsættes ved Lov.

Forslag P:

§ 110 a skal lyde:

Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for at den samiske Folkegruppe kan sikre og udvikle sit Sprog, sin Kultur og sit Samfundsliv.

15. september 2004

Aanund Hylland

Finn-Erik Vinje

Vedtatt til fremsettelse

30. september 2004

Jørgen Kosmo

Kjell Engebretsen

Referert i Stortingets møte 30. september 2004.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje Storting etter neste valg."

Jørgen Kosmo
president

Signe Øye
sekretær

Dokument nr. 12:9

(2003-2004)

Grunnlovsforslag fra Kjell Engebretsen, Anita Apelthun Sæle, Heidi Grande Røys, Magnhild Meltveit Kleppa og Trine Skei Grande

Grunnlovsforslag fra Kjell Engebretsen, Anita Apelthun Sæle, Heidi Grande Røys, Magnhild Meltveit Kleppa og Trine Skei Grande om endringer i Grunnloven § 49 a om grunnlovsfesting av det lokale selvstyre

Til Stortinget

BAKGRUNN

Undertegnede vil med dette fremme forslag til endringer i Grunnloven § 49 a om grunnlovsfesting av kommunalt selvstyre.

Det lokale selvstyre konstituert gjennom kommunene er grunnsteinen i et levende og aktivt demokrati. Grunnlovsfesting av det lokale selvstyre vil gi kommunene styrket legitimitet til å utøve sin oppgave som forvalter av sentrale fellesverdier i det norske samfunnet. Dette er viktige verdier å verne om.

Vårt politiske system er preget av kort avstand mellom innbygger og beslutningstaker, en høy grad av deltakelse og et politisk system lite preget av elitekultur.

Dette systemet er skapt gjennom en folkelig forankret demokratisk utvikling, hvor ikke minst lokaldemokratiet har vært en sentral premissgiver. Gjennom innføringen av formannskapslovene i 1837 etablerte man det kommunale selvstyret som førte til at makt ble flyttet fra embetsverket og sentrale makthavere til lokalmiljøet. Politikere i kommuner og amtskommuner tok i økende grad politiske initiativer overfor riksmyndighetene, noe som kom til å kjenne-tegne den offentlige politikken. Bønder og byradikale slo seg sammen mot kongemakt og embetsmakt. Det hele kulminerte med innføringen av parlamentarismen i 1884. Demokratiseringen fikk nytt fotfeste

og nye betingelser, den offentlige politikken fikk nytt omfang og politikken innhold ble endret. Vesentlig i denne endringen er overgangen fra å være undersått til å bli borger. Det myndige og ansvarlige menneske ble et ideal i samfunnet. Den enkelte hadde nå mulighet til å velge de som skulle styre og derigjennom avgjøre hvilke mål den offentlige politikken skulle rettes inn mot og hvordan ressursene skulle fordeles.

En grunnlovsfesting av det kommunale selvstyre vil bekrefte den viktige rolle kommunene har i vårt demokrati, historisk, i dag og i framtida. Det trengs en grunnlovsfesting for å:

- verne om lokalt selvstyre
- sikre befolkningen muligheter til demokratisk deltakelse og innflytelse
- sikre nærhet mellom den som har behov og de som skal bidra til en løsning.

I de fleste demokratiske land i Europa gir Grunnloven bestemmelser om kommunalt selvstyre. Den norske grunnloven var alene blant 26 europeiske konstitusjoner om å være helt taus om disse spørsmål. De 25 statene utenom Norge som er med i opp-tellingen, er våre tre EFTA-partnere, de 15 "gamle" EU-landene (bortsett fra Storbritannia, som ikke har noen skrevet grunnlov), 7 av de nye EU-medlemmene, samt Tyrkia. De fleste av disse grunnlovene er av nyere dato, eller grunnlovsbestemmelsene om lokalt selvstyre er vedtatt relativt nylig. Dette gir grunn til å se dem som uttrykk for selvstyrets forfatningsmessige stilling i Europa i vår tid.

Europarådet har i sitt arbeid med å bygge og konsolidere demokratiet i Europa satt det kommunale selvstyret sentralt. Dette kommer til uttrykk bl.a. ved at Europarådet, etter Sovjetunionens fall, satte tilslutning til Charteret om lokalt selvstyre av 15. oktober

1985 som betingelse for medlemskap for de nye demokratiene i Sentral- og Øst-Europa på linje med tilslutning til Den europeiske menneskerettighetskonvensjon. Med Stortingets enstemmige samtykke ble Charteret om lokalt selvstyre ratifisert av Norge 26. mai 1989. Det ble ikke tatt forbehold for noen del av traktaten. Dette betyr at Norge bl.a. har påtatt seg de plikter som springer ut av Charteret artikkel 2, som lyder:

"The principle of local self-government shall be recognised in domestic legislation, and where practicable in the constitution."

Ved ratifikasjonen påtok Norge seg altså å ta dette "prinsippet" inn i sin grunnlov (om pliktens nærmere innhold, se del 5 av Eivind Smiths artikkel "Grunnlovsfesting av kommunalt selvstyre" Lov og rett 2003 s. 3-20). Gjennom årene har tanken om å grunnlovsfeste kommunalt selvstyre fått støtte av bl.a. kommunelovutvalget (se NOU 1990:13 s. 335-339) og av valglovutvalgets flertall (se NOU 2001:3 s. 101-102).

Forslag om grunnlovsfesting av det kommunale selvstyret er med ulik ordlyd blitt fremsatt en rekke ganger. Forslag om dette er blitt behandlet og avvist i 1998, i 1999 og sist i 2003. Hovedbegrunnelsen har i hovedsak vært at det kommunale selvstyret i Norge har en så sterk konstitusjonell stilling at det ikke har vært behov for særskilt grunnlovsfesting. Maktutredningen NOU 2003:19 konkluderer med at demokratiet generelt og lokaldemokratiet spesielt er satt under sterkt press og er svekket.

Maktutredningen (NOU 2003:19 kapittel 13) avslutter sine konklusjoner med at:

"Demokrati bygger ikke bare på makt gjennom folkevalgte organer, men også på rettigheter og rettsgarantier for individer og grupper, ulike former for deltakelse utenom valg, partier og politiske folkebevegelser, påvirkningsmuligheter som brukere, forbrukere og aktive i pressgrupper. Disse ulike formene for tilleggsdemokrati – rettighetsdemokrati, aksjonsdemokrati, deltakerdemokrati, forbrukerdemokrati, lobbydemokrati eller det vi har kalt barometerdemokrati - har supplert folkestyret som formelt beslutningssystem, men kan ikke erstatte det. Demokratiet blir utfordret når folkestyrets vilkår og spillerom blir redusert. Når betydningen av demokrati overføres fra folkestyret som formell beslutningsform til ulike former for tilleggsdemokrati, blir forvitringen av folkestyret tildekket og skillett mellom demokrati og ikke-demokrati utydelig. Derfor er forvitringen av folkestyret et sentralt utgangspunkt for vurdering av demokratiets vilkår."

Det er derfor behov for tiltak for å styrke demokratiets vilkår i Norge. Dette bør ta utgangspunkt i kommunenivået som representerer det innbyggerne forholder seg til daglig, og som er hovedarenaen for politisk deltakelse i Norge.

Det er blitt anført som et motargument at en grunnlovsfesting av det lokale selvstyret vil begrense statens handlefrihet og fleksibilitet fordi det implisitt i en slik grunnlovsfesting vil ligge at statlige myndigheter vil måtte bli mindre detaljstyrende overfor kommunene. I de senere år er det utviklet flere instrumenter for å foreta avveininger mellom staten og kommunesektoren ved gjennomføring av statlig politikk, blant annet gjennom konsultasjonsordningen mellom staten og KS. Både Sverige, Finland og Danmark har grunnlovsfestet det kommunale selvstyret uten at det har fratatt sentrale myndigheter retten til å gjennomføre nasjonal politikk.

FORSLAG

Det fremmes følgende forslag

f o r s l a g :

§ 49 a skal lyde:

Alternativ 1:

Indvaanerne i Kommuner og Regioner have Ret til Selvstyrelse i Sager, der ere primært af lokal eller regional Karakter, og som ikke ved Lov ere lagte til andre.

Selvstyrelsen udøves gennem Organer der ere udpegte ved direkte og frie Valg. Loven kan give Kommuner og Regioner Adgang til at bestemme at visse Spøragsmaal skal afgjøres ved Afstemning blandt Stemmeberettigede i Kommunen eller Regionen.

Opgaver, der ikke primært ere af lokal eller regional Karakter, kunne paalægges Kommuner og Regioner ved Lov eller efter Aftale.

Nærmere Bestemmelser om Kommune- og Regiongrænser, om Stemmeret og Valg og om Kommunernes og Regionernes Organisation og Virksomhed gives ved Lov.

Alternativ 2:

Indvaanerne i Kommuner og Regioner have Ret til Selvstyrelse i Sager, der ere primært af lokal eller regional Karakter, og som ikke ved Lov ere lagte til andre.

Selvstyrelsen udøves gennem Organer der ere udpegte ved direkte og frie Valg. Loven kan give Kommuner og Regioner Adgang til at bestemme at visse Spøragsmaal skal afgjøres ved Afstemning blandt Stemmeberettigede i Kommunen eller Regionen.

Nærmere Bestemmelser om Kommune- og Regiongrænser, om Stemmeret og Valg og om Kommunernes og Regionernes Organisation og Virksomhed gives ved Lov.

Alternativ 3:

Indvaanerne i Kommuner og Regioner have Ret til Selvstyrelse i Sager, der ere primært af lokal eller regional Karakter, og som ikke ved Lov ere lagte til andre. Selvstyrelsen udøves gennem Organer der ere udpegte ved direkte og frie Valg. Loven kan give Kommuner og Regioner Adgang til at bestemme at visse Spørgsmaal skal afgjøres ved Afstemning blandt Stemmeberettigede i Kommunen eller Regionen.

Alternativ 4:

Indvaanerne i Kommuner og Regioner have Ret til Selvstyrelse i Sager, der ere primært af lokal eller regional Karakter, og som ikke ved Lov ere lagte til andre. Selvstyrelsen udøves gennem Organer der ere udpegte ved direkte og frie Valg.

Alternativ 5:

Indvaanerne i en Kommune have Ret til Selvstyrelse i Sager, der ere primært af lokal Karakter, og som ikke ved Lov ere lagte til andre.

Selvstyrelsen udøves gennem Organer der ere udpegte ved direkte og frie Valg. Loven kan give Kommunerne Adgang til at bestemme at visse Spørgsmaal skal afgjøres ved Afstemning blandt Stemmeberettigede i Kommunen.

Opgaver, der ikke primært ere af lokal Karakter, kunne paalægges Kommunerne ved Lov eller efter Aftale.

Nærmere Bestemmelser om Kommunegrænser, om Stemmeret og Valg og om Kommunernes Organisation og Virksomhed gives ved Lov.

Bestemmelser om selvstyrede Regioner kunne fastsættes ved Lov.

Alternativ 6:

Indvaanerne i en Kommune have Ret til Selvstyrelse i Sager, der ere primært af lokal Karakter, og som ikke ved Lov ere lagte til andre.

Selvstyrelsen udøves gennem Organer der ere udpegte ved direkte og frie Valg. Loven kan give Kommunerne Adgang til at bestemme at visse Spørgsmaal skal afgjøres ved Afstemning blandt Stemmeberettigede i Kommunen.

Nærmere Bestemmelser om Kommunegrænser, om Stemmeret og Valg og om Kommunernes Organisation og Virksomhed gives ved Lov.

Bestemmelser om selvstyrede Regioner kunne fastsættes ved Lov.

Alternativ 7:

Indvaanerne i en Kommune have Ret til Selvstyrelse i Sager, der ere primært af lokal Karakter, og

som ikke ved Lov ere lagte til andre. Selvstyrelsen udøves gennem Organer der ere udpegte ved direkte og frie Valg. Loven kan give Kommunerne Adgang til at bestemme at visse Spørgsmaal skal afgjøres ved Afstemning blandt Stemmeberettigede i Kommunen.

Bestemmelser om selvstyrede Regioner kunne fastsættes ved Lov.

Alternativ 8:

Indvaanerne i en Kommune have Ret til Selvstyrelse i Sager, der ere primært af lokal Karakter, og som ikke ved Lov ere lagte til andre. Selvstyrelsen udøves gennem Organer der ere udpegte ved direkte og frie Valg.

Bestemmelser om selvstyrede Regioner kunne fastsættes ved Lov.

Alternativ 9:

Indvaanerne i en Kommune have Ret til Selvstyrelse i Sager, der ere primært af lokal Karakter, og som ikke ved Lov ere lagte til andre.

Selvstyrelsen udøves gennem Organer der ere udpegte ved direkte og frie Valg. Loven kan give Kommunerne Adgang til at bestemme at visse Spørgsmaal skal afgjøres ved Afstemning blandt Stemmeberettigede i Kommunen.

Opgaver, der ikke primært ere af lokal Karakter, kunne paalægges Kommunerne ved Lov eller efter Aftale.

Nærmere Bestemmelser om Kommunegrænser, om Stemmeret og Valg og om Kommunernes Organisation og Virksomhed gives ved Lov.

Alternativ 10:

Indvaanerne i en Kommune have Ret til Selvstyrelse i Sager, der ere primært af lokal Karakter, og som ikke ved Lov ere lagte til andre.

Selvstyrelsen udøves gennem Organer der ere udpegte ved direkte og frie Valg. Loven kan give Kommunerne Adgang til at bestemme at visse Spørgsmaal skal afgjøres ved Afstemning blandt Stemmeberettigede i Kommunen.

Nærmere Bestemmelser om Kommunegrænser, om Stemmeret og Valg og om Kommunernes Organisation og Virksomhed gives ved Lov.

Alternativ 11:

Indvaanerne i en Kommune have Ret til Selvstyrelse i Sager, der ere primært af lokal Karakter, og som ikke ved Lov ere lagte til andre. Selvstyrelsen udøves gennem Organer der ere udpegte ved direkte og frie Valg. Loven kan give Kommunerne Adgang til at bestemme at visse Spørgsmaal skal afgjøres ved Afstemning blandt Stemmeberettigede i Kommunen.

Alternativ 12:

Indvaanerne i en Kommune have Ret til Selvstyrelse i Sager, der ere primært af lokal Karakter, og

som ikke ved Lov ere lagte til andre. Selvstyrelsen udøves gennem Organer der ere udpegte ved direkte og frie Valg.

30. september 2004

Kjell Engebretsen

Anita Apelthun Sæle

Heidi Grande Røys

Magnhild Meltveit Kleppa

Trine Skei Grande

Referert i Stortingets møte 30. september 2004.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje Storting etter neste valg."

Jørgen Kosmo
president

Signe Øye
sekretær

Dokument nr. 12:10

(2003-2004)

Grunnlovsforslag fra Inge Lønning, Jan Tore Sanner, Martin Engeset og André Dahl

Grunnlovsforslag fra Inge Lønning, Jan Tore Sanner, Martin Engeset og André Dahl om endringer av Grunnloven §§ 54, 68, 71 og 112. (Oppløsningsrett)

Til Stortinget

BAKGRUNN

Forslagsstillerne vil med dette fremsette og begrunne et grunnlovsforslag om å innføre begrenset oppløsningsrett.

Forslaget går ut på å gi adgang for Kongen til å utskrive nyvalg, etter nederlag for regjeringen under votering i Stortinget over mistillitsforslag eller kabinettspørsmål.

INNLEDNING

Man kan ikke utelukke at det også i Norge kan oppstå så problemfylte parlamentariske forhold at det blir praktisk talt umulig å etablere mindretallsregjeringer med selv det nødvendige minimum av handlekraft. Samtidig synes de problemer som skal løses i årene fremover usedvanlig krevende enten det dreier seg om innenriks- eller utenrikspolitiske spørsmål. Dette gjør det hensiktsmessig på ny å fremme forslag om oppløsningsrett selv om forskjellige forslag om oppløsningsrett har vært behandlet i Stortinget en rekke ganger fra 1907 og frem til siste gang i 2003 uten å oppnå det nødvendige grunnlovsflertall. Norge er fortsatt det eneste parlamentariske demokrati i Vest-Europa uten oppløsningsrett.

Uansett politisk syn er det sikkert enighet om at skal en regjering kunne ivareta landets interesser på en forsvarlig måte, må den besitte et minimum av autoritet overfor nasjonalforsamlingen. Dersom dette

minimum av autoritet ikke lenger er tilstede, kan det ha oppstått en situasjon hvor folkeviljen på ny bør komme til uttrykk gjennom valg. De fremlagte forslag om oppløsningsrett innebærer således ikke at det skal bli lettere for en regjering å styre på tvers av folkeviljen, men snarere at folkeviljen skal avgjøre i en situasjon der det har oppstått en uløselig konflikt mellom Stortinget og regjeringen.

FORSLAG OM ADGANG FOR KONGEN TIL Å UTSKRIVE NYVALG FØR UTLØPET AV VALGPERIODEN, ETTER NEDERLAG FOR REGJERINGEN I STORTINGET

Adgang for regjeringen til å oppløse nasjonalforsamlingen og utskrive nyvalg før valgperiodens utløp innebærer en styrkelse av regjeringens stilling i forhold til Stortinget. Begrunnelsen for et slikt forslag ligger i en engstelse for at parlamentarismen over tid har forrykket maktbalansen så langt i nasjonalforsamlingens favør gjennom dens adgang til å skifte regjering, at det i bestemte situasjoner har oppstått et behov for å styrke regjeringens stilling. En trussel om nyvalg fra regjeringens side overfor Stortinget kan i hvert fall i noen tilfelle bidra til å styrke regjeringens autoritet og motvirke at en mindretallsregjering blir styringsudyktig. Men for samtidig å forhindre at oppløsningsretten blir et maktmiddel som en regjering kan benytte etter forgodtbefinnende, inneholder de fremsatte grunnlovsforslag bestemte begrensninger i anvendelsen av dette instituttet. I motsatt fall vil en regjering kunne utskrive nyvalg på tidspunkter som er gunstig for regjeringspartiene uten at det foreligger noen tvingende parlamentarisk grunn som tilsier at nasjonalforsamlingen bør oppløses.

Samtlige alternativer tar sikte på å gi adgang til nyvalg bare dersom regjeringen har lidd nederlag ved en votering i Stortinget, etter at det på forhånd er

varslet at voteringens utfall kan avgjøre om det blir nyvalg. Dermed svekkes ikke kabinettspørsmålet som maktinstrument, ved at en regjering som sliter på meningsmålingene har mulighet til å fremme kabinettspørsmål, og eventuelt gå av, uten å skrive ut nyvalg. Som kjent er dette en mer begrenset adgang til nyvalg enn den man finner i mange andre vestlige land.

Under henvisning til ovenstående fremsettes følgende forslag til endringer:

Forslag A

§ 54 nye annet og tredje ledd skal lyde:

Alternativ 1:

"Kongen kan dog udskrive ekstraordinært Valg over hele Riget til nyt Storthing, som skal afløse det tidligere valgte Storthing, før dets ordinære Funktionsstid er ude, dersom et Forslag som Regjeringen anbefaler, ikke er blevet antaget i Storthinget, eller Storthinget har bifaldt et Forslag, som Regjeringen har modsat sig, og Statsministeren eller dennes Stedfortræder før Afstemningen har meddelt Storthinget, eller i Tilfælde dets Afdelinger, at der vil blive udskrevet ekstraordinært Valg, saafremt denne Afstemning faar et Resultat, som Regjeringen ikke kan akseptere. Kongens Beslutning om Udskrivning af ekstraordinært Valg maa i Tilfælde fattes senest 2 Dage efter Afstemningen og strax meddeles Storthinget, hvorefter Valget skal være tilendebragt ikke tidligere end 3 Uger og ikke senere end 9 Uger efterat Kongens Beslutning er meddelt Storthinget.

Efter et ekstraordinært Valg skal næste ordinære Valg holdes i den tredie September Maaned efter Udgangen af den Maaned, i hvilken det ekstraordinære Valg er afholdt, dog saaledes at næste ordinære Valg efter et ekstraordinært Valg ikke skal holdes tidligere, end det som vilde have fulgt af denne Paragrafs første Led, dersom intet ekstraordinært Valg var afholdt."

Andre alternativer til forslag til nye ledd til § 54:

- Ordene "3 Uger" erstattes med "4 Uger", "5 Uger" eller "6 Uger".
- Alle foran nevnte alternativer kombineres med at tallet "9" erstattes med "8", "10" eller "12".
- Alle foran nevnte alternativer kombineres med at siste ledd skal lyde:

"Efter ekstraordinært Valg skal næste ordinære Valg holdes i den fjerde September Maaned efter Udgangen af den Maaned, i hvilken det sidste ekstraordinære Valg er afholdt."

Merknader til forslaget til tilføyelser til § 54:

Grunnen til adgangen til å utskrive nyvalg er knyttet til forkastelse av et forslag som regjeringen anbefaler, og ikke til et forslag fra Kongen, er at man

må være forberedt på votering over forslag som man ikke kan rekke å drøfte i formelt statsråd før avstemningen. Et krav om statsrådsbehandling av et forslag som kan danne grunnlag for varsel om nyvalg ville kunne gjøre det vanskeligere å vise rimelig elastisitet under behandlingen i Stortinget.

Av tilsvarende grunner er det foreslått at forhåndsvarsel om muligheten for nyvalg skal gis til Stortinget av statsministeren eller dennes stedfortreder, uten at det kreves at dette skal skje etter beslutning av Kongen i statsråd. Politiske hensyn tilsier at det i alle fall vil foregå omfattende drøftelser foran en slik avgjørelse, men det vil neppe være hensiktsmessig å stille opp bestemte formkrav i den forbindelse, utover at meddelelse skal gis av regjeringens politiske leder, med det nødvendige tillegg med hensyn til stedfortreder ved uunngåelig forfall som f.eks. sykdom.

Den lange avstand mellom korteste og lengste frist for nyvalg er foreslått for å gjøre det mulig å unngå et valg om sommeren som følge av regjeringsnederlag mot slutten av vårsesjonen. Men her fremsettes flere alternativer for å gi valgmuligheter.

Varigheten av funksjonstiden for et storting som velges ekstraordinært, kan være et kontroversielt spørsmål. Svaret bør antagelig være en mellomløsning, med en viss forkortelse i forhold til den ordinære valgperiode for ikke å friste til for utstrakt bruk av ekstraordinære valg. Også på dette punkt fremsettes alternativer. Men det tas ikke opp noe forslag som innebærer at neste ordinære valg ikke kan forskyves. En slik ordning ville innebære at oppløsningsretten ville få meget begrenset verdi, idet tiden mellom det ekstraordinære valg og det derpå følgende valg ville kunne bli altfor kort til at man kan rekke å løse problemer for landet.

ANDRE FORSLAG I TILKNYTNING TIL FORANNEVNT FORSLAG OM TILFØYELSE TIL § 54

Alle nedennevnte forslag betraktes formelt som særskilte forslag, med den valgfrihet med hensyn til kombinasjoner som dette gir under behandlingen.

Forslag B

"§ 54 første ledd skal lyde:

Valgthingene holdes i Almindelighed hvert fjerde Aar. De ordinære Valgthing skulle være tilendebragte inden September Maanedes Udgang."

Merknad: Det nye her er at ordene "i Almindelighed" er tilføyet i første punktum, og at ordene "ordinære Valgthing" er innføyet i annet punktum. Der ved gjøres det klart at eventuelle ekstraordinære valg i tilfelle også kan holdes efter utløpet av september.

Dette vil antagelig være tilfelle også uten en slik spesiell tilføyelse, men forslaget tas likevel med for å gi Stortinget valgfrihet også med hensyn til dette form-spørsmål.

Forslag C

§ 68 nytt annet ledd skal lyde:

Alternativ 1:

"Saafremt nyt Valg besluttes i Henhold til § 54 andet Led, skal Storthinget, før det indstiller Forhandlingerne, bestemme Dagen for det nyvalgte Storthings Sammentræden."

Alternativ 2:

"Saafremt nyt Valg besluttes i Henhold til § 54 andet Led, skal denne Beslutning tillige indeholde Kongens Bestemmelse om Dagen for det nyvalgte Storthings Sammentræden."

Merknad: En tilføyelse av denne art synes nødvendig som ledd i et regelverk om adgang til utskrivning av nyvalg.

Det kan være grunn til å drøfte om dagen for det nyvalgte stortings sammentreden etter et ekstraordinært valg bør fastlegges av Stortinget selv, eller om slik myndighet kan overlates til Kongen. Forslag fremmes derfor i to alternativer.

Forslag D

"§ 71 første ledd skal lyde:

Storthingets Medlemmer fungere i Almindelighed som saadanne i fire paa hinanden følgende Aar."

Merknad: Det nye her er innføyelse av ordene "i Almindelighed". Denne tilføyelse er muligens ikke påkrevet, men kan virke klargjørende dersom man innfører adgang til ekstraordinære valg.

Forslag E

"§ 71 nytt annet ledd skal lyde:

Bliver der i Overensstemmelse med § 54 andet Led holdt ekstraordinært Valg til nyt Storthing, fungere de tidligere valgte Medlemmer af Storthinget indtil det nye Storthing er valgt."

Merknad: En slik tilføyelse er kanskje ikke helt nødvendig. Man vil antagelig uten en slik tilføyelse innfortolke den nødvendige reservasjon. Men § 71 vil da formelt stå som en for generell regel.

Forslag F

"§ 112 nytt tredje ledd skal lyde:

Dersom nyt Valg overensstemmende med § 54 andet Led, besluttes, skal Forslag om Forandring af denne Grundlov; som da maatte foreligge uden at blive afgjorte før Valget, overgaa til Behandling paa første eller andet Storthing efter Valget."

Forslag, der kunne fremsættes i Overensstemmelse med første eds første Punktum, maa, for at kunne behandles i den paafølgende Periode, være indkomne til Storthinget og kundgjorte ved Trykken senest tre Maaneder før Valgthingets Paabegyndelse, og kunne først behandles i den paafølgende Periode paa et Storthing, der er adskilt fra det Storthing, hvortil Forslaget indkom, med mindst eet mellemliggende Storthing."

Merknad: Det er ikke uten videre nødvendig med noen tilføyelse til § 112. Paragrafen kan anvendes som den står også for tilfelle av et ekstraordinært valg. Men uten et tillegg vil selve det demokratiske grunnprinsipp i § 112 kunne bli sterkt fraveket ved et ekstraordinært valg. Et slikt valg kan da medføre at folket ikke får den i § 112 tilmålte tid til å vurdere de fremsatte grunnlovsforslag før valget. Dessuten vil - for tilfelle man vedtar det prinsipale forslag til § 54 tredje ledd - grunnlovsendring kunne bli vedtatt på det siste storting etter et ekstraordinært valg, og umiddelbart før et nytt valg. Dette er også i strid med det nåværende system i § 112.

Den gjengitte forslagstekst er praktisk talt identisk med formuleringen i Innst. S. nr. 94 for 1956 s. 169. Det er bare tilføydet at ordet "Forslag" gjelder grunnlovsforslag. Teksten er nok komplisert, men ikke tvetydig.

Det første punktum gjelder tidspunktet for vedtagelse av allerede fremsatte forslag. Disse forslag får en tilleggsfrist ved ekstraordinært valg. Dette punktum ivaretar det hensyn at en regjering ikke skal kunne hindre vedtagelse av tidligere fremsatte grunnlovsforslag ved å avbryte et storting gjennom sin oppløsningsrett. Dessuten sørger regelen i første punktum for at selve vedtaket treffes så vidt lang tid før neste valg at folkets mulige reaksjon skal få tid til å påvirke dette valget. Det annet punktum gjelder både tidspunktet for fremsettelse av nye forslag og tidspunktet for vedtagelse av slike forslag. Dette punktum avveier det hensyn at en regjering heller ikke skal kunne hindre gyldig fremsettelse av grunnlovsforslag mot det hensyn at folket skal få tid til vurdering før det ekstraordinære valg. Fremsettelse senest tre måneder før valget - sammen med et års tid til betenkning og debatt deretter - er vel en akseptabel kompromissløsning i så henseende.

FORSLAG

Under henvisning til ovenstående fremsettes følgende

forslag:

Forslag A

§ 54 nye annet og tredje ledd skal lyde:

Alternativ 1:

Kongen kan dog udskrive ekstraordinært Valg over hele Riget til nyt Storting, som skal afløse det tidligere valgte Storting, før dettes ordinære Funktionsstid er ude, dersom et Forslag som Regjeringen anbefaler, ikke er blevet antaget i Stortinget, eller Stortinget har bifaldt et Forslag, som Regjeringen har modsat sig, og Statsministeren eller dennes Stedfortræder før Afstemningen har meddelt Stortinget, eller i Tilfælde dets Afdelinger, at der vil blive udskrevet ekstraordinært Valg, saafremt denne Afstemning faar et Resultat, som Regjeringen ikke kan akseptere. Kongens Beslutning om Udskrivning af ekstraordinært Valg maa i Tilfælde fattes senest 2 Dage efter Afstemningen og strax meddeles Stortinget, hvorefter Valget skal være tilendebragt ikke tidligere end 3 Uger og ikke senere end 9 Uger efterat Kongens Beslutning er meddelt Stortinget.

Efter et ekstraordinært Valg skal næste ordinære Valg holdes i den tredje September Maaned efter Udgangen af den Maaned, i hvilken det ekstraordinære Valg er afholdt, dog saaledes at næste ordinære Valg efter et ekstraordinært Valg ikke skal holdes tidligere, end det som vilde have fulgt af denne Paragrafs første Led, dersom intet ekstraordinært Valg var afholdt.

Alternativ 2:

Som alternativ 1, bortsett fra at ordene "3 Uger" erstattes med "4 Uger".

Alternativ 3:

Som alternativ 1, bortsett fra at ordene "3 Uger" erstattes med "5 Uger".

Alternativ 4:

Som alternativ 1, bortsett fra at ordene "3 Uger" erstattes med "6 Uger".

Alternativ 5:

Som alternativ 1, bortsett fra at tallet "9" erstattes med "8".

Alternativ 6:

Som alternativ 2, bortsett fra at tallet "9" erstattes med "8".

Alternativ 7:

Som alternativ 3, bortsett fra at tallet "9" erstattes med "8".

Alternativ 8:

Som alternativ 4, bortsett fra at tallet "9" erstattes med "8".

Alternativ 9:

Som alternativ 1, bortsett fra at tallet "9" erstattes med "10".

Alternativ 10:

Som alternativ 2, bortsett fra at tallet "9" erstattes med "10".

Alternativ 11:

Som alternativ 3, bortsett fra at tallet "9" erstattes med "10".

Alternativ 12:

Som alternativ 4, bortsett fra at tallet "9" erstattes med "10".

Alternativ 13:

Som alternativ 1, bortsett fra at tallet "9" erstattes med "12".

Alternativ 14:

Som alternativ 2, bortsett fra at tallet "9" erstattes med "12".

Alternativ 15:

Som alternativ 3, bortsett fra at tallet "9" erstattes med "12".

Alternativ 16:

Som alternativ 4, bortsett fra at tallet "9" erstattes med "12".

Alternativer 17 til 32:

Som henholdsvis alternativene 1 til 16, bortsett fra at tredje ledd skal lyde:

Efter ekstraordinært Valg skal næste ordinære Valg holdes i den fjerde September Maaned efter Udgangen af den Maaned, i hvilken det sidste ekstraordinære Valg er afholdt.

Forslag B

§ 54 første ledd skal lyde:

Valgthingene holdes i Almindelighed hvert fjerde Aar. De ordinære Valgthing skulle være tilendebragte inden September Maanedes Udgang.

Forslag C

§ 68 nytt annet ledd skal lyde:

Alternativ 1:

Saafremt nyt Valg besluttes i Henhold til § 54 andet Led, skal Storthinget, før det indstiller Forhandlingerne, bestemme Dagen for det nyvalgte Storthings Sammentræden.

Alternativ 2:

Saafremt nyt Valg besluttes i Henhold til § 54 andet Led, skal denne Beslutning tillige indeholde Kongens Bestemmelse om Dagen for det nyvalgte Storthings Sammentræden.

Forslag D

§ 71 første ledd skal lyde:

Storthingets Medlemmer fungere i Almindelighed som saadanne i fire paa hinanden følgende Aar.

Forslag E

§ 71 nytt annet ledd skal lyde:

Bliver der i Overensstemmelse med § 54 andet Led holdt ekstraordinært Valg til nyt Storthing, fungerer de tidligere valgte Medlemmer af Storthinget indtil det nye Storthing er valgt.

Forslag F

§ 112 nytt tredje ledd skal lyde:

Dersom nyt Valg overensstemmende med § 54 andet Led, besluttes, skal Forslag om Forandring af denne Grundlov; som da maatte foreligge uden at blive afgjorte før Valget, overgaa til Behandling paa første eller andet Storthing efter Valget.

Forslag, der kunne fremsættes i Overensstemmelse med første Leds første Punktum, maa, for at kunne behandles i den paafølgende Periode, være indkomne til Storthinget og kundgjorte ved Trykken senest tre Maaneder før Valgthingets Paabegyndelse, og kunne først behandles i den paafølgende Periode paa et Storthing, der er adskilt fra det Storthing, hvortil Forslaget indkom, med mindst eet mellemliggende Storthing.

30. september 2004

Inge Lønning

Jan Tore Sanner

Martin Engeset

André Dahl

Referert i Stortingets møte 30. september 2004.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje Storting etter neste valg."

Jørgen Kosmo
president

Signe Øye
sekretær

Dokument nr. 12:11

(2003-2004)

Grunnlovsforslag fra Åse Gunhild Woie Duesund, Dagrun Eriksen og Per Steinar Osmundnes

Grunnlovsforslag fra Åse Gunhild Woie Duesund, Dagrun Eriksen og Per Steinar Osmundnes om ny § 95 a i Grunnloven. (Vern av liv)

Til Stortinget

BEGRUNNELSE

Respekten for liv og menneskeverd er et av de grunnleggende prinsipper i vår kulturarv og preger vårt samfunn både gjennom lovgivning og etiske normer.

Retten til liv, frihet og personlig sikkerhet er fastslått i Verdenserklæringen for menneskerettighetene av 10. desember 1948 (art. 3). Retten til liv er videre slått fast i Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (art. 2), FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (art. 6) og FNs barnekonvensjon (art. 6) som alle er ratifisert av Norge og er gjort til norsk lov gjennom menneskerettsloven.

Vern om menneskelivet og personlig frihet er så grunnleggende prinsipper at de også bør komme til uttrykk i Grunnloven. Retten til liv og retten til frihet er to av grunnpilarene i vår vestlige kulturkrets. Etter denne tradisjon er det et mål for ethvert samfunn å trygge det enkelte menneskes liv og gi det mulighet for livsutfoldelse.

Hensikten med en grunnlovsbestemmelse er å understreke at den grunnleggende respekt for liv og menneskeverd fortsatt skal prege vårt samfunn.

Menneskeverdet er ikke avhengig av det enkelte menneskets egenskaper og mulighet for livsutfoldelse. Alle mennesker har samme verdi.

Menneskeverdet er ikke betinget av kjønn, rase, utseende, alder, seksuell legning, helse eller funksjonsdyktighet. Mennesket oppnår ikke sin egenartede verdi i kraft av en bestemt utrustning eller som føl-

ge av bestemte prestasjoner. Retten til liv er den mest grunnleggende av alle menneskerettigheter.

Retten til "personlig Frihed" er av vesentlig betydning for den enkeltes selvforståelse og trivsel. I et demokrati tilhører den grunnprinsippene. Den korresponderer med en utbredt oppfatning i det norske samfunn. Ved å ha denne rett i Grunnloven vil en motvirke eventuelle forsøk på å legge totalitære bånd på mennesket og frata det selvbestemmelsesretten på følsomme livsområder.

Den medisinske utvikling har ført til en situasjon hvor mennesker i større grad enn tidligere kan velge mellom liv og død. Vi står overfor nye problemstillinger både ved livets begynnelse og avslutning og trenger en sterkere bevisstgjøring av de etiske vurderinger i disse sammenhenger. Dette aktualiserer et klart grunnlovsmessig utgangspunkt når lovgivning på til dels nye områder skal utformes.

Flere problemstillinger reiser seg omkring svangerskapsavbrudd og fosterdiagnostikk. Stadig flere sykdommer og misdannelser kan diagnostiseres allerede på fosterstadiet. Vi står derfor ikke lenger bare overfor spørsmål om svangerskapsavbrudd av hensyn til andre enn fosteret, for eksempel moren, men i økende grad spørsmål som svangerskapsavbrudd som innebærer kvalitative vurderinger av menneskeverdet.

Vi viser her til debatten om "sorteringssamfunnet" og de sterke reaksjonene på at det nå er mulig ved hjelp av ulike former for fosterdiagnostikk selektivt å fjerne fostre med for eksempel uønsket kjønn, eller med funksjonshemninger som Downs' syndrom.

Utviklingen innen bio- og genforskning reiser ytterligere spørsmål om vern av fosteret, bruk av fostervev mv. Den raske utvikling innen moderne reproduksjonsteknologi for å avhjelpe barnløshet reiser også spesielle etiske spørsmål.

Den medisinske utvikling har også ført til at en ved livets avslutning oftere enn før står overfor vanskelige etiske avveininger. Hvor lenge skal den medisinske behandling fortsette eller kunstig liv opprettholdes? Det har i stor utstrekning vært overlatt til legene å vurdere og ta standpunkt i disse spørsmål. Det er imidlertid også et samfunnsansvar å sørge for en gjennomdrøfting av disse spørsmål. Det er rimelig å grunnlovsfeste at retten til liv gjelder til en naturlig død.

Som en konsekvens av det menneskesyn vi har gitt uttrykk for, mener vi at menneskelivet er ukrenkelig fra begynnelse til slutt. Retten til liv og legemlig integritet må omfatte hele livsspennet fra den første begynnelse ved befruktning til døden inntreffer.

Hvordan menneskeverdet og vern av livet skal utformes og hvilke nødssituasjoner som skal kunne begrunne unntak fra det prinsipielle utgangspunkt, må avklares i forbindelse med lovgivningsarbeidet på de enkelte felter.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Ny § 95 a skal lyde:

Menneskeverdet skal være ukrænkelig. Enhver har Ret til Liv og legemlig Integritet fra Undfangelse til naturlig Død.

Enhver Borger har Ret til personlig Frihed og Livsudfoldelse inden de Grændser som følger af Lov og Ret.

Nærmere Bestemmelser om Borgernes Frihed og Ret og deres Retsvern gives ved Lov.

30. september 2004

Åse Gunhild Woie Duesund

Dagrun Eriksen

Per Steinar Osmundnes

Referert i Stortingets møte 30. september 2004.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje Storting etter neste valg."

Jørgen Kosmo
president

Signe Øye
sekretær

Dokument nr. 12:12

(2003-2004)

Grunnlovsforslag fra Marit Arnstad og Åslaug Haga

Grunnlovsforslag fra Marit Arnstad og Åslaug Haga om endring av Grunnloven § 93. (Rådgivende folkeavstemning)

Til Stortinget

BEGRUNNELSE

Prosedyren ved folkeavstemningene i 1972 og 1994 var uklar med hensyn til Stortingets, respektive "folkets", beslutningskompetanse. Konstitusjonelt tillå avgjørelsen om EU-medlemskapet Stortinget, men politisk ble det hevdet at den tillå velgerflertallet. Et velger-ja konfrontert med en tilstrekkelig stor nei-minoritet i Stortinget (1/4 pluss 1) ville ha brakt landet inn i en dypt alvorlig beslutningskrise. Den ble bare unngått ved at velgerflertall og stortingsminoritet inntok samme standpunkt.

Ved en eventuell ny avstemning er regelverket fortsatt potensielt kriseskapende. Krisen kan inntreffe via uenighet mellom velgerflertall og storting: En ja-nei-, men også en nei-ja-konstellasjon. Forslaget tilsikter å motvirke - så langt som mulig - at vårt beslutningssystem låser seg fast. Det kan best hindres

ved at Stortingets konstitusjonelle enekompetanse eksplisitt markeres.

To prosedyreregler foreslås grunnlovsfestet: At folkeavstemning i § 93-relevante saker er *obligatorisk* og *rådgivende*. Den første regel formaliserer den realpolitiske situasjonen (EU-medlemskap), men binder dertil Stortinget til å be om velgernes råd før enhver suverenitetsavståelse. Den andre kodifiserer gjeldende rett.

Forslaget omfatter maksimum av sikring mot beslutningskrise, så langt grunnlovsregler - uten bindende folkeavstemning - kan påvirke den politiske prosess.

FORSLAG

Undertegnede fremmer følgende

f o r s l a g :

§ 93 første ledd tredje punktum skal lyde:

Inden Stortinget træffer sin Afgjørelse, skal det lade afholde en raadgivende Folkeafstemning om Sagen.

30. september 2004

Marit Arnstad

Åslaug Haga

Referert i Stortingets møte 30. september 2004.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje Storting etter neste valg."

Jørgen Kosmo
president

Signe Øye
sekretær

Dokument nr. 12:13

(2003-2004)

Grunnlovsforslag fra Carl I. Hagen

Grunnlovsforslag fra Carl I. Hagen om endringer i Grunnloven § 75 med sikte på å legge til rette for en større grad av stabilitet og klarhet i politikken og i rammebetingelsene for norsk næringsliv

Til Stortinget

BAKGRUNN

Fra mange hold har det vært påpekt et behov for å sikre mer stabile rammebetingelser av vesentlig betydning for norsk næringsliv. Det er en økende forståelse for at større grad av forutsigbarhet er nødvendig for å legge til rette for langsiktige investeringer i Norge. I andre sammenhenger har det i debatten vært påpekt at en høyere grad av politisk stabilitet vil være av stor betydning både for den enkelte borger og for tilliten til det demokratiske styringssystemet i Norge.

I hvilken grad slike behov vil bli ivaretatt, kommer i første rekke an på den politiske vilje og evne til å fastholde politiske beslutninger uten hyppige skifter. Det henger også sammen med større politisk-konstitusjonelle spørsmål, slik som valget mellom proporsjonalitet og styringsdyktighet i utformingen av valgordningen og mulighetene for å få etablert stabile flertallskonstellasjoner. Men med ett unntak (plenarvedtak om såkalte "instrukser" fra Stortinget til regjeringen) vil slike spørsmål ikke bli tatt opp her. I stedet konsentrerer vi oss om behovet for konstitusjonelle redskaper for å sikre en viss langsiktighet i den grad den politiske viljen til dette er til stede på det enkelte område.

Spørsmålet blir dermed om det er behov for redskaper som gjør det mulig å låse politiske valg for noe lengre tid enn det som i dag er mulig gjennom vanlige flertallsvedtak i Stortinget (lov- eller plenar-

vedtak, f.eks. skattebeslutninger), og hvordan slike redskaper eventuelt bør utformes. En mulighet kan være å låse politiske kompromisser gjennom endringer i Grunnloven selv, slik som når det gjelder valgordningen. Men dette vil slett ikke alltid være ønskelig på f.eks. det økonomiske området, der forholdene kan endre seg raskere enn grunnlovsendringsprosedyren gjør det mulig å henge med. Dersom man vil ha en mulighet for større grad av rettslig binding av den politiske handlefrihet fra sak til sak, må den altså etableres gjennom andre slags konstitusjonelle grep.

I de siste år har ønsker om konstitusjonelle redskaper for å bidra til større langsiktighet kommet til syne i offentlige utredninger på flere områder. Spørsmål av denne karakter har bl.a. blitt reist i rapportene fra Andreassen-utvalget om bedre budsjettering i staten (NOU 2003:6) og Skauge-utvalget om nytt skattesystem (NOU 2003:9 med vedlegg).

Verdt å nevne er også en rekke bestemmelser i Stortingets forretningsorden som etter sin ordlyd - gjennom krav om kvalifisert flertall, forslag fra stortingspresidenten eller annet for å vedta avvik - setter grenser for flertallets rett til å innrette Stortingets arbeid slik det selv vil. Slike regler må forstås som utslag av et ønske om å begrense Stortingets handlefrihet på de aktuelle punkter. Det samme gjelder reglene for budsjettbehandlingen i Stortinget, som nettopp forutsetter at Stortinget i senere faser av saksbehandlingen må holde seg innenfor de budsjetttrammer som er fastsatt tidligere i løpet.

I Sverige - som flere hovedtrekk av budsjettreformen er hentet fra - er hovedreglene fastsatt i riksdagsordningen, som ikke kan endres eller fravikes av Riksdagen med simpelt flertall. I Norge blir Forretningsordenen derimot vedtatt med simpelt flertall. Dermed står den konstitusjonelle hovedregel - som samtidig ivaretar et grunnkrav i demokratiske styringssystemer - om at Stortingets vedtak kan oppheves eller endres i

samme form som de selv er truffet, i veien for at nasjonalforsamlingen (rettslig sett) kan binde seg selv.

Det at Forretningsordenen ser ut til stort sett å fungere greit under normale forhold, er ikke nok til å skjule at et flertall i Stortinget når som helst kan endre eller fravike de bestemmelsene vi finner der. Dermed gir heller ikke den noe pålitelig redskap for å sikre større langsiktighet i politikken.

Vedtaksformens betydning

Spørsmålet blir altså om det er behov for nye former for politiske vedtak som kan bidra til å sikre større langsiktighet enn vedtak som er utmyntet i ordinær lov eller plenarvedtak, men som ikke har de ulemper når det gjelder muligheten for rask endring som kan følge av grunnlovsfesting.

I et overordnet konstitusjonelt perspektiv er "lov" og (bindende) "plenarvedtak" ett og det samme; det norske skillet på dette punkt må vesentlig forstås i lys av det nå antikverte skillet mellom vedtak i odelsting og lagting, på den ene siden, og i Stortinget i plenum, på den annen. Som vi allerede har vært inne på, blir vanlige lov- og plenarvedtak truffet med simpelt flertall og kan altså endres i samme form. Dertil kommer at slike vedtak i økende grad ser ut til å bli ansett som en måte å "nedfelle" den politiske flertallsviljen på slik den til enhver tid ser ut, snarere enn som uttrykk for normer som skal ha en viss varighet og som - i denne forstand - forplikter også de som har truffet dem.

Selvsagt representerer ikke tanken om lover som politiske vedtak i seg selv noe galt. Det er heller ikke noe galt i at lovbestemmelser kan endres gjennom nye politiske vedtak. Det er tvert imot et kjernepunkt i demokratiske styringssystemer at maktforholdene skal kunne skifte over tid - utfallet av ett valg skal ikke bestemme over det neste, heller ikke skal et storting kunne binde det neste, osv. Problemet er bare at tanken om *loven* som noe (relativt) varig - at det forplikter for fremtiden at en lov sier A i stedet for B, og at det skal sterke grunner for etter kort tid å gå over fra A til B - på denne måten går tapende ut. Og når endringstakten er høy, gir det mindre mening å bruke lovbestemmelser som politisk redskap for å sikre en viss langsiktighet.

Det som nettopp er sagt om hvorfor lovformen ikke gir noe sterkt redskap for å sikre langsiktighet, gjelder tilsvarende for plenarvedtak. På den annen side møter vi her tidsbegrensningen for skattevedtak og systemet med ettårige budsjetterminer (om enn med mulighet for å stille midler til disposisjon for bruk også i senere budsjettår). Men dette reiser noen egne spørsmål som vi snart skal komme litt tilbake til.

Det eneste redskap som norsk rett i dag tilbyr dersom staten gjennom sine egne vedtak (avtaler med private mv. holder vi utenfor her) ønsker å binde seg

sterkere, er vedtak i form av grunnlovsendringer. Slike vedtak er vanskeligere å treffe enn vanlige lov- og plenarvedtak (særlig frist for å fremme forslag, ventetid og kvalifisert flertall, se Grunnloven § 112). Nettopp denne "stivheten" kan gjøre Grunnloven særlig egnet som politisk redskap: Det som først er bestemt i denne form, er vanskeligere å endre enn andre typer av politiske vedtak.

Om Grunnloven faktisk får sterk gjennomslagskraft som redskap til å realisere politiske mål, kommer ikke an bare på vedtaksformen. I tillegg må vi se på bestemmelsenes innhold (er de klare og presise eller er det snarere tale om politiske deklarasjoner, slik som f.eks. i Grunnloven § 110?), hvor lett det er å omtolke dem slik at innholdet "passer" til det embetsverket eller andre ønsker seg til enhver tid, og håndhevingens effektivitet (i siste instans ved domstolene). Vedtak i grunnlovs form gir altså ikke i seg selv noen tilstrekkelig garanti for at det aktuelle mål vil bli oppnådd. Men denne vedtaksformen gir iallfall et utgangspunkt, og det er lite som taler for at Stortinget aktivt ønsker å sette seg ut over det Grunnloven bestemmer; det blir snarere spørsmål om hva den *betyr* til enhver tid.

På denne bakgrunn bør det overveies om Grunnloven selv kan brukes til å sikre større langsiktighet i f.eks. rammevilkårene for norsk næringsliv. At tankegangen ikke uten videre kan avvise følger allerede av at en rekke bestemmelser om menneskerettigheter er av betydning også for næringsvirksomhet; dette gjelder bl.a. vernet mot retroaktiv (tilbakevirkende) lovgivning og for eiendomsrett (se nå Grunnloven §§ 97 og 105). Men nettopp disse bestemmelsene illustrerer samtidig at bestemmelser om materielt vern for økonomiske posisjoner må veies mot statens behov for kontroll med statsfinansene under hensyn til skiftende konjunkturer og syn på det politisk ønskelige. Mange eksempler (fra regler om forbud mot budsjettunderskudd til problemene med "stabilitetspakten" i Euro-sonen) er egnet til å illustrere noen av de problemene som kan oppstå.

På denne bakgrunn er det ikke bestemmelser av denne karakter som vil bli foreslått her. Det finnes tungtveiende argumenter mot en såpass vidtgående løsning på områder der det også kan være behov for en viss fleksibilitet (slik som når det gjelder sentrale deler av økonomien). Dessuten gir Grunnlovens status og den måte som den har vært brukt på gjennom mange år (bortsett fra når det gjelder valgordningen), liten grunn til å tro at dette alternativet vil bli brukt svært aktivt.

En annen mulighet er å vedta grunnlovsbestemmelser om tidsgrenser, dvs. regler om at visse typer av vedtak ikke kan treffes med virkning for mindre eller mer enn et nærmere angitt tidsrom. I dag gir Grunnloven ett eksempel av denne typen, nemlig § 75 bokstav a om at vedtak om "Skatter, Afgifter,

Told og andre offentlige Byrder" ikke gjelder "ud-over 31 December i det næst paafølgende Aar, medmindre de af et nyt Storthing udtrykkelig fornyes." I sin tur har dette konsekvenser for avgrensingen av det ordinære budsjettåret.

Ut fra behovet for langsiktighet kan man tenke seg å endre den sistnevnte bestemmelsen med sikte på å utvide maksimaltiden (jf. NOU 2003:6 kap. 8.7 og vedlegg 2) eller (eventuelt) for å innføre en minste virketid. Men de hensyn som bærer dagens regler om tidsbegrensning taler samtidig mot en slik reform, iallfall når det gjelder skattevedtak. Dessuten er det jo alt i dag adgang til å gi bevilgningsvedtak rettslig virkning ut over vedkommende budsjettår (i form av fullmakt til å bruke pengene i et senere år).

Det viktigste her er likevel at adgang til å treffe vedtak som etter sitt innhold skal gjelde for mer enn ett år, ikke avskjærer Stortinget fra senere å ombestemme seg. Her gjelder fortsatt det sikre utgangspunkt at et vedtak gjelder inntil det blir endret eller opphevet gjennom nytt vedtak i samme form. Dette gir en skrøpelig garanti for langsiktighet. Slik de mange "planer" for forsvar, vei osv. illustrerer, er det intet i veien for at Stortinget ombestemmer seg underveis i planperioden (så langt staten ikke har bundet seg i forhold til tredjemenn, f.eks. private entreprenører). Dette gjelder selv om vedtaket skulle være formet som en "bevilgning" for en lengre periode enn ett år (noe som bare unntaksvis er tilfellet).

En semikonstitusjonell vedtaksform

Den mekanisme som ligger i å ha ulike former for vedtak, kan imidlertid brukes til å sikre større langsiktighet. Det som peker seg ut, er konstitusjonelle bestemmelser om en annen vedtaksprosess enn de Grunnloven i dag gir anvisning på. Tiden er inne til å diskutere behovet for et mellomnivå mellom grunnlov og lov.

Mange andre land kjenner et slikt nivå: Det er altså tale om vedtak som står over og binder ordinær lov, men som samtidig er underordnet Grunnloven og derfor må holde seg innenfor de grenser som settes der. En slik plassering nær toppen av rettssystemet gjør det rimelig å betegne en slik vedtakskategori som *semikonstitusjonell*.

Det som skiller grunnlovsformen fra vanlig lov, er de særlige krav som gjelder til saksbehandlingen. På samme måte vil skillet i forhold til vanlige lov- eller plenarvedtak måtte trekkes på grunnlag av ulikhetene i kravene til saksbehandlingen. For et nytt semikonstitusjonelt nivå er det mulig å tenke seg en lang rekke varianter av slike krav (kvalifisert flertall, en viss ventetid, særlige krav til saksforberedelsen ...). I norsk sammenheng er det mest nærliggende å tenke på krav om kvalifisert flertall (f.eks. 2/3), men uten krav om ventetid, slik som for grunnlovsendringer.

Grunnlovsbestemmelser som åpner for vedtak av

semikonstitusjonell karakter kan brukes til ulike formål (fastsettelse av hovedregler i skattesystemet, særlig viktige regler for Stortingets saksbehandling osv.). Mer generelt kan formen brukes hvis man ønsker å gi et vedtak muligheten til et lengre liv enn det som sikres gjennom vedtak etter hovedregelen om at simpelt flertall er nok.

Det man *ikke* kan oppnå ved bruk av semikonstitusjonelle teknikker, er absolutt sikkerhet for økt langsiktighet. Også slike vedtak vil bare gjelde inntil de blir endret eller opphevet gjennom nye vedtak i minst like krevende form (eller inntil formålet er realisert). Hvor lenge et vedtak blir stående, vil også her komme an på den politiske vilje (og den politiske kultur) og dessuten på faren for uthuling gjennom kreativ tolkning og svak kontroll. Men bruk av en vedtaksform som gjør det vanskeligere å få til endring vil i det minste øke sannsynligheten for økt stabilitet. Vi fremmer forslag i samsvar med dette.

Nærmere om forslagene

I - ad: Semikonstitusjonell vedtaksform

Forslagene på dette punkt gjelder grunnlovsendringer som åpner veien for å bruke en semikonstitusjonell vedtaksform der endringer bare er mulig etter en mer krevende prosedyre enn den som gjelder for vanlige lov- og plenarvedtak. Forslagene bør innpasses i Grunnloven § 75, som opplyster Stortingets særlige kompetanser. Siden forholdet til lovgivningsprosedyren reiser særlige problemer, er de begrenset til visse spørsmål som blir avgjort av Stortinget i plenum, nemlig skattevedtak, bevilgninger mv. (virkeområdet er i størst mulig grad angitt ved hjelp av ord og uttrykk som allerede finnes i § 75). Men dette er samtidig spørsmål av stor betydning for de formål vi her forfølger, ikke minst for å sikre en større langsiktighet i rammene for næringsvirksomhet.

Den første gruppen av alternative vedtaksforslag gjelder en ny bestemmelse i Grunnloven § 75 b (eventuelt b-c eller b-d). Men for å gi Stortinget valgmuligheter på dette punkt, fremmes det også forslag om å ta tilsvarende formuleringer inn i § 75 f (eventuelt f-g eller f-h).

AD ALTERNATIV 1:

Formuleringene om hva slike semikonstitusjonelle bestemmelser kan gjelde, er hentet fra § 75 a. Hvis denne vedtaksformen benyttes, vil f.eks. et bevilgnings- eller skattevedtak gjelde for den tid som følger av vedtakets innhold (ut over det enkelte budsjettår) dersom ikke Stortinget senere bestemmer noe annet med tilsvarende, kvalifisert flertall. Et krav om 2/3 flertall fremstår som passende strengt i forhold til utgangspunktet om at Stortinget treffer sine vedtak med simpelt flertall. Vedtaksformen avviker fra de krav som gjelder for grunnlovsendringer fordi det

ikke er nødvendig å vente til etter neste valg, og det foreslås ikke andre regler om minste deltagelse i avstemningen (quorum) enn det som følger av Grunnloven § 73 for vanlige lov- og plenarvedtak.

AD ALTERNATIV 2:

I dette alternativet er en "solnedgangsbestemmelse" lagt til det som ellers følger av alternativ 1. Den innebærer at vedtaket kan utstyres med en tidsbegrensning (f.eks. åtte år) og at nytt vedtak må til dersom bestemmelsens innhold skal bli videreført etter tidsbegrensens utløp. Hvis bestemmelsen blir utstyrt med en slik tidsbegrensning, reduseres faren for at den binding som ligger i kravet om 2/3 flertall skal gi uønskede resultater etter noen år. Samtidig vil uttrykkelig angivelse av en slik grense skape en rimelig grad av sikkerhet for at vedtakets realinnhold vil bli stående til utløpet av tidsbegrensningen. Næringslivet og andre vil kunne innrette seg i samsvar med dette.

AD ALTERNATIV 3:

Alternativet tilsvarende alternativ 1, men slik at området for vedtak av semikonstitusjonell karakter er utvidet til også å gjelde de deler av Stortingets forretningsorden som er av en slik karakter at det er behov for å binde stortingsflertallet (ordet "Orden" er hentet fra Grunnloven § 66). Slike bestemmelser i dagens forretningsorden som krever f.eks. kvalifisert flertall eller andre særlige prosedyrer for endring (se ovenfor), bør finne sin plass her. Det samme gjelder de deler av reglene om budsjettprosedyren som tar sikte på å binde Stortinget til vedtak om budsjetttrammer mv. som er truffet tidligere i samme sesjon.

AD ALTERNATIV 4:

Alternativet tilsvarende alternativ 2, men med tillegg av bestemmelsen om Stortingets forretningsorden.

AD ALTERNATIV 5-8:

Som alternativene 1-4, men slik at bestemmelsene er foreslått innpasset i § 75 litra f (for å komme etter reglene om bevilgningsmyndighet i dagens § 75 litra d og e).

AD ALTERNATIV 9:

Innholdsmessig tilnærmet identisk med alternativ 3. Men bestemmelsene om skatt, toll osv. og om Stortingets forretningsorden er fordelt på to bokstaver, og hele Stortingets "Orden" tatt med, ikke bare de deler av Forretningsordene som ikke skal kunne endres med simpelt flertall. Men intet vil hindre Stortinget i å vedta de sentrale bestemmelsene i denne form, og overlate ("delegere") det til Stortinget med simpelt flertall å fastsette regelverket for øvrig.

AD ALTERNATIV 10:

Innholdsmessig tilnærmet identisk med alternativ 4, men slik at bestemmelsene om skatt, toll osv. og om Stortingets forretningsorden er fordelt på to bokstaver (om det siste, se nærmere i kommentarene til alternativ 9). Dessuten er bestemmelsen om adgang til å fastsette en maksimal virketid i dette alternativ begrenset til å gjelde for bestemmelsene om skatt, toll osv.

AD ALTERNATIV 11-12:

Som alternativ 9-10, men slik at bokstavsnummeret er justert (se om alternativene 5-8).

II - ad: Bestemmelsen om Stortingets adgang til å vedta "anmodninger", "henstillinger" eller "resolusjoner"

Stortingets rett til å vedta henstillinger e.l. til regjeringen eksisterer allerede i kraft av det klare utgangspunkt at Stortinget rettslig sett kan vedta alt som ikke står i strid med regler av overordnet karakter (konstitusjonelle regler eller - for vanlige plenarvedtak - regler i lovgivningen). Den følger også av langvarig praksis.

Det er ikke tvilsomt at slike vedtak etter omstendighetene kan ha stor politisk betydning. Men det har lenge vært noe uklart i hvilken grad de er rettslig bindende for regjeringen (såkalte "instrukser"). Av flere grunner er spørsmålet av liten praktisk betydning, og det er i beste fall uklart hvilke andre følger enn de politisk-parlamentariske det kan ha om regjeringen klart skulle bryte med slike pålegg. Dessuten reiser en slik lære en rekke spørsmål om hvordan stortingsvedtak rettet til regjeringen skal utformes og tolkes. En rekke av disse spørsmålene får liten eller ingen praktisk betydning dersom behovet for å skille mellom vedtak som er "rettslig" bindende og rene "henstillinger" e.l. tenkes bort.

Usikkerheten på dette punkt bidrar til å skape usikkerhet om det rettslige rammeverk som regjeringen arbeider innenfor - og dermed også for næringslivet og andre som er avhengig av konsesjoner osv. I manges øyne blir usikkerheten forsterket av de tendenser til "stortingsregjereri" som mindretallsparlamentarismen åpner for og den mulighet for usikkerhet om politikkenes innhold (uavhengig av hvem som sitter i regjering) som ligger i dette.

På denne bakgrunn foreslår vi å ta en bestemmelse om Stortingets adgang til å vedta "anmodninger", "henstillinger" eller "resolusjoner" inn i Grunnloven § 75. For adgangen i seg selv vil ikke dette representere noe nytt (men det vil være en fordel at også denne delen av Stortingets oppgaver kommer til uttrykk i Grunnlovens tekst). Men en slik bestemmelse vil gjøre det klart at det er tale om nettopp "anmodninger", "henstillinger" eller "resolusjoner". Dermed vil

det bli avklart at vedtakene *ikke* er rettslig bindende og altså ikke påvirker det rettslige rammeverket for næringsvirksomhet mv. I stedet må politisk uenighet om regjeringen har tatt tilstrekkelig hensyn til Stortingets syn avklares i den politiske sfære der slike spørsmål i alle tilfelle hører hjemme, nemlig i og omkring Stortinget selv.

De tre alternative forslag som er fremlagt på dette punkt, avviker utelukkende fra hverandre ved ordvalget (enten "anmodninger", "henstillinger" eller "resolusjoner"). Ellers er det tale om valg mellom ulike bokstaver innenfor § 75 selv: § 75 b kan velges dersom ingen av forslagene om bestemmelser av semikonstitusjonell karakter under samme bokstav ikke skulle føre frem (se ovenfor), hvis en slik bestemmelse blir tatt inn som § 75 b, kan bestemmelsen om "anmodninger", "henstillinger" eller "resolusjoner" vedtas som § 75 c, osv. På denne måten oppgår summen av formelt avvikende alternativer til 15.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

A - Semikonstitusjonell vedtaksform

Alternativ A.1:

Ny § 75 litra b skal lyde:

- b. at med to Trediedels Flertal paalægge Skatter, Afgifter, Told og andre offentlige Byrder og bevilge Pengesummer, naar Beslutningen skal have Virkning udover det enkelte Budgetaar;

Nåværende § 75 litra b skal være litra c, nåværende litra c skal være litra d osv.

Alternativ A.2:

Ny § 75 litra b skal lyde:

- b. at med to Trediedels Flertal paalægge Skatter, Afgifter, Told og andre offentlige Byrder og bevilge Pengesummer, naar Beslutningen skal have Virkning udover det enkelte Budgetaar; i Beslutningen kan der bestemmes, at den udelukkende skal have Virkning for en nærmere angiven Periode;

Nåværende § 75 litra b skal være litra c, nåværende litra c skal være litra d osv.

Alternativ A.3:

Ny § 75 litra b skal lyde:

- b. at med to Trediedels Flertal paalægge Skatter, Afgifter, Told og andre offentlige Byrder og bevilge Pengesummer, naar Beslutningen skal have Virkning udover det enkelte Budgetaar, samt

fastsætte de Dele af Stortingets Orden, der ikke kunne ændres eller fraviges ved simpelt Flertal;

Nåværende § 75 litra b skal være litra c, nåværende litra c skal være litra d, osv.

Alternativ A.4:

Ny § 75 litra b skal lyde:

- b. at med to Trediedels Flertal paalægge Skatter, Afgifter, Told og andre offentlige Byrder og bevilge Pengesummer, naar Beslutningen skal have Virkning udover det enkelte Budgetaar, samt fastsætte de Dele af Stortingets Orden, der ikke kunne ændres eller fraviges ved simpelt Flertal; i Beslutningen kunne det bestemmes, at den kun skal have Virkning for en bestemt Periode;

Nåværende § 75 litra b skal være litra c, nåværende litra c skal være litra d, osv.

Alternativ A.5. - A.8:

Som alternativ A.1-A.4, men slik at bestemmelsen innpasses som § 75 litra f, og slik at nåværende § 75 litra f skal være litra g, nåværende litra g skal være litra h, osv.

Alternativ A.9:

Ny § 75 litra b og c skal lyde:

- b. at med to Trediedels Flertal paalægge Skatter, Afgifter, Told og andre offentlige Byrder og bevilge Pengesummer, naar Beslutningen skal have Virkning udover det enkelte Budgetaar;
- c. at med to Trediedels Flertal fastsætte Stortingets Orden;

Nåværende § 75 litra b skal være litra d, nåværende litra c skal være litra e, osv.

Alternativ A.10:

Ny § 75 litra b og c skal lyde:

- b. at med to Trediedels Flertal paalægge Skatter, Afgifter, Told og andre offentlige Byrder og bevilge Pengesummer, naar Beslutningen skal have Virkning udover det enkelte Budgetaar; i Beslutningen kunne det bestemmes, at den kun skal have Virkning for en bestemt Periode;
- c. at med to Trediedels Flertal fastsætte Stortingets Orden;

Nåværende § 75 litra b skal være litra d, nåværende litra c, skal være litra e, osv.

Alternativ A.11 - A.12:

Som alternativ A.9-A.10, men slik at bestemmelsene innpasses som § 75 litra f og g, og slik at nåvæ-

rende § 75 litra f skal være litra h, nåværende litra g skal være litra i, osv.

B - Bestemmelse om Stortingets adgang til å vedta "anmodninger", "henstillinger" eller "resolusjoner"

Alternativ B.1:

Ny § 75 litra b skal lyde:

- b. at fremsætte Anmodninger til Regjeringen;

Nåværende § 75 litra b skal være litra c, nåværende litra c skal være litra d, osv.

Alternativ B.2:

Ny § 75 litra b skal lyde:

- b. at fremsætte Henstillinger til Regjeringen;

Nåværende § 75 litra b skal være litra c, nåværende litra c skal være litra d, osv.

Alternativ B.3:

Ny § 75 litra b skal lyde:

- b. at fremsætte Resolutioner til Regjeringen;

Nåværende § 75 litra b skal være litra c, nåværende litra c skal være litra d, osv.

Alternativ B.4 - B.6:

Som alternativ B.1-B.3, men slik at bestemmelsen innpasses som § 75 litra c, og slik at nåværende § 75 litra c skal være litra d, nåværende litra d skal være litra e, osv.

Alternativ B.7 - B.9:

Som alternativ B.1-B.3, men slik at bestemmelsen innpasses som § 75 litra d, og slik at nåværende § 75 litra d skal være litra e, nåværende litra e skal være litra f, osv.

Alternativ B.10 - B.12:

Som alternativ B.1-B.3, men slik at bestemmelsen innpasses som § 75 litra g, og slik at nåværende § 75 litra g skal være litra h, nåværende litra h skal være litra i, osv.

Alternativ B.13 - B.15:

Som alternativ B.1-B.3, men slik at bestemmelsen innpasses som § 75 litra h, og slik at nåværende § 75 litra h skal være litra i, nåværende litra i skal være litra j.

30. september 2004

Carl I. Hagen

Referert i Stortingets møte 30. september 2004.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje Storting etter neste valg."

Jørgen Kosmo
president

Signe Øye
sekretær

Dokument nr. 12:14

(2003-2004)

Grunnlovsforslag fra Jørgen Kosmo, Berit Brørby, Siri Hall Arnøy, Olav Gunnar Ballo og Kjell Engebretsen

Grunnlovsforslag fra Jørgen Kosmo, Berit Brørby, Siri Hall Arnøy, Olav Gunnar Ballo og Kjell Engebretsen om endringer i Grunnloven §§ 17, 49, 73, 74 og 76-78 med sikte på å oppheve inndelingen av Stortinget i to avdelinger (Odelstinget og Lagtinget)

Til Stortinget

BAKGRUNN

Inndelingen av Stortinget i to avdelinger har i dag betydning i to retninger. For det første er Odelstinget påtalemyndighet i tilfelle riksrett mot statsrådene mv., mens medlemmer av Lagtinget er med på å dømme. For det andre må formelle lover behandles og vedtas i begge avdelinger før de legges frem for Kongen.

Det er nå fremmet forslag om grunnlovsendringer med sikte på en dyptgripende reform av riksrettsordningen. Hvis disse forslagene blir vedtatt vil én av to begrunnelser for å dele Stortinget i to avdelinger falle bort. Dermed vil vi stå igjen med delingens betydning i lovgivningsprosessen.

De fleste demokratiske land har tokammerssystemer med sikte på behandlingen av lover, budsjetter, kontroll saker og annet. Når slike ordninger ofte fører til andre resultater enn det som ville ha fulgt av et ett-kammerssystem, skyldes det ikke minst at de to kamrene har ulik sammensetning (det ene representerer delstatene i en føderal statsstruktur, det ene utpekes indirekte og det andre ved direkte valg, valgperiode ne er ikke like lange osv.).

I Norge blir medlemmene av de to avdelingene utpekt ved samme valg, og Stortinget har lenge vært delt på en slik måte at styrkeforholdet mellom partiene er den samme i begge avdelinger. Når de heller

ikke har egne komiteer, blir det enda mindre sannsynlig at Lagtinget vil ha noe vesentlig nytt å bidra med i forhold til det som alt er oppnådd gjennom behandlingen i vedkommende fagkomité og i Odelstinget. I det vesentlige må altså hensynet til lovgivningens kvalitet mv. ivaretas på andre måter.

På denne bakgrunn er det ikke overraskende at lagtingsmøtene i de senere år for det meste har vært avvirket uten noen form for debatt og avstemning. Dette gir ikke noe positivt bidrag til saksbehandlingen, samtidig som den formelle organiseringen kan gi utenforstående et feilaktig inntrykk av at den skaper en merverdi gjennom ekstra grundig behandling i to forsamlinger.

Dagens ordning medfører også enkelte ulemper i Stortingets løpende arbeid. Således er det forbundet med problemer for komitémedlemmer som samtidig sitter i Lagtinget, å være saksordfører i lovsaker selv på område der de har betydelig kunnskap og engasjement. I praksis vil de heller ikke delta i åpen debatt om lovsaker (som nesten utelukkende skjer i Odelstinget).

Samtidig er det grunn til å ta vare på det beste i dagens ordning, som i prinsippet kan tvinge til en viss ettertanke og som iallfall gir muligheten for å korrigere feil og mangler som man blir oppmerksom på i tiden mellom odelstings- og lagtingsbehandlingen. Men det viktigste av dette kan ivaretas også i et rent ett-kammerssystem, f.eks. ved å innføre en ordning med to eller flere "lesninger", slik vi finner det i land som Danmark, Estland, Island, Latvia og Sverige. Hovedtrekkene i en slik ordning (derunder bestemmelsen om en viss minstetid mellom hver behandling) bør fortsatt stå i Grunnlovens tekst.

På denne bakgrunn har vi kommet til at ordningen med to avdelinger i Stortinget bør oppheves. Men siden de to avdelingene må bestå så lenge dagens riksrettsordning står ved lag, må forslaget om riksrettsre-

form være vedtatt eller forkastet før de nærværende forslag tas opp til avsluttende behandling. Dessuten må Forretningsordenen være justert senest samtidig med at grunnlovsendringer om å oppheve ordningen med to avdelinger vedtas og trer i kraft.

Slik Grunnloven nå lyder, er ulike sider av avdelingsordningen nevnt i §§ 20, 30, 49, 73-74, 76-78 og 86-87. Dessuten bør man benytte anledningen til å rette den ufullstendige paragrafhenvi­snin­gen i § 17 (om provisoriske anordninger).

Bestemmelsene i §§ 20, 30 samt 86-87 gjelder riksrettsansvaret og organiseringen av Riksretten. Behovet for endringer i disse bestemmelsene forutsetter vi her er ivare tatt gjennom de forslag som allerede er fremmet om dette.

Dermed står vi igjen med §§ 49, 73, 74 og 76-78. De tre første gjelder selve delingen i odels- og lagting, de tre sistnevnte gjelder behandlingen av formelle lover. Som allerede nevnt ligger den eneste gjenværende substans av avdelingsordningen etter at dagens riksrettsordning eventuelt er opphevet, nettopp på dette siste.

De fleste av de forslag som legges frem her, er slike som er formelt nødvendige for å tilpasse Grunnlovens tekst til en situasjon der avdelingsordningen er falt bort (ordningen med kongelig sanksjon forutsettes beholdt). De eneste punkter der det er nødvendig med en viss realitetsvurdering, gjelder Presidentskapet (se nåværende § 73 annet ledd) og den nærmere utformingen av kravet om at lover fortsatt må vedtas to ganger i likelydende form, men nå av Stortinget i plenum (se nåværende §§ 76-77).

De foreslåtte endringene kan kort kommenteres slik:

§ 17:

Den misvisende paragrafhenvi­snin­gen (til reglene om Stortingets lovbehandling) som nå står i parentes, bør rettes opp ved at § 76 legges til.

§ 49:

Den eneste endringen er at tillegget (etter komma) om odelsting og lagting tas ut.

§ 73 første ledd:

Bestemmelsene om sammensetningen av de to avdelingene oppheves i sin helhet.

§ 73 annet ledd:

De deler av bestemmelsen som handler om avdelingene er tatt ut. Som følge av at avdelingene faller bort må reglene om presidenter endres. Det fremmes to alternative forslag, det ene med fire visepresidenter (for å oppnå et presidentskap med ujevnt antall medlemmer), det andre med fem (slik at samlet antall "presidenter" blir det samme som i dag). Bestemmelser om visepresidentenes rangering (første visepresi-

dent, andre visepresident osv.) forutsettes gitt i Forretningsordenen.

Også om Stortingets sekretær fremmer vi to alternative forslag (en eller to sekretærer). På denne måten blir det nødvendig med fire alternativer (fire visepresidenter og en sekretær, fire visepresidenter og to sekretærer, osv.).

§ 74:

Første ledd omfattes ikke av endringsforslagene. I annet ledd skal det ikke lenger stå noe om at statsrådene også skal kunne møte i avdelingene.

§ 76 første ledd:

Lover skal foreslås på Stortinget, ikke lenger på Odelstinget.

§ 76 annet ledd:

I stedet for behandling i odelsting og lagting skal identiske lovvedtak nå treffes to ganger i Stortinget (saken stanser hvis forslaget blir avvist ved første gangs behandling). For at dette kravet skal bli oppfylt må lovsaken behandles en tredje gang hvis det første vedtaket ikke blir akseptert fullt ut ved andre gangs behandling i Stortinget (men når det er truffet to identiske vedtak, er det nok med to "lesninger", forutsatt at de er truffet i to umiddelbart påfølgende møter, se nedenfor om § 77). På den annen side skal forslaget forkastes hvis ikke Stortinget ved tredje gangs behandling vedtar den lovtekst som vant frem andre gang saken var oppe i plenum.

§ 76 tredje ledd:

Det skal fortsatt gå minst tre dager mellom hver behandling. Teksten i dette leddet skal ikke endres. Men siden det endrer nummerering og blir tredje ledd i stedet for fjerde, slik som i dag, tas de med i endringsforslaget av rent tekniske grunner.

§ 77:

Det skal ikke lenger stå noe om at "forslaget" kommer fra Odelstinget. Dessuten er det - til erstatning for dagens regler om gjentatt behandling i odels­ting og lagting og evt. krav om 2/3 flertall i plenum i tilfelle uenighet - lagt inn et krav om at lovvedtak bare kan sanksjoneres hvis det er truffet i samme form under to "lesninger" som kommer rett etter hverandre (se også ovenfor om § 76 annet ledd). Kravet er tilfredsstilt hvis Stortinget ved annen gangs behandling slutter seg til vedtaket første gang, eller hvis det ved tredje gangs behandling slutter seg til det vedtak som ble truffet ved annen gangs behandling. Derimot er forslaget forkastet hvis Stortinget ved tredje gangs behandling treffer et vedtak som avviker fra vedtaket under andre gangs behandling, og i stedet gjentar f.eks. det vedtaket som Stortinget traff første gang saken var oppe.

§ 78:

Adressaten i tilfelle kongelig veto er ikke lenger Odelstinget, men Stortinget.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

I

§ 17 første punktum skal lyde:

Kongen kan give og ophæve Anordninger, der angaa Handel, Told, Næringsveie og Politi; dog maa de ikke stride mot Konstitutionen og de (saaledes som efterfølgende §§ 76, 77, 78 og 79 bestemme) af Stortinget givne Love.

§ 49 skal lyde:

Folket udøver den lovgivende Magt ved Stortinget.

§ 73 skal lyde:

Alternativ 1:

Stortinget udnævner en Præsident, fire Vice-Præsidenter og en Sekretær. Storting kan ikke holdes, medmindre mindst Halvdelen af dets Medlemmer ere tilstede. Dog kan ikke Grundlovsforslag behandles, medmindre mindst to Trediedele af Stortingets Medlemmer ere tilstede.

Alternativ 2:

Stortinget udnævner en Præsident, fire Vice-Præsidenter og to Sekretærer. Storting kan ikke holdes, medmindre mindst Halvdelen af dets Medlemmer ere tilstede. Dog kan ikke Grundlovsforslag behandles, medmindre mindst to Trediedele af Stortingets Medlemmer ere tilstede.

Alternativ 3:

Stortinget udnævner en Præsident, fem Vice-Præsidenter og en Sekretær. Storting kan ikke holdes, medmindre mindst Halvdelen af dets Medlemmer ere tilstede. Dog kan ikke Grundlovsforslag behandles, medmindre mindst to Trediedele af Stortingets Medlemmer ere tilstede.

Alternativ 4:

Stortinget udnævner en Præsident, fem Vice-Præsidenter og to Sekretærer. Storting kan ikke holdes, medmindre mindst Halvdelen af dets Medlemmer ere tilstede. Dog kan ikke Grundlovsforslag behandles, medmindre mindst to Trediedele af Stortingets Medlemmer ere tilstede.

§ 74 annet ledd skal lyde:

Naar Stortingets Forhandlinger ere aabnede, have Statsministeren og Statsraaderne Ret til at møde i Stortinget og lige med sammes Medlemmer, dog uden at afgive Stemme, at deltage i de forefaldende Forhandlinger, forsaavidt disse holdes for aabne Døre, men i de Sager, som forhandles for lukkede Døre, kun forsaavidt det af Stortinget maatte tilstedes.

§ 76 skal lyde:

Enhver Lov skal først foreslaaes paa Stortinget, enten af dets egne Medlemmer, eller af Regjeringen ved en Statsraad.

Efter at Forslaget der er antaget, skal ny Deliberation finde Sted i Stortinget, som enten bifalder eller forkaster det. I sidste Tilfælde skal Forslaget, med de af Stortinget tilføjede Anmerkninger, på ny tages i Overveielse af Stortinget, som enten henlægger Forslaget eller antager det med de nævnte Anmerkninger.

Imellem enhver saadan Deliberation maa, i det mindste, tre Dage hengaa.

§ 77 skal lyde:

Naar en Lovbeslutning to paa hinanden følgende Gange er bifaldt af Stortinget, sendes den til Kongen med Anmodning om at erholde hans Sanktion.

§ 78 annet ledd skal lyde:

Billiger han den ikke, sender han den tilbage til Stortinget med den Erklæring, at han ikke for Tiden finder det tjenligt at sanktionere den. Beslutningen maa i dette Tilfælde ikke mere af det da samlede Storting forelægges Kongen.

II

Forandringer i §§ 17, 49, 73, 74 og 76-78 trer i kraft 1. oktober 2009.

30. september 2004

Jørgen Kosmo

Berit Brørby

Siri Hall Arnøy

Olav Gunnar Ballo

Kjell Engebretsen

Referert i Stortingets møte 30. september 2004.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje Storting etter neste valg."

Jørgen Kosmo
president

Signe Øye
sekretær

Dokument nr. 12:15

(2003-2004)

Grunnlovsforslag fra Ågot Valle, Siri Hall Arnøy, Øystein Djupedal, Rolf Reikvam og Hallgeir H. Langeland

Grunnlovsforslag fra Ågot Valle, Siri Hall Arnøy, Øystein Djupedal, Rolf Reikvam og Hallgeir H. Langeland om endringer i Grunnloven §§ 1, 3, 12–14, 16–22, 25–31, 62, 67–69, 74–81, 86 og 112, om opphevelse av Grunnloven §§ 4–9, 11, 23, 24, 32, 34–37, 39–41, 43–48, om ny § 113 og om endring av Grunnlovens overskrift. (Innføring av republikansk statsform)

Til Stortinget

BAKGRUNN

Undertegnede fremmer dette forslag til endringer i Grunnloven slik at Norge kan endre sin formelle styreform fra monarkisk til republikansk.

Vi er alle født med de samme rettigheter og plikter i samfunnet. Dette prinsippet bør være ledende for hvordan vi utformer samfunnet, også når det gjelder rollen som statsoverhode for Norge.

Vervet som landets statsoverhode bør ikke kunne oppnås gjennom arv, men gjennom en demokratisk prosess. Utnevnelsen kan skje på forskjellig vis, men den bør uansett ha en demokratisk forankring. Dette er forslagsstillernes prinsipielle utgangspunkt for forslaget, og er uavhengig av hvordan kongehuset skjøtter sine oppgaver.

Bare de strengt nødvendige endringene er tatt med i forslaget. De oppgavene som etter den någjeldende Grunnloven er lagt til kongen, vil etter forslaget ligge hos regjeringen og eventuelt en president.

En innføring av republikk forutsetter forutgående folkeavstemning fordi spørsmålet republikansk eller monarkisk statsform er av stor viktighet for folket og landet. Dette er en prosess som må skje i forkant og uavhengig av de nødvendige endringene i Grunnloven. Dessuten ble landets nåværende monarki innført

etter folkeavstemning. Folkeavstemning om landets statsform må derfor kunne anses som en konstitusjonell sedvane.

Forslagsstillerne foreslår at en innføring av republikk skjer umiddelbart dersom den blir vedtatt. Kongen og hans familie må innrømmes rimelige økonomiske kompensasjonsordninger av Stortinget.

Forslagsstillerne er av den oppfatning at en president kun bør tillegges titulære funksjoner tilsvarende de kongen har i dag. Valg av president kan skje i henhold til en egen lov for presidenten der presidenten velges i alminnelige valg, eller at Stortinget oppnevner vedkommende. Forslagsstillerne ser også for seg muligheten av ikke å ha president, fordi en visestatsminister, eventuelt også en viseutenriksminister tar seg av de mer titulære funksjoner ved representasjoner og lignende.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Overskriften endres fra «Kongeriget Norges Grundlov» til «Grundlov for Norges Rige»

§ 1 skal lyde:

Norge er en fri, selvstendig, udelelig og uavhengelig Republik.

Overskriften til kap. B skal lyde:

Om den udøvende Magt.

§ 3 skal lyde:

Alternativ 1:

Den udøvende Magt er hos Regjeringen.

Alternativ 2:

Den udøvende Magt er hos Regjeringen og Præsidenten. Nærmere Bestemmelser om Præsidenten gives ved Lov.

§§ 4, 5, 6, 7, 8, 9 og 11 oppheves.

§ 12 skal lyde:

Regjeringen skal bestaa af en Statsminister og i det mindste syv andre Medlemmer. Alle Regjeringens Medlemmer skulle være stemmeberettigede norske Borgere.

Af Regjeringens Medlemmer skulle over det halve Antal bekjende sig til Statens offentlige Religion.

Regjeringen fordeler Forretningerne iblandt sine Medlemmer, saaledes som den det for tjenligt eragter. Til at deltage i Regjeringens Møder kan Regjeringen ved overordentlige Leiligheder, foruden de sædvanlige Medlemmer, tilkalde andre norske Borgere, kun ingen Medlemmer af Stortinget.

Ægtefeller, Forældre og Børn eller to Søskende maa ei paa samme Tid være Medlemmer af Regjeringen.

§ 13 skal lyde:

Regjeringens Forretninger afgjøres ved stemmegivning, hvorved, i Tilfælde at Stemmerne ere lige, Statsministeren eller, i dennes Fraværelse, det første af de tilstedeværende Medlemmer af Regjeringen har tvende Stemmer.

§ 14 skal lyde:

Regjeringen kan beskikke Statssekretærer til at bistaa Regjeringens Medlemmer under Udførelsen af deres Forretninger udenfor Regjeringens Møder. Den enkelte Statssekretær handle paa Vegne af det Medlem af Regjeringen, til hvem han er knyttet, i den Udstrækning vedkommende bestemmer.

I §§ 16, 17, 18 og 19 erstattes «Kongen» med «Regjeringen».

§ 20 første ledd skal lyde:

Regjeringen har Ret til i Regjeringsmøde at be-naade Forbrydere, efterat Dom er falden. Forbryderen har Valget, om han vil modtage Regjeringens Naade, eller underkaste sig den ham tildømte straf.

§ 21 skal lyde:

Regjeringen vælger og beskikker alle civile, geistlige og militære Embedsmænd. Disse skulle, før Beskikkelse finder Sted, sværge eller, hvis de ved

Lov ere fritagne for Edsaflæggelse, høitideligen tilsige Konstitutionen Lydighed og Troskab; dog kunne de Embedsmænd der ei ere norske Borgere, ved Lov fritages for denne Pligt.

I § 22 gjøres følgende endringer:

Første ledd første og annet punktum skal lyde:

Statsministeren og de øvrige Regjeringens Medlemmer samt Statssekretæerne kunne, uden foregaaende Dom, afskediges af Regjeringen. Det samme gjælder for de Embedsmænd, som ere ansatte ved Regjeringens Kontorer eller ved Diplomatiets eller Konsulatvæsenet, civile og geistlige Overøvrigheds-Personer, Regimenters og andre militære Korpsers Chefer, Kommandanter i Fæstninger og Høistbefalende paa Krigsskibe.

I annet ledd erstattes «Kongen» med «Regjeringen».

§§ 23 og 24 oppheves.

I §§ 25 og 26 erstattes «Kongen» med «Regjeringen».

§ 27 skal lyde:

Alle Regjeringens Medlemmer skulle, naar de ikke have lovligt Forfald, deltage i Regjeringsmøde, og maa ingen Beslutning tages der, naar ikke over det halve Antal Medlemmer ere tilstede.

Medlem af Regjeringen, der ikke bekjender sig til Statens offentlige Religion, deltager ikke i Behandlingen af Sager, som angaa Statskirken.

§ 28 skal lyde:

Forestillinger om Embeders Besættelse og andre sager af Vigtighed skulle foredrages i Regjeringsmøde af det Medlem, til hvis Fag de høre, og Sagerne af ham expederes overensstemmende med den af Regjeringen fattede Beslutning. Dog kunne egentlige militære Kommando-Sager i saadan Udstrækning som Regjeringen bestemmer, undtages fra Behandling i Regjeringsmøde.

I § 29 gjøres følgende endringer:

Første ledd skal lyde:

Forbyder lovligt Forfald et Regjeringsmedlem at møde og foredrage de Sager, som henhøre under hans Fag, skulle disse foredrages af et andet Medlem som Regjeringen dertil konstituerer.

I annet ledd erstattes «Statsraadet» med «Regjeringen».

§ 30 skal lyde:

I Regjeringsmøde føres Protokoll over alle de Sager, som der forhandles. De diplomatiske Sager, som af Regjeringen besluttet hemmeligholdte, indføres i en egen Protokoll. Paa samme maade forholdes med de militære Kommando-Sager, som af Regjeringen besluttet hemmeligholdte.

Enhver, som deltager i Regjeringsmøde, er pliktig til med Frimodighed at sige sin Mening.

Finder noget Medlem af Regjeringen, at Regjeringens Beslutning er stridende mod Statsformen eller Rigets love, eller øiensynligen er skadelig for Riget, er det Pligt at gjøre kraftige Forestillinger derimod samt at tilføie sin Mening i Protokollen. Den der ikke saaledes har protesteret, ansees at have været enig i Regjeringens Beslutning, og er ansvarlig derfor, saaledes som siden bestemmes, og kan af Odelsthinget sættes under Tiltale for Rigsretten.

§ 31 skal lyde:

Alle Regjeringens Beslutninger udfærdiges i dens Navn. Beslutningerne underskrives af Statsministeren eller, om han ikke har været tilstede, af det første af Regjeringens tilstedeværende Medlemmer, og medunderskrives af Regjeringssekretæren.

§§ 32, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47 og 48 oppheves.

I § 62 erstattes "Statsraadets" med "Regjeringens" og "Statsraadet" med "Regjeringen".

I § 67 går «Kongeriget» ut.

I §§ 68 og 69 erstattes «Kongen» med «Regjeringen».

I § 74 gjøres følgende endringer:

Nåværende annet ledd blir første ledd, dog slik at:

Naar Stortingets Forhandlinger ere aabnede, have Statsministeren og Statsraaderne ...

erstattes med:

Naar Stortinget har konstitueret sig, have Statsministeren og Regjeringens øvrige Medlemmer ...

Annet ledd skal lyde:

Paa det første møde i Stortingsaaret efter at Stortinget har konstitueret sig, afgiver Statsministeren

en Redegjørelse for Rigets almindelige Tilstand og de af Regjeringen paatenkte Foranstaltninger.

I § 75 gjøres følgende endringer:

Bokstav e oppheves.

I bokstav f erstattes «Statsraadets» med «Regjeringens».

I bokstav g erstattes «Kongen» med «Regjeringen».

Bokstav h skal lyde:

At kunne fordre Enhver til at møde for sig i Stats-sager;

I § 76 første ledd erstattes «en Statsraad» med «et av dens Medlemmer».

I §§ 77 og 78 erstattes «Kongen» med «Regjeringen» og «hans» med «dens».

I § 79 skal ordene etter «og den da forelægges» lyde:

Regjeringen, saa vorder den lov, om end Regjeringens Sanktion ikke paafølger inden Stortinget adskilles.

§ 80 tredje ledd skal lyde:

Inden denne Tid meddeler Statsministeren Regjeringens Bestemmelse om de ikke allerede forinden afgjorte Lovbeslutninger (jfr. §§ 77–79), ved enten at stadfæste eller forkaste dem. Alle de, som ikke udtrykkelig ere blevne antagne, ansees som forkastede.

§ 81 skal lyde:

Alle Love (de i § 79 undtagne) udfærdiges i Regjeringens Navn, under Norges Riges Segl og i følgende Udtryk: «Den Norske Regjering gjør vitterlig, at der er blevet forelagt os Stortingets Beslutning, af Dato saalydende: (her følger Beslutningen). Denne Beslutning har vi godkjent og stadfæster den som Lov ved vor Underskrift og Rigets Segl.»

I § 86 første ledd erstattes «Statsraadets» med «Regjeringens».

I § 112 gjøres følgende endringer:

«Kongeriget» går ut i første og annet ledd. I annet ledd erstattes «Kongen» med «Regjeringen.»

§ 113 (ny) skal lyde:

De som paa det Tidspunkt ere Medlemmer af Statsraadet, overtager Regjeringens Funktioner efter den forandrede Grundlov.

Hvor der i gjældende Love tillægges Kongen nogen Myndighed, tilfalder denne fremtidigt Regjeringen.

30. september 2004

Ågot Valle

Siri Hall Arnøy

Øystein Djupedal

Rolf Reikvam

Hallgeir H. Langeland

Referert i Stortingets møte 30. september 2004.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje Storting etter neste valg."

Jørgen Kosmo
president

Signe Øye
sekretær

Dokument nr. 12:16

(2003-2004)

Grunnlovsforslag fra Ågot Valle, Siri Hall Arnøy, May Hansen og Hallgeir H. Langeland

Grunnlovsforslag fra Ågot Valle, Siri Hall Arnøy, May Hansen og Hallgeir H. Langeland om innføring av en egen grunnlovsbestemmelse om vern mot diskriminering på grunn av kjønn og diskriminering av minoriteter

Til Stortinget

BAKGRUNN

Selv om formell likestilling langt på vei er på plass i den ordinære lovgivningen, skjer diskriminering fortsatt. Vernet mot diskriminering pga. kjønn, hudfarge, nasjonal eller etnisk opprinnelse, språklig eller religiøs tilhørighet, funksjonshemming, seksuell legning, leveform eller orientering, alder eller annet forhold, slik det er formulert i FNs Menneskerettighetserklæring og FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter, er ikke nedfelt i Grunnloven. Dette er en svakhet som forsøkes rettet opp ved dette forslaget. Forslagsstillerne anser det som mest praktisk at diskriminering av minoriteter og diskriminering pga. kjønn reguleres i samme bestemmelse slik som de overnevnte konvensjoner gjør, og slik det er gjort i grunnlovene for Sverige, Finland og Island. Forslagsstillerne finner det videre naturlig at grunnlovsbestemmelsen plasseres i en ny § 110 d etter menneskerettighetsbestemmelsen i § 110 c, og som en viktig utdyping og presisering av § 110 c.

I høringsrunden før forslag til lov om likestilling mellom kjønnen ble lagt fram i Ot.prp. nr. 33 (1974-1975), ble det påpekt at en bestemmelse om forbud mot diskriminering på grunn av kjønn burde tas inn i Grunnloven. Det norske Arbeiderpartis Kvinnesekretariat, Aksjon for sann reklame, Fri rettshjelp for kvinner og Norske kvinners Nasjonalråd støttet dette

i sine hørings svar. Departementet mente den gang at en egen lov om likestilling ville gjøre det mindre aktuelt med en egen grunnlovsbestemmelse. Utviklingen har vist at til tross for at Norge regnes som ett av verdens mest likestilte land og langt på veg har formell likestilling, er det ennå et godt stykke igjen til reell likestilling mellom kvinner og menn. Fortsatt er lønnsforskjellene mellom kvinner og menn store. Kvinners månedslønn utgjorde i gjennomsnitt knappe 84 pst. av menn i 2002. Valget i 2003 ga en kvinneandel i landets kommunestyre på 35,8 pst., en knapp prosent under kvinneandelen for Stortinget fra 2001-2005. I 2004 er bare 32 pst. av Høyesteretts dommere kvinner. Vold mot kvinner er et stort samfunnsproblem. Makt- og demokratiutredningen har dokumentert hvordan ressurser og makt, både økonomisk og politisk, er systematisk skjevt fordelt mellom kvinner og menn i dagens Norge. Utredningen påpeker klare svakheter ved dagens likestillingsrettslige vern. Analysen av norsk likestillingspolitikk konkluderer med å fremheve betydningen av et grunnlovsfestet vern mot kjønnsdiskriminering.

Likestillingsombudet finner det naturlig at prinsippet om likestilling mellom kjønnene nå blir nedfelt i Grunnloven, og har i en artikkel i Dagsavisen 10. mars 2002 påpekt at

"den vil virke som en prinsipperklæring som tilsier at spørsmål om likestilling gis høy prioritet. En grunnlovsbestemmelse vil også kunne være et juridisk argument for at likestillingsloven skal gis forrang framfor andre lover i tilfeller av motstrid."

Forslagsstillerne støtter dette synspunktet.

Verdikommisjonen tok opp spørsmålet om minoriteter og Grunnloven. I kommisjonens sluttrapport er det bl.a. gitt uttrykk for følgende:

"Fra Verdikommisjonens synsvinkel har det i de senere år skjedd ytterligere en viktig utvikling i det norske samfunn som ikke gjenspeiles i vår Grunnlov. Norge har gjennom tilslutning til internasjonale konvensjoner offisielt gitt flere grupper status som nasjonale minoriteter i landet. Dette er en endring av formell status for grupper som gjennom historien har vært en del av landets tradisjonelle kulturelle mangfold. I tillegg kommer alle de nye kulturelle impulsene vårt land har fått gjennom innvandring i etterkrigstiden. Norges situasjon som flerkulturelt og flerreligiøst land har utviklet seg sterkt i denne perioden. Dette er en situasjon vi som nasjon må forholde oss aktivt og bevisst til – slik at alle de aktuelle kulturene og religionene får en avklart status i vårt samfunn. Denne utviklingen må gjenspeiles i Grunnloven."

Flere internasjonale organisasjoner har påpekt overfor Norge at det ville være hensiktsmessig å gi grunnlovsmessig vern mot etnisk diskriminering. Blant annet har *FNs Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD)* påpekt dette i sine rapporter. Videre har Europarådets Kommissjon mot rasisme og intoleranse (ECRI) i flere rapporter anbefalt slik grunnlovsfesting, senest i en rapport datert juli 2003:

"ECRI gjentar sin anbefaling til norske myndigheter om å styrke Grunnloven for å gi bedre beskyttelse mot diskriminering. I denne sammenheng minner ECRI norske myndigheter om sin generelle anbefaling nr. 7 om Nasjonal lovgivning for å bekjempe rasisme og rasediskriminering, hvor det anbefales at Grunnloven bør sikre prinsippet om lik behandling, statens forpliktelse til å fremme likhet, samt enkeltpersoners rett til ikke å bli diskriminert på grunnlag av rase, hudfarge, språk, religion, nasjonalitet eller nasjonal eller etnisk opprinnelse."

Senter mot etnisk diskriminering, SMED, støtter aktivt en grunnlovsfesting av vern mot diskriminering av minoriteter.

Norges Handikapforbund støtter videre en grunnlovsfesting av forbud mot diskriminering, fordi dette kan hjelpe til juridisk når formell lovgivning står i motstrid til Grunnlovens prinsipp. Forslagsstillerne støtter forbundet i denne tilnærmingen.

Da FNs Menneskerettighetserklæring ble vedtatt, var det et poeng å gjøre den rekke av diskrimineringsgrunnlag som skulle beskyttes og omfattes av Art. 2 utvidende i sin tolkning, slik at den ville omfavne samfunnsutvikling frem i tid. Det ble derfor på slutten av den oppramsende første setningen i Art. 2 inkludert formuleringen "eller annet forhold."

I løpet av de siste 20-25 årene har man også i FN-sammenheng hatt et økt fokus på lesbiske og homofile og diskriminering på grunn av seksuell legning. I en avgjørelse fra 1994 fra Menneskerettighetskomiteen, som ivaretar klager i forhold til FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter, i saken Toonen v.

Australia, (Communication No. 488/1992, U.N. Doc CCPR/C/50/D/488/1992) bekreftet komiteen formelt for første gang at definisjonen også omfattet diskriminering på grunn av seksuell legning. Senere har komiteen også behandlet saken Young v. Australia (Communication No 941/2000: Australia. 18/09/2003. CCPR/C/78/D/941/2000. (Jurisprudence)), som stadfester at familiebegrepet også omfatter par av samme kjønn. I tillegg har flere av FNs Special Rapporteurs til ulike komiteer, bl.a. Menneskerettighetskommissjonen, rapportørene i forhold til helse, tortur, menneskerettighetsforsvarere m.fl. fokusert på den utstrakte diskriminering og de overgrep som finner sted i mange land på grunnlag av seksuell orientering og behovet for å styrke vernet også for denne gruppen.

Det har også i tillegg siden den første dommen i 1981 i den Europeiske Menneskerettighetsdomstolen blitt opparbeidet en bred rettspraksis der på ulike områder, som privatliv, familie, arbeidsliv og barn, knyttet til terminologien seksuell orientering.

En økende rekke andre land i flere verdensdeler har gått foran Norge i å inkludere seksuell orientering i grunnlovsbestemmelser. Disse inkluderer blant annet Sverige, Sør-Afrika, Portugal, Fiji og Ecuador.

Det foreslås to alternativ til ny grunnlovstekst. Det første forslaget går ut på at ingen skal utsette andre for diskriminering. Det andre grunnlovsforslaget går ut på at det er statens oppgave å sikre at diskriminering ikke finner sted. Alternativ 1 favner videre enn alternativ 2. Alternativ 2 vil imidlertid korrespondere bedre med bestemmelsen foran i Grunnloven § 100 c. Alternativ 2 vil også korrespondere best med Norges rapporteringsplikt overfor de FN-kommisjonene som er opprettet i henhold til de internasjonale konvensjonene som Norge har ratifisert.

FORSLAG

Det fremmes følgende

f o r s l a g :

Ny § 110 d skal lyde:

Alternativ 1:

Ingen maa udsettes for usagelig Forskjællsbehandling paa Grund af Kjønn, Hudfarve, national eller etnisk Oprindelse, spraaglig eller religiøs Tilhørrighed, Funktionshemning, seksuell Lægning, Leveform eller Orientering, Alder eller Status for øvrig.

Alternativ 2:

Det paaligger Statens Myndigheder at sikre at ingen udsettes for usagelig Forskjællsbehandling paa

Grund af Kjønn, Hudfarve, national eller etnisk
Oprindelse, spraglig eller religiøs Tilhørighed,

Funktionshemning, seksuell Lægning, Leveform el-
ler Orientering, Alder eller Status for øvrig.

30. september 2004

Ågot Valle

Siri Hall Arnøy

May Hansen

Hallgeir H. Langeland

Referert i Stortingets møte 30. september 2004.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje Storting etter neste valg."

Jørgen Kosmo
president

Signe Øye
sekretær

Dokument nr. 12:17

(2003-2004)

Grunnlovsforslag fra Ågot Valle, Ingvild Vaggen Malvik, Siri Hall Arnøy og Øystein Djupedal

Grunnlovsforslag fra Ågot Valle, Ingvild Vaggen Malvik, Siri Hall Arnøy og Øystein Djupedal om endringer i Grunnloven §§ 2, 4, 12 og 16 med sikte på å avskaffe Grunnlovens bestemmelser om statskirkeordningen og grunnlovsfeste landets statsskikk og menneskerettighetsforpliktelser

Til Stortinget

BAKGRUNN

Undertegnede fremmer med dette forslag om å oppheve de bestemmelsene i Grunnloven som direkte eller indirekte favoriserer den kristne lutherske religion foran andre religioner og livssyn. Det fremmes også alternativ tekst som har som siktemål å synliggjøre de viktigste sidene ved den norske statsforfatningen og Norges menneskerettighetsforpliktelser.

Forslagsstillerne mener at det vil være prinsipielt riktig å oppheve ordningen med statskirke. Norge har alltid vært og er fortsatt et samfunn med et religiøst mangfold. Staten bør derfor ikke fremme en spesiell religion eller stille krav til at personer i enkelte ansvarsposisjoner skal bekjenne seg til en spesiell religion. Staten har ansvar for å sikre respekten for ethvert menneskes religionsfrihet, og en ordening med statskirke står etter undertegnedes oppfatning i motstrid med viktige demokratiske prinsipper som trosfrihet og livssynsmessig likeverd. Forslagsstillerne vil understreke det felles verdigrunnlag som finnes i menneskerettighetene, og at dette, og ikke en bestemt religion, bør danne et verdimeslig utgangspunkt for staten.

Forslagsstillerne viser til at det ved kongelig reso-

lusjon 14. mars 2003 ble oppnevnt et utvalg med oppgave å utrede forholdet mellom stat og kirke. Forslagsstillerne mener denne utredningen er viktig for å underbygge en beslutning om statskirkeordningen, men ønsker med dette å fremme forslag knyttet til en prinsipiell oppfatning av forholdet mellom stat og religion.

Det foreslås å innføre en ny § 2 som har til hensikt å understreke de demokratiske verdiene som ligger i vår forfatning og i våre forpliktelser i forhold til menneskerettighetene.

Det mest vidtrekkende grunnlovsforslaget til endring av Grunnloven § 2 inneholder folkesuverenitetsprinsippet, maktfordelingslæren, parlamentarismen og statens generelle forpliktelser mht. menneskerettigheter, se alternativ 3. Forslaget fremmes i første rekke ut fra rene pedagogiske grunner fordi det er et gode at de viktigste rammene om konstitusjonen står beskrevet i Grunnlovens tekst tidlig i Grunnloven. I tillegg vil Grunnloven § 2 bli stående alene med kun én av flere menneskerettigheter, nemlig religionsfriheten, dersom bestemmelsene om statskirken ble opphevet. De to andre alternativene er noe mer modererte forslag til tekst.

Andre bestemmelser i Grunnloven favoriserer indirekte den kristen-lutherske religion. Disse bestemmelsene bør også opphøre når Grunnloven § 2 opphører. Det fremmes derfor forslag om å oppheve Grunnloven § 4 om at Kongen må bekjenne seg til den evangelisk-lutherske religion. Det fremmes forslag om at bestemmelsen om at halvparten av regjeringsmedlemmene må være medlem av statskirken, oppheves, jf. Grunnloven § 12 andre ledd. Likeledes fremmes forslag om å oppheve Grunnloven § 16 om Kongens myndighet over religionssaker.

FORSLAG

Det fremmes følgende

f o r s l a g :

Kapittel A overskriften skal lyde:

Om Statsformen og Menneskerettighetene

§ 2 skal lyde:

Alternativ 1:

All offentlig Magt i Norge udgaar fra Folket. Det norske Folkestyret hviler paa Individets frie Meningsdannelse og almindelig Stemmeret.

Den offentlige Magten udøves efter Lov, og med Respækt for alle Individets Ligeverd og Borgernes Frihed og Verdighed.

Alternativ 2 (som alternativ 1, men tillagt et tredje ledd):

Den lovgivende og bevilgende Magt er tillagt Stortinget. Den udøvende Magt er hos Kongen og Regjeringen. Regjeringen må ha Stortingets Tillid. Den dømmende Magt er hos Domstolene.

Alternativ 3 (som alternativ 2, men tillagt et fjerde ledd):

Menneskeverdets Ukrænkelighed og Individets grundlæggende Frihed og Rettigheder sikres ved Lov og Statens aktive Deltagelse.

§ 4 oppheves.

§ 12 annet ledd oppheves.

§ 16 oppheves.

30. september 2004

Ågot Valle

Ingvild Vaggen Malvik

Siri Hall Arnøy

Øystein Djupedal

Referert i Stortingets møte 30. september 2004.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje Storting etter neste valg."

Jørgen Kosmo
president

Signe Øye
sekretær

Dokument nr. 12:18

(2003-2004)

Grunnlovsforslag fra Ågot Valle og Siri Hall Arnøy

Grunnlovsforslag fra Ågot Valle og Siri Hall Arnøy om ny § 110 d alternativt ny § 110 e i Grunnloven (retten til bolig)

Til Stortinget

BAKGRUNN

Undertegnede vil med dette fremsette forslag om å grunnlovsfeste retten til bolig.

I den norske rettsstaten påhviler det staten ulike plikter som skal legges til rette for at den enkelte borger skal inneha og ha tilgang til de mest fundamentale rettigheter som er avgjørende for å fungere som en likeverdig borger. Rettene som er fastlagt i Grunnloven dreier seg både om demokratiske rettigheter slik som stemmerett, ytrings- og næringsfrihet, rettssikkerhet, og materielle rettigheter som rett til arbeid og til et rent miljø som sikrer sunnhet og naturens produksjonsevne. I tillegg finnes bestemmelser om innskrenkninger i myndigheters rett til inngripen i enkeltmenneskers liv. Grunnloven pålegger staten å respektere menneskerettighetene.

Dette viser at mennesket og de menneskelige behovene står i sentrum for samfunnsbygging og de institusjoner Grunnloven fastsetter. Dette er et verdivalg for samfunnet og det nedfelles i Grunnloven gjennom de ulike bestemmelsene.

De områdene som har fått egne bestemmelser i Grunnloven må anses som det samfunnet og myndighetene mener er av avgjørende betydning for å kunne ivareta både samfunnets og enkeltmenneskets interesser, og at dette er helt grunnleggende og nødvendige faktorer som må være på plass for å realisere målsettingene.

Bolig er et nødvendig gode ingen i Norge kan klare seg uten. Uten et sted å bo er en ikke sikret å kunne bruke verken sine demokratiske rettigheter, kunne

gjøre seg nytte av skole- og helsestell, eller ha noen form for privatliv. Bolig må sees på som en forutsetning både for å få og fungere i en jobb, ha mulighet til å stifte familie og til å kunne ta vare på helsa. I tillegg er klimaet så strengt i Norge at behovet for en bolig er udiskutabelt. Det er rett og slett livsfarlig å ikke ha et sted å bo.

Trygghet og likeverdighet for alle borgere i samfunnet er avhengig av tilgang til en bolig av rimelig og nøktern kvalitet for alle. Et samfunn som ikke har nok boliger til borgere som enten varig eller i en fase av livet har dårlig råd, vil preges av store og økende sosiale forskjeller og av at økonomiske eller sosiale problemer forsterkes. Andelen personer som blir låst fast i en avmakt-situasjon med varig utestenging fra å kunne ta del i samfunnslivet på like vilkår vil øke. Samfunnets innsats på områder som helse, omsorg og skole vil ikke fungere effektivt overfor personer uten bolig.

Det faktum at det i Norge i mange år har vært flere tusen bostedsløse og at stadig flere verken har råd til å kjøpe eller leie bolig, viser at grunnleggende og elementære behov ikke blir dekket. Dette dreier seg både om et alvorlig velferdsproblem for den enkelte, et anstendighetsproblem i fordelingspolitikken og et demokratisk problem for samfunnet.

Det er uverdige mennesker i ett av verdens rikeste og kaldeste land må bo på gata eller på hospits.

Utover samfunnets og fellesskapets ansvar for å legge samfunnet til rette slik at den enkelte kan gjøre seg nytte både av sine demokratiske rettigheter og sine sosiale rettigheter, ligger det en stor samfunnsinteresse i å hindre nød og uverdige levekår hos innbyggerne. Økte forskjeller og mangel på elementære goder skaper store konflikter og sosial uro og bidrar til at samfunnets menneskelige ressurser ikke blir utnyttet.

Boligsektoren er en av de viktige infrastrukturene

i samfunnet. Boligsektorens sammensetning, volum og pris, bestemmer livskvalitet og levekår for den enkelte.

I Norge er nesten hele boligsektoren overlatt til markedet og den enkelte. Markedet vil aldri kunne fremskaffe nok rimelige boliger til folk med dårlig råd, fordi det ikke vil være bedriftsøkonomisk lønnsomt å bygge eller leie ut til en tilstrekkelig lav pris. Markedet vil ikke avspeile den reelle etterspørsel fordi ingen priser er lave nok for de med lavest betalingssevne. Skal en sikre at mennesker med dårlig råd eller liten egenkapital har en akseptabel bolig, må staten og myndighetene forpliktes å føre en sosial boligpolitikk som sikrer bolig til alle.

Bolig er et grunnleggende og helt uunnværlig gode i Norge. Derfor er det riktig at retten til bolig nedfelles i Grunnloven § 110 som et nytt punkt. § 110 i Grunnloven dreier seg om retten til arbeid, et annet grunnleggende gode som anses så viktig både for den enkelte og for samfunnet at det omfattes av Grunnlovens bestemmelser. Retten til arbeid er avgrenset gjennom ordlyden "ethvert arbeidsdyktig menneske". For å presisere hvem som skal ha en rett til bolig, må begrepet "enhver Borger" forstås slik at retten gis til alle som har lovlig opphold, arbeids- og bosettingstillatelse i Norge.

I og med at bolig er en materiell ting, en gjenstand som kan fremskaffes gjennom politiske vedtak, er det mulig for staten å organisere, gi lover og på annen praktisk måte sørge for å sikre en slik rett. Det skulle derfor ikke være tungtveiende praktiske grunner som skulle tale imot et slikt forslag.

En grunnlovsfesting av retten til bolig vil være et viktig bidrag til å bygge ut og forsterke det norske velferdssamfunnet og gi enkeltmennesker et vern mot å bli bostedsløse. Ulike boligløsninger kan være aktuelle. I reglene for bostøtte står det at bostøtten skal gis til personer som fyller kriteriene i ordningen og at bostøtten skal gjøre det mulig å anskaffe en god, hensiktsmessig og nøktern leie- eller eiebolig som vedkommende skal ha mulighet til å bli boende i. Det vil derfor være aktuelt å gi begrepet "bolig" en definisjon som tilsvarer den en finner i reglene om bostøtten.

Nedenfor er formulert to ulike tekster til tillegg til Grunnloven - Alternativ A og B. Begge tekstene har samme intensjon, den at staten gjennom lovgivning må sikre retten til bolig.

FORSLAG

Det fremmes følgende

f o r s l a g :

Forslag A

Ny § 110 d skal lyde:

Alternativ 1:

Enhver Borger har Ret til en Bolig. Nærmere Bestemmelser om Gjennomførelsen af denne Grundsætning fastsættes ved Lov.

Alternativ 2:

Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette saaledes at enhver Borger har Ret til en Bolig.

Nærmere Bestemmelser om Gjennomførelsen af denne Grundsætning fastsættes ved Lov.

Forslag B

Ny § 110 e skal lyde:

Alternativ 1:

Enhver Borger har Ret til en Bolig. Nærmere Bestemmelser om Gjennomførelsen af denne Grundsætning fastsættes ved Lov.

Alternativ 2:

Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette saaledes at enhver Borger har Ret til en Bolig.

Nærmere Bestemmelser om Gjennomførelsen af denne Grundsætning fastsættes ved Lov.

30. september 2004

Ågot Valle

Siri Hall Arnøy

Referert i Stortingets møte 30. september 2004.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje Storting etter neste valg."

Jørgen Kosmo
president

Signe Øye
sekretær

Dokument nr. 12:19

(2003-2004)

Grunnlovsforslag fra Ågot Valle og Siri Hall Arnøy

Grunnlovsforslag fra Ågot Valle og Siri Hall Arnøy om endring av Grunnloven § 5 med sikte på å avskaffe kongens immunitet mot rettsforfølgelse

Til Stortinget

BAKGRUNN

Kongens immunitet mot rettsforfølgelse er lovfestet i Grunnloven § 5. Første setning i denne bestemmelsen lyder: "Kongens Person er Hellig; han kan ikke lastes, eller anklages." Ansvarsfriheten gjelder ikke bare kongens statshandlinger ved at kongen for eksempel ikke kan ilegges riksrettsansvar, men også hans private handlinger. Bestemmelsen om kongens immunitet betyr at det ikke kan igangsettes straffesak mot ham, trolig heller ikke erstatningssøksmål. Kongens straffrihet går fra den minste trafikkforseelse, slik en har sett eksempel på, til den alvorligste, nemlig drap. Men privat søksmål mot kongen personlig kan finne sted, dersom søksmålet ikke går ut på erstatning eller angår personrettslige eller familierettslige forhold, jf. Frede Castberg i Norges statsforfatning I, fjerde del, § 3. Grunnloven § 5 hindrer følgelig ethvert rettergangsskritt mot kongen som kan tenkes å innebære noen som helst kritikk mot ham. Det er ikke av hensynet til kongen som person regelen er gitt, men av omsorg for kongedømmet som institusjon, jf. Frede Castberg. Bestemmelsen må dessuten ses på som utslag av kongeinstitusjonens langt viktigere plass i statsforfatningen, og "opphøyede" plass i nordmenns bevissthet i tidligere tider.

BEGRUNNELSE

Begrunnelsen for en grunnlovsendring er først og fremst av prinsipiell karakter ut fra rene rettferdighetsbetraktninger. En normal straffeforfølgning av kongen vil for de fleste anses som rimelig ut fra prinsippet om at vi alle er født med de samme plikter og rettigheter. Ingen er altså "opphøyd" over andre allerede fra fødselen av, selv om kongen trolig vil måtte bli avsatt dersom han begår et alvorlig lovbrudd. Bakgrunnen for bestemmelsen da den ble vedtatt er ikke lenger til stede.

HVORDAN ENDRE GRUNNLOVEN FOR Å OPPHEVE KONGENS IMMUNITET

En fjerning av kongens immunitet i Grunnloven gjøres ved å oppheve første punktum i Grunnloven § 5. Siden andre punktum i denne paragrafen forutsetter benevnelsen "Kongen" i første punktum, foreslås også andre punktum endret ved at eiendomspronomen "hans" erstattes av "Kongens". Forslaget blir følgelig som beskrevet under.

FORSLAG

Det fremmes følgende

f o r s l a g :

§ 5 skal lyde:

Ansvarligheden paaligger Kongens Raad.

30. september 2004

Ågot Valle

Siri Hall Arnøy

Referert i Stortingets møte 30. september 2004.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje Storting etter neste valg."

Jørgen Kosmo
president

Signe Øye
sekretær

Dokument nr. 12:20

(2003-2004)

Grunnlovsforslag fra Gunnar Halvorsen

Grunnlovsforslag fra Gunnar Halvorsen om endring av Grunnloven § 59. (Tildeling av distriktsmandat)

Til Stortinget

BAKGRUNN

Undertegnede fremmer med dette et grunnlovsforslag som går ut på at et parti må ha en oppslutning på minst 4 pst. på landsbasis for å få distriktsmandat ved stortingsvalg, bortsett fra valgdistrikt hvor partiet har fått minst 12 pst. av stemmene.

Mønster for forslaget er det svenske systemet for valg til Riksdagen, hvor hovedregelen er at bare partier som har fått minst 4 pst. av stemmene i hele riket, deltar i fordelingen av mandatene. Denne sperren gjelder både for de faste valgkretsmandatene og ut-

jevningsmandatene. Et unntak gjelder for parti som har fått minst 12 pst. av stemmene i en valgkrets, dette partiet deltar i fordelingen av de faste valgkretsmandatene fra denne valgkretsen, men deltar ikke i konkurransen om utjevningsmandatene.

FORSLAG

Det fremmes følgende

f o r s l a g :

§ 59 annet ledd nytt tredje punktum skal lyde:

Intet Parti kan tildeles noget Distriktsmandat medmindre det har faaet mindst 4 Procent af det samlede Stemmetal for det hele Rige, uden fra Valgdistrikt hvor det har faaet mindst 12 Procent af det samlede Stemmetal.

30. september 2004

Gunnar Halvorsen

Referert i Stortingets møte 30. september 2004.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje Storting etter neste valg."

Jørgen Kosmo
president

Signe Øye
sekretær

Dokument nr. 12:21

(2003-2004)

Grunnlovsforslag fra Ågot Valle, Martin Engeset, Kjell Engebretsen, Carl I. Hagen og Modulf Aukan

Grunnlovsforslag fra Ågot Valle, Martin Engeset, Kjell Engebretsen, Carl I. Hagen og Modulf Aukan om endring av Grunnloven § 100 (ytringsfrihet)

Til Stortinget

BAKGRUNN

Stortinget behandlet 30. september 2004 Dokument nr. 12:16 (1999-2000) Forslag fra Gunnar Skaug, Carl I. Hagen, Einar Steensnæs, Jan Petersen, Kristin Halvorsen og Lars Sponheim om endring av Grunnloven § 100 (ytringsfrihet).

Forslag A - opphevelse av overflødig formulering i annet ledd

Grunnloven § 100 annet ledd første punktum har etter behandlingen fått ordlyden:

"Ingen kan holdes retslig ansvarlig på *andet grundlag end Kontrakt eller andet privat Retsgrundlag*, for at have meddelt eller modtaget Oplysninger, Ideer eller Budskab, medmindre det lader sig forsvare holdt op imod Ytringsfrihedens Begrundelse i Sandhedssøgen, Demokrati og Individets frie Meningsdannelse."

Gjennom debatten i Stortinget kom det fram at det var bred enighet om at den uthevede formuleringen, "på andet grundlag end Kontrakt eller andet privat Retsgrundlag," av grunnlovgiver er forstått slik at den utelukkende er ment å hjemle de alminnelige taushetspliktsregler som allerede gjelder i dag, for eksempel når det gjelder sensitive personopplysninger, forhold knyttet til rikets sikkerhet eller forretningshemmeligheter. Det var videre full enighet om

at formuleringen ikke skal forstås på en slik måte at ytringsfriheten for ansatte svekkes.

Debatten viste også at det er bred enighet om de nevnte taushetspliktsreglene like gjerne kan hjemles ut fra at de "... lader sig forsvare holdt op imod Ytringsfrihedens Begrundelse i Sandhedssøgen, Demokrati og Individets frie Meningsdannelse". Undertegnede anser ut fra dette at formuleringen "... på andet grundlag end Kontrakt eller andet privat Retsgrundlag, ..." må anses som en overflødig presisering.

For å unngå mulige misforståelser og andre tolkninger i framtiden, vil de undertegnede på denne bakgrunn tilrå at formuleringen "... på andet grundlag end Kontrakt eller andet privat Retsgrundlag, ..." tas ut av Grunnloven. Forslag om dette fremmes herved (forslag A).

Forslag B - språklig oppretting i tredje ledd

Videre har Stortinget vedtatt at tredje ledd annet punktum har fått ordlyden:

"*Det* kan kun settes slige klarlig definerede Grændser for denne Ret, hvor særlig tungtveiende Hensyn gjøre det forsvarligt holdt op imod Ytringsfrihedens Begrundelser."

Ut fra den språkform Grunnloven for øvrig er holdt i, ville det språklig korrekte være:

"*Der* kan kun settes slige klarlig definerede Grændser for denne Ret, hvor særlig tungtveiende Hensyn gjøre det forsvarligt holdt op imod Ytringsfrihedens Begrundelser."

Det fremmes med dette forslag om å rette opp dette (forslag B).

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Forslag A:

§ 100 annet ledd første punktum skal lyde:

Ingen kan holdes retslig ansvarlig for at have meddelt eller modtaget Oplysninger, Ideer eller Budskab, medmindre det lader sig forsvare holdt op imod

Ytringsfrihedens Begrundelse i Sandhedssøgen, Demokrati og Individets frie Meningsdannelse.

Forslag B:

§ 100 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Der kan kun sættes slige klarlig definerede Grændser for denne Ret, hvor særlig tungtveiende Hensyn gjøre det forsvarligt holdt op imod Ytringsfrihedens Begrundelser.

30. september 2004

Ågot Valle

Martin Engeset

Kjell Engebretsen

Carl I. Hagen

Modulf Aukan

Referert i Stortingets møte 30. september 2004.

"Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje Storting etter neste valg."

Jørgen Kosmo
president

Signe Øye
sekretær

Kongeriget Norges Grundlov*)

A.

Om Statsformen og Religionen.

§ 1.

Kongeriget Norge er et frit, selvstændigt, udeleligt og uafhængeligt Rige. Dets Regjeringsform er indskrænket og arvelig monarkisk.

§ 2.

Alle Indvaanere af Riget have fri Religionsøvelse.

Den evangelisk-lutherske Religion forbliver Statens offentlige Religion. De Indvaanere, der bekjende sig til den, ere forpligtede til at opdrage deres Børn i samme.

B.

Om den udøvende Magt, Kongen og den kongelige Familie.

§ 3.

Den udøvende Magt er hos Kongen, eller hos Dronningen hvis hun har erhvervet Kronen efter Reglerne i § 6 eller § 7 eller § 48 i denne Grundlov. Naar den udøvende Magt saaledes er hos Dronningen, har hun alle de Rettigheder og Pligter som ifølge denne Grundlov og Landets Love indehaves af Kongen.

§ 4.

Kongen skal stedse bekjende sig til den evangelisk-lutherske Religion, haandhæve og beskytte denne.

§ 5.

Kongens Person er hellig; han kan ikke lastes, eller anklages. Ansvarligheden paaligger hans Raad.

§ 6.

Arvefølgen er lineal, saaledes at kun i lovligt Ægteskab født Barn af Dronning eller Konge, eller af en som selv er arveberettiget, kan arve, og at den nærmere Linje gaar foran den fjernere og den ældre i Linjen foran den yngre.

Blandt Arveberettigede regnes ogsaa den Ufødte, der strax indtager sit tilbørlige Sted i Arvelinjen, naar hun eller han fødes til Verden.

Dog tilkommer Arveret ikke nogen som ikke er født i ret nedstigende Linje fra den sidst regjerende Dronning eller Konge eller dennes Søster eller Broder, eller selv er dennes Søster eller Broder.

Naar en til Norges Krone arveberettiget Prinsesse eller Prins fødes, skal hennes eller hans Navn og Fødselstid tilkjendegives førstholdende Storthing og antegnes i dets Protokol.

For dem som ere fødte tidligere end Aaret 1971, gjelde dog denne Grundlovs § 6 saaledes som den blev vedtaget den 18de November 1905. For dem som ere født tidligere end Aaret 1990 gjelde ligevel at Mand gaar foran Kvinde.

§ 7.

Er ingen arveberettiget Prinsesse eller Prins til, kan Kongen foreslaa sin Efterfølger for Storthinget, der har Ret til at bestemme Valget, hvis Kongens Forslag ikke bifaldes.

§ 8.

Kongens Myndighetsalder fastsættes ved Lov. Saasnart Kongen har opnaaet den lovbestemte Alder, erklærer han sig offentligen at være myndig.

§ 9.

Saasnart Kongen, som myndig, tiltræder Regjeringen, aflægger han for Storthinget følgende Ed: «Jeg lover og sværger, at ville regjere Kongeriget Norge i Overensstemmelse med dets Konstitution og Love; saasandt hjælpe mig Gud den Almægtige og Alvidende!»

Er intet Storthing paa den Tid samlet, nedlægges Eden skriftlig i Statsraadet, og gjentages høitideligen af Kongen paa første Storthing.

§ 10.

(Opphevet ved beslutn. 14 mars 1908.)

§ 11.

Kongen skal bo inden Riget og maa ikke uden Storthingets Samtykke opholde sig udenfor Riget længere end sex Maaneder ad Gangen, medmindre han for sin Person vil have tabt Ret til Kronen.

Kongen maa ikke modtage nogen anden Krone eller Regjering uden Storthingets Samtykke, hvortil to Trediedele af Stemmerne udfordres.

*) A jour pr. 30. september 2004.

§ 12.

Kongen vælger selv et Raad af stemmeberettigede norske Borgere. Dette Raad skal bestaa af en Statsminister og i det mindste syv andre Medlemmer.

Af Statsraadets Medlemmer skulle over det halve Antal bekjende sig til Statens offentlige Religion.

Kongen fordeler Forretningerne iblandt Statsraadets Medlemmer saaledes, som han det for tjenligt eragter. Til at tage Sæde i Statsraadet kan Kongen ved overordentlige Leiligheder, foruden Statsraadets sædvanlige Medlemmer, tilkalde andre norske Borgere, kun ingen Medlemmer af Stortinget.

Ægtefeller, Forældre og Børn eller to Søskende maa ei paa samme Tid have Sæde i Statsraadet.

§ 13.

Under Kongens Reiser inden Riget kan han overdrage Rigets Bestyrelse til Statsraadet. Dette skal føre Regjeringen i Kongens Navn og paa hans Vegne. Det skal ubrødelig efterleve, saavel denne Grundlovs Bestemmelser, som de særskilte dermed overensstemmende Forskrifter, som Kongen i Instruktion meddeler.

Forretningerne afgjøres ved Stemmegivning, hvorved, i Tilfælde at Stemmerne ere lige, Statsministeren eller, i dennes Fraværelse, det første af de tilstedeværende Medlemmer af Statsraadet har tvende Stemmer.

Om de Sager, som Statsraadet saaledes afgjør, har det at give Indberetning til Kongen.

§ 14.

Kongen kan beskikke Statssekretærer til at bistaa Statsraadets Medlemmer under Udførelsen af deres Forretninger udenfor Statsraadet. Den enkelte Statssekretær handler paa Vegne af det Medlem af Statsraadet, til hvem han er knyttet, i den Udstrækning vedkommende bestemmer.

§ 15.

(Opphevet ved beslutn. 18 nov 1905.)

§ 16.

Kongen anordner al offentlig Kirke- og Gudstjeneste, alle Møder og Forsamlinger om Religionssager, og paaser, at Religionens offentlige Lærere følge de dem foreskrevne Normer.

§ 17.

Kongen kan give og ophæve Anordninger, der angaa Handel, Told, Næringsveie og Politi; dog maa de ikke stride mod Konstitutionen og de (saaledes som efterfølgende §§ 77, 78 og 79 bestemme) af Stortinget givne Love. De gjælde provisorisk til næste Storting.

§ 18.

Kongen lader i Almindelighed indkræve de Skatter, og Afgifter, som Stortinget paalægger.

§ 19.

Kongen vaager over, at Statens Eiendomme og Regalier anvendes og bestyres paa den af Stortinget bestemte og for Almenvæsenet nyttigste Maade.

§ 20.

Kongen har Ret til i Statsraadet at benaade Forbrydere, efterat Dom er falden. Forbryderen har Valget, om han vil modtage Kongens Naade, eller underkaste sig den ham tildømte Straf.

I de Sager, som af Odelstinget foranstaltes anlagte for Rigsretten, kan ingen anden Benaadning, end Fritagelse for idømt Livsstraf, finde Sted.

§ 21.

Kongen vælger og beskikker, efter at have hørt sit Statsraad, alle civile, geistlige og militære Embedsmænd. Disse skulle, før Beskikkelse finder Sted, sværge eller, hvis de ved Lov ere fritagne for Edsafleggelse, høitideligen tilsige Konstitutionen og Kongen Lydighed og Troskab; dog kunne de Embedsmænd der ei ere norske Borgere, ved Lov fritages for denne Pligt. De kongelige Prinser maa ei beklæde civile Embeder.

§ 22.

Statsministeren og de øvrige Statsraadets Medlemmer samt Statssekretærene kunne, uden foregaaende Dom, afskediges af Kongen, efterat han derom har hørt Statsraadets Betænkning. Det samme gjælder for de Embedsmænd, som ere ansatte ved Statsraadets Kontorer eller ved Diplomatiets eller Konsulatvæsenet, civile og geistlige Overøvrigheds-Personer, Regimenters og andre militære Korpsers Chefer, Kommandanter i Fæstninger og Høistbefalende paa Krigsskibe. Hvorvidt Pension bør tilstaaes de saaledes afskedigede Embedsmænd, afgjøres af det næste Storting. Imidlertid nyde de to Trediedele af deres forhen havde Gage.

Andre Embedsmænd kunne ikkun suspenderes af Kongen, og skulle da strax tiltales for Domstolene, men de maa ei, uden efter Dom, afsættes, ei heller, mod deres Vilje, forflyttes.

Alle Embedsmænd kunne, uden foregaaende Dom, afskediges, naar de have naaet en ved Lov fastsat Aldersgrænse. Det kan bestemmes ved Lov at visse Embedsmænd, der ei ere Dommere, kunne udnævnes paa Aaremaal.

§ 23.

Kongen kan meddele Ordener til hvem han for godt befinder, til Belønning for udmærkede Fortje-

nester, der offentligen maa kundgjøres; men ei anden Rang og Titel, end den, ethvert Embede medfører. Ordenen fritager Ingen for Statsborgernes fælles Pligter og Byrder, ei heller medfører den fortrinlig Adgang til Statens Embeder. Embedsmænd, som i Naade afskediges, beholde deres havte Embeders Titel og Rang. Dette gjælder dog ikke Statsraadets Medlemmer eller Statssekretærene.

Ingen personlige, eller blandede, arvelige Forretigheder maa tilstaaes Nogen for Eftertiden.

§ 24.

Kongen vælger og afskediger, efter eget Godtbe-
findende, sin Hofstat og sine Hofbetjente.

§ 25.

Kongen har høieste Befaling over Rigets Land- og Sømagt. Den maa ikke forøges eller formindskes, uden Stortingets Samtykke. Den maa ikke overlades i fremmede Magters Tjeneste, og ingen fremmede Magters Krigsfolk, undtagen Hjælpetropper imod fiendtligt Overfald, maa inddrages i Riget uden Stortingets Samtykke.

Landeværnet og de øvrige Tropper, som ikke til Linjetropper kunne henregnes, maa aldrig, uden Stortingets Samtykke, bruges udenfor Rigets Grænser.

§ 26.

Kongen har Ret til at sammenkalde Tropper, begynde Krig til Landets Forsvar og slutte Fred, indgaa og ophæve Forbund, sende og modtage Gesandter.

Traktater angaaende Sager af særlig Vigtighed og i alle Tilfælde Traktater hvis Iværksættelse efter Konstitutionen nødvendiggjør en ny Lov eller Storthingsbeslutning, bliver først bindende, naar Stortinget har givet sit Samtykke dertil.

§ 27.

Alle Statsraadets Medlemmer skulle, naar de ikke have lovligt Forfald, være nærværende i Statsraadet, og maa ingen Beslutning tages der, naar ikke over det halve Antal Medlemmer ere tilstede.

Medlem af Statsraadet, der ikke bekjender sig til Statens offentlige Religion, deltager ikke i Behandlingen af Sager, som angaa Statskirken.

§ 28.

Forestillinger om Embeders Besættelse og andre Sager af Vigtighed skulle foredrages i Statsraadet af det Medlem, til hvis Fag de høre, og Sagerne af ham expederes overensstemmende med den, i Statsraadet, fattede Beslutning. Dog kunne egentlige militære Kommando-Sager i saadan Udstrækning, som Kongen bestemmer, undtages fra Behandling i Statsraad.

§ 29.

Forbyder lovligt Forfald en Statsraad at møde og foredrage de Sager som henhøre under hans Fag, skulle disse foredrages af en anden Statsraad, som Kongen dertil konstituerer.

Hindres saa mange ved lovligt Forfald fra at møde, at ikke flere end Halvparten af det bestemte Antal Medlemmer ere tilstede, skulle andre Mænd eller Kvinder i fornødent Antal konstitueres til at tage Sæde i Statsraadet.

§ 30.

I Statsraadet føres Protokol over alle de Sager, som der forhandles. De diplomatiske Sager, som i Statsraadet besluttes hemmeligholdte, indføres i en egen Protokol. Paa samme Maade forholdes med de militære Kommando-Sager, som i Statsraadet besluttes hemmeligholdte.

Enhver, som har Sæde i Statsraadet, er pligtig til med Fridomighed at sige sin Mening, hvilken Kongen er forbunden at høre. Men det er denne forbeholdt at fatte Beslutning efter sit eget Omdømme.

Finder noget Medlem af Statsraadet, at Kongens Beslutning er stridende mod Statsformen eller Rigets Love, eller øiensynligen er skadelig for Riget, er det Pligt at gjøre kraftige Forestillinger derimod samt at tilføie sin Mening i Protokollen. Den der ikke saaledes har protesteret, ansees at have været enig med Kongen, og er ansvarlig derfor, saaledes som siden bestemmes, og kan af Odelstinget sættes under Tiltale for Rigsretten.

§ 31.

Alle af Kongen udfærdigede Beslutninger skulle, for at blive gyldige, kontraseres. I militære Kommando-Sager kontraseres Beslutningerne af den, som har foredraget Sagerne, men ellers af Statsministeren eller, om han ikke har været tilstede, af det første af Statsraadets tilstedeværende Medlemmer.

§ 32.

De Beslutninger, som tages af Regjeringen under Kongens Fraværelse, udfærdiges i Kongens Navn og undertegnes af Statsraadet.

§ 33.

(Opphevet ved beslutn. 12 aug (24 okt) 1908.)

§ 34.

Kongen giver Bestemmelser om Titler for dem som til Kronen ere arveberettigede.

§ 35.

Saasart Tronarvingen har fyldt sit 18de Aar, er hun eller han berettiget til at tage Sæde i Statsraadet, dog uden Stemme eller Ansvar.

§ 36.

En til Norges Krone arveberettiget Prinsesse eller Prins maa ei gifte sig uden Kongens Tilladelse. Ei heller maa hun eller han modtage nogen anden Krone eller Regjering uden Kongens og Stortingets Samtykke; til Stortingets Samtykke udfordres to Trediede af Stemmerne.

Handler hun eller han herimod, taber Vedkommende saavel som Efterkommerne Retten til Norges Trone.

§ 37.

De kongelige Prinser og Prinsesser skulle, for deres Personer, ikke svare for Andre end Kongen, eller hvem han, til Dommer over dem, forordner.

§ 38.

(Opphevet ved beslutn. 18 nov 1905.)

§ 39.

Dør Kongen og Tronfølgeren endnu er umyndig, skal Statsraadet strax udstede Indkaldelse af Stortinget.

§ 40.

Indtil Stortinget er forsamlet og har anordnet Regjeringen under Kongens Mindreaarighed, forestaar Statsraadet Rigets Bestyrelse, med Iagttagelse af Grundloven.

§ 41.

Er Kongen fraværende fra Riget uden at være i Feldt, eller er han saa syg, at han ikke kan varetage Regjeringen, skal den til Tronen nærmest arveberettigede, saafremt han har opnaaet den for Kongen fastsatte Myndighedsalder, forestaa Regjeringen som Kongemagtens midlertidige Udøver. I modsat Fald forestaar Statsraadet Rigets Bestyrelse.

§ 42.

(Opphevet ved beslutn. 18 nov 1905.)

§ 43.

Valget af Formyndere, som skulle bestyre Regjeringen for den umyndige Konge, skal foretages af Stortinget.

§ 44.

Den Prinsesse eller Prins, som i de udi § 41 anførte Tilfælde forestaar Regjeringen, skal for Stortinget skriftlig aflægge følgende Ed: «Jeg lover og sværger at ville forestaa Regjeringen i Overensstemmelse med Konstitutionen og Lovene, saa sandt hjælpe mig Gud den Almægtige og Alvidende!».

Holdes ei Stortinget paa den Tid, nedlægges Eden i Statsraadet, og tilstilles siden næste Storting.

Den Prinsesse eller Prins, som een Gang har aflagt Eden, gjentager den ikke senere.

§ 45.

Saasnart deres Statsstyrelse ophører, skulle de aflægge Kongen og Stortinget Regnskab for samme.

§ 46.

Efterlade Vedkommende, i Overensstemmelse med § 39, strax at sammenkalde Stortinget, da paa ligger det Høiesteret, som en ubetinget Pligt, saasnart fire Uger ere forløbne, at foranstalte denne Sammenkaldelse.

§ 47.

Bestyrelsen af den umyndige Konges Opdragelse bør, hvis begge Forældrene ere døde, og ingen af dem derom har efterladt nogen skriftlig Bestemmelse, fastsættes af Stortinget.

§ 48.

Er Kongestammen uddød, og ingen Tronfølger udkaaret, da skal en ny Dronning eller Konge vælges af Stortinget. Imidlertid forholdes med den udøvede Magt efter 40de §.

C.

Om Borgerret og den lovgivende Magt.

§ 49.

Folket udøver den lovgivende Magt ved *Stortinget*, der bestaar af to Afdelinger, et Lagthing og et Odelsting.

§ 50.

Stemmeberettigede ved Storthingsvalg ere de norske Borgere, Mænd og Kvinder, som senest i det Aar, Valgthinget holdes, have fyldt 18 Aar.

I hvilken Udstrækning dog norske Borgere, som paa Valgdagen ere bosatte udenfor Riget men opfyldte foranstaaende Betingelser, ere stemmeberettigede, fastsættes ved Lov.

Regler om Stemmeret for ellers stemmeberettigede Personer som paa Valgdagen aabenbart lide af alvorlig sjælelig Svekkelse eller nedsat Bevidsthed, kunne fastsættes ved Lov.

§ 51.

Regler om Mandtalsførselen og om de Stemmeberettigedes Indførsel i Mandtallet fastsættes ved lov.

§ 52.

(Opphevet ved grlbest. 26 okt 1954.)

§ 53.

Stemmeret tabes:

- a. ved Domfældelse for strafbare Handlinger overensstemmende med, hvad derom i Lov bestemmes;
- b. ved at gaa i fremmed Magts Tjeneste uden Regjeringens Samtykke;

§ 54.

Valgthingene holdes hvert fjerde Aar. De skulle være tilendebagte inden September Maanedes Udgang.

§ 55.

Valgthingene bestyres paa den Maade, som ved Lov fastsættes. Stridigheder om Stemmeret afgjøres af Valgstyret, hvis Kjendelse kan indankes for Stortinget.

§ 56.

(Opphevet ved grlbst. 23 mars 1972.)

§ 57.

Det Antal Storthingsrepræsentanter, som bliver at vælge, bestemmes til 169.

Riget inddeles i 19 Valgdistrikter.

150 af Storthingsrepræsentanterne blive at vælge som Distriktsrepræsentanter og de øvrige 19 som Udjævningsrepræsentanter.

Ethvert Valgdistrikt skal have 1 Udjævningsmandat.

Det Antal Storthingsrepræsentanter, som bliver at vælge fra hvert Valgdistrikt, bestemmes paa Grundlag af en Beregning af Forholdet mellem hvert Distrikts Antal Indvaanere samt Areal, og det hele Riges Antal Indvaanere samt Areal, naar hver Indvaaner giver 1 Point og hver Kvadratkilometer giver 1,8 Point. Beregningen bliver at foretages hvert ottende Aar.

Nærmere Bestemmelser om Rigets Inddeling i Valgdistrikter og Storthingsmandaternes Fordeling paa Valgdistrikterne fastsættes ved Lov.

§ 58.

Valgthingene afholdes særskilt for hver Kommune. Paa Valgthingene stemmes der direkte paa Storthingsrepræsentanter med Varamænd for det hele Valgdistrikt.

§ 59.

Valget af Distriktsrepræsentanter foregaar som Forholdstalsvalg, og Mandaterne fordeles mellem Partierne efter nedenstaaende Regler.

De sammenlagte Stemmetal for hvert Parti inden de enkelte Valgdistrikter blive at dele med 1,4; 3; 5 og 7 og saaledes videre indtil Stemmetalet er delt saa

mange Gange som det Antal Mandater vedkommende Parti kan forventes at faa. Det Parti, der efter det Foranstaaende faar den største Kvotient, tildeles det første Mandat, medens det næste Mandat tilfalder det Parti, der har den næst største Kvotient, og saaledes videre, indtil alle Mandater ere fordelede.

Listeforbund er ikke tilladt.

Udjævningsmandaterne fordeles mellem de i Udjævning deltagende Partier paa Grundlag af Forholdet mellem de sammenlagte Stemmetal for de enkelte Partier i det hele Rige i det Øiemed at opnaa størst mulig Forholdsmessighed Partierne imellem. Ved en tilsvarende Anvendelse for det hele Rige og for de i Udjævningen deltagende Partier af Reglerne om Fordelingen af Distriktsmandaterne angives, hvor mange Storthingsmandater hvert Parti ialt skal have. Partierne faar sig derefter tildelt saa mange Udjævningsmandater, at de tilsammen med de allerede tildelede Distriktsmandater udgjøre et saa stort Antal Storthingsmandater som vedkommende Parti efter den foranstaaende Angivelse skal have. Har et Parti allerede ved Fordelingen af Distriktsmandaterne faaet et større Antal Mandater, end hvad det efter foranstaaende Angivelse skal have, skal der foretages ny Fordeling af Udjævningsmandaterne udelukkende mellem de øvrige Partier, saaledes at der bortsees fra det Stemmetal og de Distriktsmandater, som det først nævnte Parti har opnaaet.

Intet Parti kan tildeles noget Udjævningsmandat medmindre det har faaet mindst 4 Procent af det samlede Stemmetal for det hele Rige.

Nærmere Bestemmelser om Fordelingen af Partiernes Udjævningsmandater paa Valgdistrikterne fastsættes ved Lov.

§ 60.

Hvorvidt og under hvilke Former de Stemmeberettigede kunne afgive sine Stemmesedler uden personligt Fremmøde paa Valgthingene bestemmes ved Lov.

§ 61.

Ingen kan vælges til Repræsentant uden at være Stemmeberettiget.

§ 62.

De Tjenestemænd, der ere ansatte ved Statsraadets Kontorer, Statssekretærene og de politiske Raadgivere dog undtagne, kunne ikke vælges til Repræsentanter. Det samme gjælder Høiesterets Medlemmer, og Tjenestemænd, der ere ansatte ved Diplomati eller Konsulatvæsenet.

Statsraadets Medlemmer kunne ikke møde paa Stortinget som Repræsentanter, saalænge de have Sæde i Statsraadet. Ei heller kunne Statssekretærene møde som Repræsentanter, saalænge de beklæde deres Embeder, og de politiske Raadgivere ved Stats-

raadets Kontorer kunne ikke møde paa Stortinget, saalænge de indehave deres Stillinger.

§ 63.

Enhver, som vælges til Repræsentant, er pligtig til at modtage Valget, medmindre:

- a. Han er valgt udenfor det Valgdistrikt, indenfor hvilket han er stemmeberettiget.
- b. Han har mødt som Repræsentant paa alle Storting efter forrige Valg.
- d. Han er Medlem af et politisk Parti, og han er valgt paa en Valgliste der ikke udgaar fra dette Parti.

Regler for inden hvilken Tid og paa hvilken Maa-de den som har Ret til at nægte Valg, skal gjøre denne Ret gjældende, fastsættes ved Lov.

Det skal ligeledes ved Lov bestemmes, inden hvilken Tid og paa hvilken Maade En, som vælges til Repræsentant for to eller flere Valgdistrikter, skal afgive Erklæring om, hvilket Valg han vil modtage.

§ 64.

De valgte Repræsentanter forsynes med Fuldmagter, hvis Lovlighed bedømmes af Stortinget.

§ 65.

Enhver Repræsentant og indkaldt Varamand erholder af Statskassen Godtgjørelse bestemt ved Lov for Reiseomkostninger til og fra Stortinget og fra Stortinget til sit Hjem og tilbage igjen under Ferier af mindst 14 Dages Varighed.

Desuden tilkommer han Godtgjørelse ligeledes bestemt ved Lov for Deltagelse i Stortinget.

§ 66.

Repræsentanterne ere paa deres Reise til og fra Stortinget, samt under deres Ophold der, befriede fra personlig Heftelse, medmindre de gribes i offentlige Forbrydelser, ei heller kunne de udenfor Stortingets Forsamlinger drages til Ansvar for deres der ytrede Meninger. Efter den der vedtagne Orden er Enhver pligtig at rette sig.

§ 67.

De paa forestaaende Maade valgte Repræsentanter udgjøre Kongeriget Norges *Storthing*.

§ 68.

Stortinget sammentræder i Almindelighed den første Søndag i October Maaned hvert Aar i Rigets Hovedstad, medmindre Kongen paa Grund af overordentlige Omstændigheder, saasom fiendtligt Indfald eller smitsom Syge, dertil bestemmer en anden Kjøbstad i Riget. Saadan Bestemmelse maa da betimelig bekjendtgjøres.

§ 69.

Naar Stortinget ikke er samlet, kan det sammenkaldes af Kongen dersom han finder det fornødent.

§ 70.

(Opphevet ved grlbest. 13 juli 1990 nr. 550.)

§ 71.

Stortingets Medlemmer fungere som saadanne i fire paa hinanden følgende Aar.

§ 72.

(Opphevet ved grlbest. 13 juli 1990 nr. 550.)

§ 73.

Stortinget udvælger blandt sine Medlemmer en Fjerdepart, som udgjør *Lagthinget*; de øvrige tre Fjerdeparter danne *Odelstthinget*. Udvalget sker paa første Storting, der sammentræder efter nyt Valg, hvorefter Lagthinget forbliver uforandret paa alle efter samme Valg sammensatte Storting, uden forsaa-vidt Afgang, der maatte indtræffe blandt dets Medlemmer, ved særskilt Udvalg bliver at erstatte.

Hvert Thing holder sine Forsamlinger særskilt og udnævner sin egen Præsident og Sekretær. Intet af Thingene kan holdes, medmindre mindst Halvdelen af dets Medlemmer ere tilstede. Dog kan ikke Grundlovsforslag behandles, medmindre mindst to Trediedele af Stortingets Medlemmer ere tilstede.

§ 74.

Saasart Stortinget har konstitueret sig, aabner Kongen eller den, han dertil beskikker, dets Forhandlinger med en Tale, hvori han underretter det om Rigets Tilstand og de Gjenstande, hvorpaa han især ønsker at henlede Stortingets Opmærksomhed. Ingen Deliberation maa finde Sted i Kongens Nærværelse.

Naar Stortingets Forhandlinger ere aabnede, have Statsministeren og Statsraaderne Ret til at møde i Stortinget samt i begge dets Afdelinger og lige med sammes Medlemmer, dog uden at afgive Stemme, at deltage i de forefaldende Forhandlinger, forsaavidt disse holdes for aabne Døre, men i de Sager, som forhandles for lukkede Døre, kun forsaavidt det af vedkommende Thing maatte tilstedes.

§ 75.

Det tilkommer Stortinget:

- a. at give og ophæve Love; at paalægge Skatter, Afgifter, Told og andre offentlige Byrder, som dog ikke gjælde udover 31 December i det næst paafølgende Aar, medmindre de af et nyt Storting udtrykkelig fornyes;
- b. at aabne Laan paa Rigets Kredit;

- c. at føre Opsyn over Rigets Pengevæsen;
- d. at bevilge de til Statsudgifterne fornødne Pengesummer;
- e. at bestemme, hvor meget aarlig skal udbetales Kongen til hans Hofstat, og at fastsætte den kongelige Families Apanage, som dog ikke maa bestaa i faste Eiendomme;
- f. at lade sig forelægge Statsraadets Protokoller og alle offentlige Indberetninger og Papirer;
- g. at lade sig meddele de Forbund og Traktater, som Kongen paa Statens Vegne har indgaaet med fremmede Magter;
- h. at kunne forordre Enhver til at møde for sig i Stats-sager, Kongen og den kongelige Familie undtagen; dog gjælder denne Undtagelse ikke for de kongelige Prinser, forsaavidt de maatte beklæde Embeder;
- i. at revidere midlertidige Gage- og Pensionslister og deri gjøre de Forandringer, det finder fornødne;
- k. at udnævne fem Revisorer, der aarlig skulle gennemse Statens Regnskaber og bekjendtgjøre Extrakter af samme ved Trykken, hvilke Regnskaber derfor skulle tilstilles disse Revisorer inden sex Maaneder efter Udgangen af det Aar, for hvilket Stortingets Bevilgninger ere givne, samt at træffe Bestemmelser angaaende Ordningen af Decisionsmyndigheden overfor Statens Regnskabsbetjente;
- l. at udnævne en Person, der ikke er Medlem af Stortinget, til, paa en Maade som er nærmere bestemt i Lov, at have Indseende med den offentlige Forvaltning og alle som virker i dens Tjeneste, for at søge at sikre at der ikke øves Uret mod den enkelte Borger;
- m. at naturalisere Fremmede.

§ 76.

Enhver Lov skal først foreslaaes paa Odelstinget, enten af dets egne Medlemmer, eller af Regjeringen ved en Statsraad.

Er Forslaget der antaget, sendes det til Lagthinget, som enten bifalder eller forkaster det, og, i sidste Tilfælde, sender det tilbage med tilføiede Anmærkninger. Disse tages i Overveielse af Odelstinget, som enten henlægger Lovforslaget, eller atter sender det til Lagthinget med eller uden Forandring.

Naar et Forslag fra Odelstinget to Gange har været Lagthinget forelagt, og anden Gang derfra er blevet tilbagesendt med Afslag, træder hele Stortinget sammen, og med to Trediedele af dets Stemmer afgjøres da Forslaget.

Imellem enhver saadan Deliberation maa, i det mindste, tre Dage hengaa.

§ 77.

Naar en af Odelstinget foreslaaet Lovbeslutning er bifaldt af Lagthinget eller af det samlede Storting, sendes den til Kongen med Anmodning om at erholde hans Sanktion.

§ 78.

Billiger Kongen Lovbeslutningen, forsyner han den med sin Underskrift, hvorved den vorder Lov.

Billiger han den ikke, sender han den tilbage til Odelstinget med den Erklæring, at han ikke for Tiden finder det tjenligt at sanktionere den. Beslutningen maa i dette Tilfælde ikke mere af det da samlede Storting forelægges Kongen.

§ 79.

Er en Lovbeslutning bleven uforandret antagen af to Storting, sammensatte efter to forskjellige paa hinanden følgende Valg og indbyrdes adskilte ved mindst to mellemliggende Storting, uden at afvigende Lovbeslutning i Mellemtiden fra den første til den sidste Antagelse af noget Storting er bleven fattet, og den da forelægges Kongen, med Begjæring, at Hans Majestæt ikke vil negte en Lovbeslutning sin Sanktion, som Stortinget efter det modneste Overlæg anser for gavnlig, saa vorder den Lov, om end Kongens Sanktion ikke paafølger inden Stortinget adskilles.

§ 80.

Stortinget forbliver samlet saalænge det finder det fornødent og indstiller Forhandlingerne naar det har tilendebragt sine Forretninger.

I Overensstemmelse med Regler i den af Stortinget vedtagne Orden, kan Forhandlingerne gjenoptages, men de ophøre senest sidste Søgnedag i September Maaned.

Inden denne Tid meddeler Kongen sin Resolution paa de ikke allerede forinden afgjorte Lovbeslutninger (jfr. §§ 77–79), ved enten at stadfæste eller forkaste dem. Alle de, som han ikke udtrykkeligen antager, ansees som af ham forkastede.

§ 81.

Alle Love (de i § 79 undtagne) udfærdiges i Kongens Navn, under Norges Riges Segl, og i følgende Udtryk: «Vi N.N. gjøre vitterligt: at Os er bleven forelagt Stortingets Beslutning, af Dato saalydende: (her følger Beslutningen). Thi have Vi antaget og bekræftet, ligesom Vi herved antage og bekræfte samme som Lov, under Vor Haand og Rigets Segl.»

§ 82.

(Opphevet ved grlbst. 7 juli 1913.)

§ 83.

Stortinget kan indhente Høiesterets Betænkning over juridiske Gjenstande.

§ 84.

Stortinget holdes for aabne Døre, og dets Forhandlinger kundgjøres ved Trykken, undtagen i de Tilfælde, hvor det modsatte besluttes ved Stemmerflerhed.

§ 85.

Den der adlyder en Befaling, hvis Hensigt er at forstyrre Stortingets Frihed og Sikkerhed, gjør sig derved skyldig i Forræderi mod Fædrelandet.

D.*Om den dømmende Magt.*

§ 86.

Rigsretten dømmer i første og sidste Instans i de Sager, som Odelstinget anlægger mod Statsraadets, Høiesterets eller Stortingets Medlemmer for strafbart Forhold, de som saadanne maatte gjøre sig skyldige i.

De nærmere Regler om Odelstingets Paatale efter denne Paragraf fastsættes ved Lov. Dog kan der ikke sættes kortere Forældelsesfrist end 15 Aar for Adgangen til at gjøre Ansvar gjældende ved Tiltale for Rigsretten.

Lagthingets faste Medlemmer og de fast udnævnte Medlemmer af Høiesteret ere Dommere i Rigsretten. Om Sættelsen af Rigsretten i den enkelte Sag gjælder Forskrifterne i § 87. I Rigsretten har Præsidenten i Lagthinget Forsædet.

Den der har taget Sæde i Rigsretten som Medlem af Lagthinget, udtræder ikke af Retten, om den Tid, for hvilken han er valgt til Storthingsrepræsentant, udløber før Rigsrettens Behandling af Sagen er tilendebragt. Ophører han af nogen anden Grund at være Medlem af Stortinget, fratræder han som Dommer i Rigsretten. Det samme gjælder, om en Høiesteretsdommer, som er Medlem af Rigsretten, fratræder som Medlem af Høiesteret.

§ 87.

Den Anklagede, og den som handler i Sagen paa Odelstingets Vegne, har Ret til at udskyde saa mange af Lagthingets og Høiesterets Medlemmer, at 14 Medlemmer af Lagthinget og 7 Medlemmer af Høiesteret blive tilbage som Dommere i Rigsretten. Fra hver af Siderne kan udskydes lige mange af Lagthingets Medlemmer, dog saaledes at den Anklagede har Fortrinsret til at udskyde een mere, dersom det Antal, som kan udskydes, ikke er deleligt med to. Det samme gjælder om Udskydning af Høiesterets Medlemmer. Er der i en Sag flere Anklagede, udøve de Udskydningsretten i Fællesskab efter Regler, som

fastsættes ved Lov. Bliver Udskydning ikke foretaget i den Udstrækning, hvortil der er Adgang, udtræder efter Lodtrækning det Antal af Lagthingets og Høiesterets Medlemmer, som er over henholdsvis 14 og 7.

Naar Sagen er optaget til Doms, udtræde efter Lodtrækning saa mange af Rigsrettens Dommere, at den dømmende Ret faar 15 Medlemmer, deraf høist 10 Medlemmer af Lagthinget og 5 Høiesteretsdommere.

Rigsrettens Præsident og Høiesterets Formand udtræde ikke i noget Tilfælde efter Lodtrækning.

Skulde Rigsretten ikke kunne sammensættes med saa mange af Lagthingets eller Høiesterets Medlemmer som foran er foreskrevet, kan Sagen dog behandles og paadømmes, naar Retten har mindst 10 Dommere.

De nærmere Forskrifter om Fremgangsmaaden ved Sættelsen af Rigsretten fastsættes ved Lov.

§ 88.

Høiesteret dømmer i sidste Instans. Dog kunne Indskrænkninger i Adgangen til at erholde Høiesterets Afgjørelse bestemmes ved Lov.

Høiesteret skal bestaa af en Formand og mindst fire andre Medlemmer.

§ 89.

(Ophevet ved grlbest. 17 des 1920; jfr. grlbest. 7 juli 1913.)

§ 90.

Høiesterets Domme kunne i intet Tilfælde paaankes.

§ 91.

Ingen kan beskikkes til Medlem af Høiesteret, førend han er 30 Aar gammel.

E.*Almindelige Bestemmelser.*

§ 92.

Til Embeder i Staten maa alene udnævnes de norske Borgere, Mænd eller Kvinder, som tale Landets Sprog, samt

- a. enten ere fødte i Riget af Forældre, der da vare Statens Undersaatter;
- b. eller ere fødte i fremmede Lande af norske Forældre, som paa den Tid ikke vare en anden Stats Undersaatter;
- c. eller som herefter opholde sig i Riget i ti Aar;
- d. eller som af Stortinget vorde naturaliserede.

Dog kunne Andre beskikkes til Lærere ved Universitetet og de lærde Skoler, til Læger og til Konsuler paa fremmede Steder.

§ 93.

For at sikre den internationale Fred og Sikkerhed eller fremme international Retsorden og Samarbejde kan Stortinget med tre Fjerdedeles Flertal samtykke i, at en international Sammenslutning som Norge er tilsluttet eller slutter sig til, paa et sagligt begrænset Omraade, skal kunne udøve Beføjelser der efter denne Grundlov ellers tilligge Statens Myndigheder, dog ikke Beføjelse til at forandre denne Grundlov. Naar Stortinget skal give sit Samtykke, bør, som ved Behandling af Grundlovsforslag, mindst to Trediedele af dets Medlemmer være tilstede.

Bestemmelserne i denne Paragraph gjælde ikke ved Deltagelse i en international Sammenslutning, hvis Beslutninger har alene rent folkeretslig Virkning for Norge.

§ 94.

En ny almindelig civil og kriminal Lovbog skal foranstaltes udgivet paa første eller, om dette ikke er muligt, paa andet ordentlige Storting. Imidlertid blive Statens nu gjældende Love i Kraft, forsaavidt de ei stride imod denne Grundlov eller de provisoriske Anordninger, som imidlertid maatte udgives.

De nuværende permanente Skatter vedblive ligeledes til næste Storting.

§ 95.

Ingen Dispensationer, Protektorier, Moratorier eller Opreisninger maa bevilges, efterat den nye almindelige Lov er sat i Kraft.

§ 96.

Ingen kan dømmes uden efter Lov, eller straffes uden efter Dom. Pinligt Forhør maa ikke finde Sted.

§ 97.

Ingen Lov maa gives tilbagevirkende Kraft.

§ 98.

Med Sportler, som erlægges til Rettens Betjente, bør ingen Afgifter til Statskassen være forbunde.

§ 99.

Ingen maa fængslig anholdes, uden i lovbestemt Tilfælde og paa den ved Lovene foreskrevne Maade. For ubeføiet Arrest, eller ulovligt Ophold, staa Vedkommende den Fængslede til Ansvar.

Regjeringen er ikke berettiget til militær Magts Anvendelse mod Statens Medlemmer, uden efter de i Lovgivningen bestemte Former, medmindre nogen Forsamling maatte forstyrre den offentlige Rolighed og den ikke øieblikkelig adskilles, efterat de Artikler i Landsloven, som angaa Oprør, ere den trede Gang lydelig forelæste af den civile Øvrighed.

§ 100.

Ytringsfrihed bør finde Sted.

Ingen kan holdes retslig ansvarlig paa andet grundlag end Kontrakt eller andet privat Retsgrundlag, for at have meddelt eller modtaget Oplysninger, Ideer eller Budskab, medmindre det lader sig forsvare holdt op imod Ytringsfrihedens Begrundelse i Sandhedssøgen, Demokrati og Individets frie Meningsdannelse. Det retslige Ansvar bør være foreskrevet i Lov.

Frimodige Ytringer om Statsstyrelsen og hvilken-somhelst anden Gjenstand ere Enhver tilladte. Det kan kun sættes slige klarlig definerede Grændser for denne Ret, hvor særlig tungtveiende Hensyn gjøre det forsvarligt holdt op imod Ytringsfrihedens Begrundelser.

Forhaandscensur og andre forebyggende Forholdsregler kunne ikke benyttes, medmindre det er nødvendigt for at beskytte Børn og Unge imod skadelig Paavirkning fra levende Billeder. Brevcensur kan ei sættes i Værk uden i Anstalter.

Enhver har Ret til Indsyn i Statens og Kommunernes Akter og til at følge Forhandlingerne i Retsmøder og folkevalgte Organer. Det kan i Lov fastsættes Begrænsninger i denne Ret ud fra Hensyn til Personvern og af andre tungtveiende Grunde.

Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for en aaben og oplyst offentlig Samtale.

§ 101.

Nye og bestandige Indskrænkninger i Næringsfriheden bør ikke tilstedes Nogen for Fremtiden.

§ 102.

Hus-Inkvisitioner maa ikke finde Sted, uden i kriminelle Tilfælde.

§ 103.

Fristed tilstedes ikke dem, som herefter fallere.

§ 104.

Jord og Boslod kan i intet Tilfælde forbrydes.

§ 105.

Fordrer Statens Tarv, at Nogen maa afgive sin rørlige eller urørlige Eiendom til offentlig Brug, saa bør han have fuld Erstatning af Statskassen.

§ 106.

Saa vel Kjøbesummer som Indtægter af det Geistligheden beneficerede Gods skal blot anvendes til Geistlighedens Bedste og Oplysningens Fremme. Milde Stiftelsers Eiendomme skulle blot anvendes til disses Gavn.

§ 107.

Odels- og Aasædesretten maa ikke ophæves. De nærmere Betingelser, hvorunder den, til største Nytte for Staten og Gavn for Landalmuen, skal vedblive, fastsættes af det første eller andet følgende Storting.

§ 108.

Ingen Grevskaber, Baronier, Stamhuse og Fideikommisser, maa for Eftertiden oprettes.

§ 109.

Enhver Statens Borger er i Almindelighed lige forpligtet, i en vis Tid at værne om sit Fædreland, uden Hensyn til Fødsel eller Formue.

Denne Grundsætnings Anvendelse, og de Indskrænkninger den bør undergaa, bestemmes ved Lov.

§ 110.

Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for at ethvert arbejdsdygtigt Menneske kan skaffe sig Udkomme ved sit Arbejde.

Nærmere Bestemmelser om Ansattes Medbestemmelsesret paa sin Arbejdsplads, fastsættes ved Lov.

§ 110 a.

Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for at den samiske Folkegruppe kan sikre og udvikle sit Sprog, sin Kultur og sit Samfundsliv.

§ 110 b.

Enhver har Ret til et Milieu som sikrer Sundhed og til en Natur hvis Produktionsævne og Mangfold bevares. Naturens Ressourcer skulle disponeres ud

fra en langsigtig og alsidig Betragtning, der ivaretager denne Ret ogsaa for Efterslægten.

For at ivaretage deres Ret i Henhold til foregaaende Led, ere Borgerne berettigede til Kundskab om Naturmilieuets Tilstand og om Virkningerne af planlagte og iværksatte Indgreb i Naturen.

Statens Myndigheder give nærmere Bestemmelser til at gennemføre disse Grundsætninger.

§ 110 c.

Det paaligger Statens Myndigheder at respektere og sikre Menneskerettighederne.

Nærmere Bestemmelser om Gjennemførelsen af Traktater herom fastsættes ved Lov.

§ 111.

Det norske Flags Form og Farver bestemmes ved Lov.

§ 112.

Viser Erfaring, at nogen Del af denne Kongeriget Norges Grundlov bør forandres, skal Forslaget derom fremsættes paa første, andet eller tredie Storting efter et nyt Valg og kundgjøres ved Trykken. Men det tilkommer først det første, andet eller tredie Storting efter næste Valg at bestemme, om den foreslaede Forandring bør finde Sted eller ei. Dog maa saadan Forandring aldrig modsige denne Grundlovs Principer, men alene angaa Modifikationer i enkelte Bestemmelser, der ikke forandre denne Konstitutions Aand, og bør to Trediedele af Stortinget være enige i saadan Forandring.

En saaledes vedtagen Grundlovsbestemmelse underskrives af Stortingets Præsident og Sekretær og sendes Kongen til Kundgjørelse ved Trykken som gjældende Bestemmelse i Kongeriget Norges Grundlov.